

ŽURNALISTIKA

2016 (I)

LAIKRAŠTIS
Armys
Kaina 0,39 Eur
Sąjūdžio 200 metų

**Automobilių krose
Vilkkičiuose – rekordas
dalyvių skaičius**

**Pajūrio
naujienos**
Kazys parba
pavasarį

Gatvių „pagal partijas“ not...
Naujai uždri atkai
„Kretimos vardiens“
vėl nepasirūšė – 3 p.

**TELŠIŲ
ŽINIOS**
5 psl.
Savaitegiškis
100 metų

2016 metų birželio 3 diena
PENKTADIENIS
ISSN 1392-8300
17 leidybos metai
Nr. 43 (1675)
Kaina 0,39 Eur
www.zinios.lt

**Apleistas šaltinis
Kveilių kaimo
deguto rai
medaus**

Plungė
SU vakary
Lietuva
PLUNGĖS RAJONO IR RIEŠTAVO KRĄSTŲ LAIKRAŠTIS
EGZAMINAI
**Paaikėjo pirmieji dvyliko
metų darbo rezultatai**
IŠ TIESIMO SALES
Teisiamas mirtin
50%
Kaina 0,39 Eur

2016 metų birželio 3 d.
Nr. 54 (2320)
Kaina 0,39 Eur
Mūsų žodis
SKUODO RAJONAS
2016 m. birželio 3 d. • PENKTADIENIS • Nr. 43 (8451) • ISSN 1392-6209
**Muziejų kelyje – judosios keramikos meistrės
Renatos Jankauskienės paroda**
Gegužės 27-ąją Skuodo muziejuje suorganizuota Renatos Jankauskienės jubiliejinis juodosios keramikos paroda „Svajniškės“ – kuria šiemet sukta tema „Dvyrų kultūros atspindis“. 484-ąją sukta, dailių Šabalių dvaro rūmose parodoje, jai buvo dotinis sveikinimų jubiliejaus progai.

2016 m. birželio 16 d.,
SEŠTADIENIS
Nr. 53 (8493)
Kaina 0,39 Eur
Bangla
Klaipėdos rajono laikraštis
**Smurtavusį mylimąjį
vaduos iš nelaisvės**
Dėl neįgalaus vyro nelaisvės plyšta mylimos žmonos, atleidusios patirta smurta, širdis. Į „Bangla“ kreipėsi Klaipėdos apygardos prokuroras Tarybos darbu pasipiktinusi gyvenėja Sandra Zutautė.

Nr. 62 (10475)
2016 m. birželio 2 d. ketvirtadienis
SANTALKA
Leidžiamas nuo 1945 m. Periodiškas žurnalas
Opozicijos lyderis – nauja pareigybė
Politikai prieštarai vertina siekimą dar vienam | Taryba išrinktam politikui suteikti išskirtines sąlygas

Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dienos
minėjimo tradicijos

2016 m. Klaipėdos žurnalistų šventės „Ženia“ (Žurnalistų entuziastų nepriklausomų informatorių apdovanojimai), kurią rengia LŽS Klaipėdos apskrities skyrius, tradicinė dalyvių nuotrauka prie Taravos Anikės skulptūros Teatro aikštėje Klaipėdoje.

Eugenijaus Maciaus nuotr.

Almanachas
ŽURNALISTIKA
2016 (I)

Almanachas ŽURNALISTIKA 2016 (I)

Autoriai

Vilija Butkuviene
Raimonda Meyer-Ravaitytė
Palmira Martinkienė
Jolanta Beniušytė
Kęstutis Meškys
Laura Sėlenienė
Gediminas Pilaitis
Daiva Červokienė
Gerimantas Statinis
Vytautas Žeimantas
Dana Kurmilavičiūtė
Vidmantas Valiušaitis

Leidinio redaktorė

Jolanta Beniušytė

Kalbos redaktorė

Angelė Pletkuvienė

Dizainerė

Ilona Chmieliauskaitė

Leidinių prenumeruoti galima internetu arba pašto skyriuose. Vieno numerio kaina 3 Eur, indeksas 5329.

ISSN 0135-1346

© Nacionalinė žurnalistų kūrėjų asociacija, 2016

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas remia projektą

„Vakarų Lietuvos medijos: nuo kooperacijos iki žurnalų kinų kalba“ – specifinių žiniasklaidos procesų regione ir jų įtakos visuomenės raštingumui giluminė analizė“

(Fondas yra įsipareigojęs 2016 m. projektui vykdyti suteikti 6 000 eurų finansinę paramą)

(„Vakarų Lietuvos“ savaitraštis pas skaitytojus keliauja jau 20 metų“, „Suglaudę pečius Vakarų Lietuvos vietos laikraščiai laimėjo“, „Dorė – neringiškių tapatybės paieška“, „Klaipėdos žurnalistai sovietmečiu: juodu ant balto“, „Antrą kartą plaukti aplink pasaulį kažin ar tikslinga“, „Zinas Kazėnas – Palangos fotometraštininkas“, „Žurnalistė Jadvyga Godunavičienė – Klaipėda, Sibiras, Palanga...“, „Žiniasklaidos metamorfozės, arba istorijos „dėl juoko“, „Akistata su psichiatrais Klaipėdoje: kaip geriau informuoti visuomenę?“, „Daugiatautis Klaipėdos veidas: jo rakursai žiniasklaidoje“, „Sąžinė ir garbė – vienintelis aktualus žurnalisto darbo matas visais laikais“, „Klaipėdietis Venantas Butkus – LŽS Mato Šalčiaus premijos laureatas“, „Aktyviausių Lietuvos keliautojų konkursas „Kolumbas LT“, „Kas, kur, kada – 2016 metai: nuo sausio iki liepos“).

Viršelyje – Vytauto Butkaus nuotrauka. 7 Vakarų Lietuvos rajoniniai laikraščiai,
20 metų leidžiantys bendrą priedą – 8 p. savaitraštį „Vakarų Lietuva“.

ALMANACHAS „ŽURNALISTIKA 2016 (I)“

Formatas 17x24 cm. 8 sp. l. (128 p.)

Leidėjas Nacionalinė žurnalistų kūrėjų asociacija

Adresas: Jogailos g. 11, LT-01116 Vilnius

Spaudai parengė leidybos įmonė „Kriventa“, V. Pietario g. 5-3, LT-03122 Vilnius

Tel. / faks. (8 5) 265 06 29, el. p. kriventa@kriventa.lt, www.kriventa.lt

Tiražas 600 egz.

Spausdino UAB „Petro ofsetas“, Naujoji Riovonių g. 25C, LT-03153 Vilnius, www.petroofsetas.lt

Redaktorės žodis

Su dideliu džiaugsmu paimsiu į rankas pirmąją šių metų „Žurnalistikos“ almanacho knygelę. Paimkite ir jūs, mieli skaitytojai.

Džiugu dėl to, kad su puikių naujų autorių komanda bene pirmą kartą plačiau pasižvalgėme po mano gimtąjį kraštą – Vakarų Lietuvą, Klaipėdą – regioną, pasižymintį stipriomis žiniasklaidos priemonėmis,

gabiais žurnalistais, draugiška plunksnos brolių ir sesių bendruomene. Tad ir toliau gilinsimės į Vakarų Lietuvos medijų specifiškumą, analizuosime jų įtaką visuomenės raštingumui. Mes, žurnalistai, gyvename nelengvus laikus, gana dažnai į mūsų pusę skrenda kritikos strėlės, neva mus galima nupirkti už sudilusį skatiką, kad esą nebėra žurnalistinių tyrimų, laisvos žiniasklaidos...

Ir net kad laikraščiai greitai išnyks – na, ką gi, taip jiems ir reikia. Bet tik tiems, kurie, praradę skaitytojų pasitikėjimą, meluoja, manipuliuoja, reketuoja. Tikrai taip ir reikia. Skaitytojai nėra kvailiai – jiems nereikia sugromuliuoto turinio ar į akis pučiamos miglos, jiems paprasčiausiai reikia tiesos. Tą tiesą jau net 20 metų neša analogų šalyje neturintis savaitraštis – 7 rajoninių laikraščių priedas „Vakarų Lietuva“. Šio leidinio tiražas – apie 30 tūkst. egz. – vienas didžiausių spausdintų periodinių leidinių Lietuvoje, jį skaito devynių Vakarų Lietuvos savivaldybių gyventojai. Tą pasitikėjimą vietos laikraščiai pelnė suglaudę pečius, teigia Vilija Butkuvienė, Vakarų Lietuvos vietos laikraščių leidėjų asociacijos pirmininkė. „Rajonų laikraščiai, nors kažkam ir užkliūvantys, ir atrodantys atgyvenomis, yra radę savo nišą, žmonių tebeskaitomi ir tebe-laukiami“, – rašo V. Butkuvienė. Anot jos, kad ir kokia ateitis besusiklostytų, Vakarų Lietuvos vietos laikraščių leidėjų kooperacija jau yra unikali patirtis, tai svarbi detalė Lietuvos žiniasklaidos istorijos mozaikoje.

Savo tapatybės ieško neringiškiei – saujelė vietinių gyventojų visada buvo per maža terpė rasti čia periodinei spaudai. Net sovietinės Neringos valdžios pastangos leisti vietinę spaudą baigėsi nesėkme, pasakoja neringiškė žurnalistė Raimonda Meyer-Ravaitytė. Šios žurnalistės pastangomis atgimė kultūros almanachas „Dorė“, užpildantis pasigendamos vietos spaudos spragą.

Nobelio literatūros premijos laureatė, baltarusių rašytoja ir žurnalistė Svetlana Aleksijevič jau 40 metų tyrinėja sovietinę

visuomenę. Tad jos knygos – ir apie lietuvių išgyvenimus. Vertas dėmesio žurnalistės Daivos Červokienės parengtas pasakojimas apie šią rašytoją, kuri teigia, kad esame įstrigę istorijos pinklėse ir kaip niekad anksčiau būtina savyje saugoti žmogiškumą. O tam reikia daug drąsos.

Sovietmečiu dirbo žmonėms ir saugojo žmogiškumą Klaipėdos žurnalistai – išlikę LŽS Klaipėdos skyriaus protokolai nuo 1974 m. atskleidžia, kaip anuomet buvo sudėtinga žurnalistams, laikraščiams išgyventi nuolatinėje „partkomų“ priežiūroje. Labai svarbu buvo žurnalisto meistriskumas, profesionalumas, garbingumas, etiškumas, daug dėmesio skirta profesiniam tobulėjimui. Žurnalistai labai vertino narystę Žurnalistų sąjungoje – net minėdavo sukaktis, kiek laiko kuris priklauso kūrybinei profesinei organizacijai. Lygiai taip pat, kaip anuomet, ir dabar mums, skyriaus nariams, smagu būti kartu – kurti, mokytis, keliauti, minėti šventes.

Romantiška ištikimybės vienas kitam ir žurnalisto profesijai istorija – Palmiros Martinkienės interviu su žinomais uostamiesčio „Lietuvos ryto“ dienraščio padalinio žurnalistais Aušra ir Gediminu Pilaičiais, žurnalistikai jau atidavusiai po 40 metų. Šiomet A. ir G. Pilaičiai už profesionalumą ir aktyvų dalyvavimą Klaipėdos žurnalistų bendruomenės veikloje apdovanoti garbingiausiu LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus apdovanojimu „Metų žurnalistas“.

Pajūris išaugino daug talentingų žurnalistų – Vytautas Žeimantas pasakoja, kaip vienas

garsiausių Lietuvos fotomenininkų, LŽS narys Zinas Kazėnas pirmuosius savo kaip fotografo žingsnius žengė būtent Palangoje. Ir lyg iš gausybės rago pasipylė Z. Kazėno sukurti meniniai atvirukai, fotoalbumai, net pašto vokai su mūsų gintarinio pajūrio vaizdais. Palangos žemelė išaugino dar vieną visapusiškai talentingą žinomą žurnalistę Jadvygą Godunavičienę, kuri almanache dalijasi skaudžia savo šeimos tremties, spalvinga gyvenimo ir žurnalistinio darbo bei kūrybos istorija.

Intriguojantis klaipėdiečio LŽS nario, Vilniaus dailės akademijos dėstytojo Kęstučio Meškio naujas žvilgsnis į žiniasklaidos metamorfozes, arba istorijas „dėl juoko“. Pasaulio vaizdinys, kurį žmogus mato šiandien, yra medijų sumodeliuotas konstruktas, percepcija, o jos pagrindas – kultūros suformuoti ženklai, simboliai ir kodai. Jais, kaip lego kaladėlėmis, ir manipuluoja politikai bei įvairūs ideologai, propagandistai, kurdami realybės neatitinkančius informacinius *disneilendus*, kuriuose, siekdama užsimiršti, smagiasi dalis visuomenės, teigia autorius.

Tačiau tie „disneilendai“ visuomenei pradeda atsibosti. Kad žmonės nebenori informacijos dėl „klikų“, rodo ir įdomi uostamiestyje įvykusi diskusija su gydytojais

psichiatrais. Kaip geriau suprasti vieniems kitus? Kaip galėtume veiksmingai bendradarbiauti ir kaip rasti kompromisus tarp žiniasklaidos, viešųjų ryšių, rinkodaros taisyklių ir medicinos etikos, klausia mūsų psichiatrai.

Aktualia tema – apie daugiatautį Klaipėdos miesto veidą ir jo rakursus žiniasklaidoje su Klaipėdos universiteto Socialinių mokslų fakulteto Sociologijos katedros vedėja docente Sigita Kraniauskiene kalbasi klaipėdietė žurnalistė Laura Sėlenienė.

Sąžinė ir garbė – vienintelis aktualus žurnalistinio darbo kokybės matas visais laikais – almanacho pabaigoje reizumuoja mūsų „mohikanai“ – Aldona Žemaitytė-Petrauskienė, Povilas Sigitas Krivickas, Jadvyga Godunavičienė, Regimantas Romualdas Mockus ir Danielius Mickevičius.

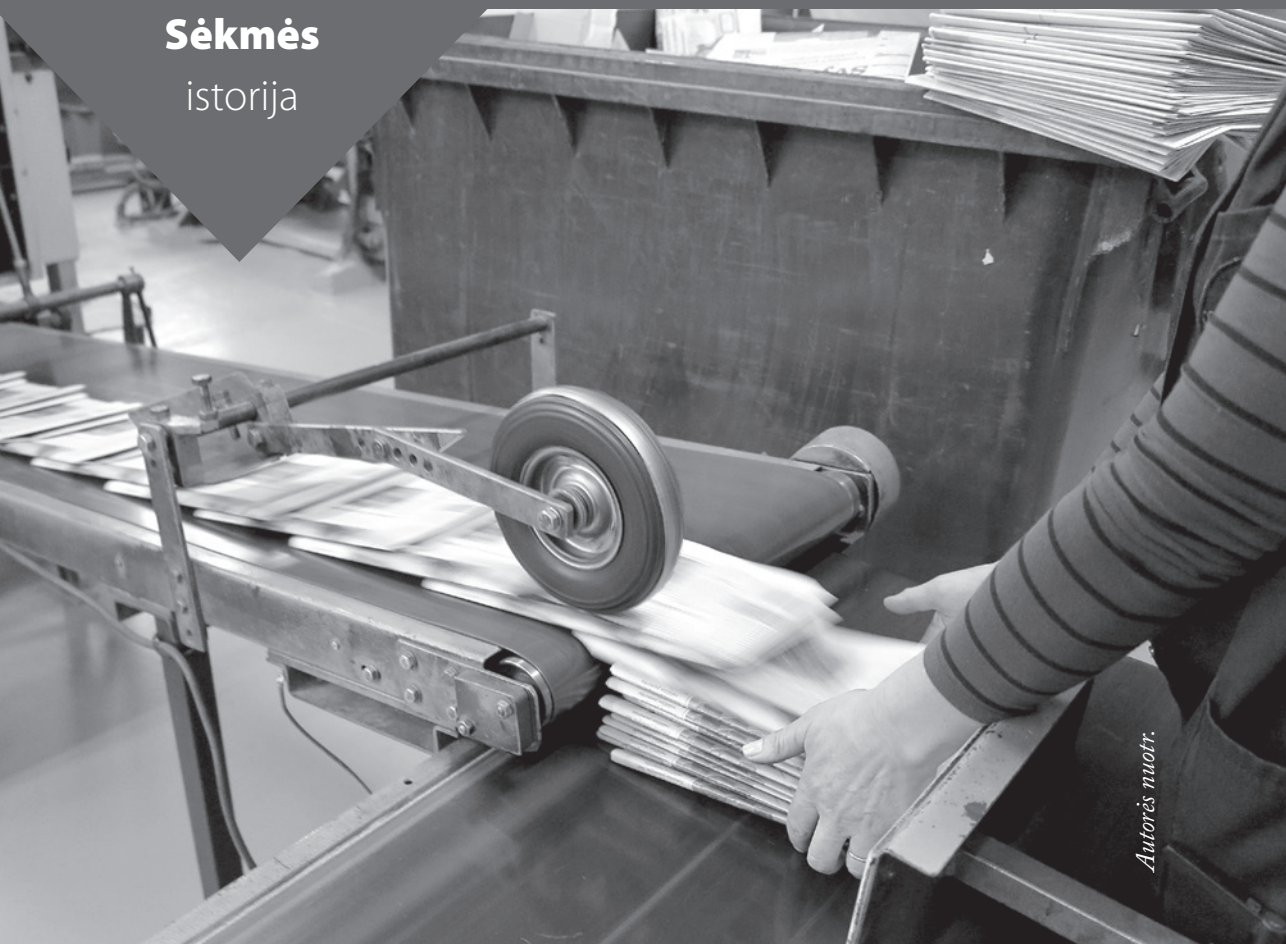
O kaip žurnalistai be kelionių? Juk tai savęs ir gyvenimo pažinimas. Apie šių metų LŽS Mato Šalčiaus premijos laureatą – klaipėdietį žurnalistą ir buriuotoją Venantą Butkų, jo knygą „Burėse – Baltijos vėjas“ pasakoja Gediminas Pilaitis. „Kolumbas LT“ konkurso nugalėtojus pristato energingasis LŽS Kelionių ir pramogų klubo vadovas Gerimantas Statinis.

Tad malonaus skaitymo, gero vėjo!

Jolanta Beniušytė

Sėkmės

istorija

Autorės nuotr.

„Vakarų Lietuvos“ savaitraštis pas skaitytojus keliauja jau 20 metų

Jolanta Beniušytė

Analogy Lietuvos žiniasklaidoje neturintis septynių Vakarų Lietuvos rajoninių laikraščių draugiškai leidžiamas savaitraštis „Vakarų Lietuva“ šių metų vasario mėnesį solidžiai atšventė savo 20 metų jubiliejų.

1,5 mln. laikraščių – Vakarų Lietuvai

„Vakarų Lietuva“, kurios tiražas siekia 30 tūkst. egz., yra pats didžiausias periodinės spaudos leidinys regione, keliaujantis pas skaitytojus nuo Klaipėdos iki Mažeikių – iš viso aplankantis net 9 savivaldybes! Jubiliejinis dešimtuosius veiklos metus šventė ir Kretingoje įkurta Vakarų spaustuvė – antrasis Vakarų Lietuvos laikraščių leidėjų, susivienijusių bendrai veiklai, sėkmingas projektas.

„Vakarų Lietuvos“ leidėjai ir spaustuvės akcininkai – tai didžiausi Vakarų Lietuvos rajoniniai laikraščiai: „Pajūrio naujienos“ (Kretingos r.), „Banga“ (Klaipėdos r.), „Pamarys“ (Šilutės r. ir Pagėgių sav.), „Mūsų žodis“ (Skuodo r.), „Plungė“ (Plungės r. ir Rietavo sav.), „Telsių žinios“ (Telsių r.), „Santarvė“ (Mažeikių r.).

Į „Vakarų Lietuvos“ ir Vakarų spaustuvės gimtadienio šventę Kretingoje susirinko gausus būrys Seimo narių, rajonų merų, savivaldybių administracijų vadovų, žurnalistų kūrybinių organizacijų, leidėjų asociacijų atstovų, reklamos partnerių. Iš pradžių svečiai apsilankė Vakarų spaustuvėje, kurioje susipažino su spaustuvinių darbų, gamybos apimtimis ir perspektyvomis.

Pelningai, sklandžiai dirbanti spaustuvė, anot jos direktoriaus Virginijaus Vitkausko, per metus, pernykščiais duomenimis, išspausdina net 5 milijonus laikraščių. Iš jų laikraščių, leidžiančių savaitraštį „Vakarų Lietuva“, – apie 1,5 mln. egz. Vien bendro savaitraščio leidybai per metus sunaudojama apie 78 t popieriaus.

Taigi tiek čia spausdinami rajoniniai laikraščiai, tiek jų bendras priedas – savaitraštis „Vakarų Lietuva“ geografiškai „uždengia“ visą regioną ir, galima sakyti, atsiduria ant kiekvieno gyventojų stalo. Jei nepaskaitysi „Vakarų Lietuvos“ namuose, tai būtinai perversi darbe ar bibliotekoje. Mat rajoninius laikraščius, kitaip nei nacionalinius, užsisako dauguma rajonų gyventojų, taip pat įmonės, organizacijos ir pačios mažiausios kaimų skaityklėlės kiekvienoje seniūnijoje.

Propaguoja tikrąsias vertybes

Iš spaustuvės „Vakarų Lietuvos“ gimtadienio svečiai pasuko į Kretingos dvaro muziejų, kurio baltojoje salėje buvo surengta spaudos konferencija-diskusija „Vietinės spaudos iššūkiai“. Prieš konferenciją pasipylė sveikinimai: perskaitytas šalies Prezidentės Dalios Grybauskaitės sveikinimas „Vakarų Lietuvos“ leidėjams ir kūrėjams, Seimo pirmininkės Loretos Graužinienės sveikinimą perdavė Seimo vicepirmininkas Kęstas Komskis, premjero Algirdo Butkevičiaus – jo patarėjas Antanas Vinkus. Sveikino Seimo nariai, merais, savivaldybių atstovai, kolegos žurnalistai, reklamos partneriai...

Pagrindinė visų sveikinimų mintis: Vakarų Lietuvos laikraščiai, susivieniję į kooperatyvą, yra stiprūs, pažangūs leidiniai, propaguojantys tikrąsias vertybes, aukštai iškelę žiniasklaidos kokybės kartelę ir palaikantys laisvą žodį bei demokratinius procesus visame regione ir Lietuvoje. „Kiekvienas Vakarų Lietuvos skaitytojas, paėmęs laikraštį į rankas, jaučia, kad tai – laisva spauda. O laisvai spaudai reikalingi ir laisvi žmonės.

„Vakarų Lietuvos“ savaitraščio leidėjai ir redaktoriai: iš kairės „Plungės“ laikraščio redaktorė Rūta Adamonienė, „Plungės“ ir „Telšių žinių“ leidėjas Vilmantas Bučius, „Mūsų žodžio“ ir „Pamario“ leidėjai ir redaktoriai Dalia Zabitiienė ir Petras Skutulas, „Pajūrio naujienų“, „Santarvės“ leidėjai Vitalija Vitkauskienė ir Arvydas Balčiūnas, „Bangos“ laikraščio leidėja ir redaktorė Vilija Butkuvienė.

Autorės nuotr.

Kaip tik tokie laisvi žmonės ir gyvena čia, Vakaruose“, – taikliai pastebėjo Kretingos rajono meras Juozas Mažeika.

Bendras projektas – vien savo jėgomis

Vilija Butkuvienė, Vakarų Lietuvos vietos laikraščių leidėjų asociacijos valdybos pirmininkė, „Bangos“ leidėja ir redaktorė, konferencijoje prisiminė „Vakarų Lietuvos“ savaitraščio atsiradimo aplinkybes prieš 20 metų.

„Didžiuojamės, kad su savo redakcijų žmonėmis sukūrėme šį savaitraštį ir spaustuvę vien savo jėgomis, iš savų lėšų, negavę jokių valstybės lengvatų ar Europos Sąjungos paramos lėšų. Per ekonominę krizę neatleidome

nė vieno darbuotojo, neišvarėme žurnalistų į gatvę. Priešingai – įkurdami spaustuvę, įsteigėme ir naujų darbo vietų. Didysis mūsų uždavinys įvykdytas, belieka eiti modernizavimo keliu. Esame kupini vilties, kad regioninė valstybės politika ne vien žodžiais, bet ir darbais pagaliau kada nors atsigręš ir į regioninę spaudą. Juk iki šiol valstybės programos, Europos Sąjungos projektus viešina tik nacionalinė žiniasklaida“, – kalbėjo V. Butkuvienė.

Vienybė – užkrečianti

Vakarų Lietuvos leidėjai ir kitiems kolegoms parodė, kad, susivienijus į asociacijas, kuriant bendrus projektus, galima pasiekti tikrai daug. Ne tik išgyventi šiais sunkiais žiniasklaidai laikais, bet ir kelti žurnalistikos

kokybę, vykdyti aiškia ir skaidrią politiką, daryti įtaką teisės aktams, kurie teigiamai veiktų visuomenės informavimo sektorių.

„Vakarų Lietuvos leidėjų asociacija buvo ir mūsų lopšys. Šiandien mūsų asociacija vienija per 30 leidėjų, 300 tūkst. egz. vieno spausdinimo leidinių. Smagu, kad šio krašto leidėjai rado drąsos pokyčiams, įrodė ne tik sau, bet ir kolegoms, kaip svarbu būti vieningiems, burtis į asociacijas sprendžiant visai Lietuvos žiniasklaidai svarbius klausimus“, – sakė Nacionalinės rajonų ir miesto laikraščių asociacijos direktorė Rasa Navickienė. „Vakarų Lietuvos“ leidėjai teigia, jog sėkmingai vykdyti bendrą projektą padėjo abipusis pasitikėjimas, didelė atsakomybė savo skaitytojams, garbingumas, naujovių, objektyvumo siekis. Tai vertybės, kurių iki šiol nėra išbarsčiusi vietinė spauda. Todėl skaitytojai labai pasitiki spausdintu vietiniu žodžiu – labiau nei skelbiamu per radiją, televiziją ar interneto portaluose.

„Vakarų Lietuvos“ tiražas – 30 tūkst. egzempliorių

„Šiandien „Vakarų Lietuva“ yra regioninis savaitraštis, būtent mes turime regioninius skaitytojus, kurie 20 metų mums ištikimi. Klaipėdos dienraščiai taip ir liko labiau uostamiesčio laikraščiai. „Vakarų Lietuvos“ tiražo – 30 tūkst. egz. – neturi nė vienas Klaipėdos ar kitų miestų ir, drįstu teigti, nacionalinių dienraščių. Mūsų tiražas yra realus, neišpūstas, deklaruojamas Kultūros ministerijoje. Tad „Vakarų Lietuva“ yra puiki auditorija idėjoms, žinioms, reklamai“, – akcentavo V. Butkuvienė.

Jaunų žurnalistų kalvė – regionuose

„Jūs gebėjote pamatyti rytdieną, išsaugojote vertybes, buvote principingi, todėl šis unikalus kooperatyvas tapo labai svarbia Lietuvos žiniasklaidos dalimi. Džiugu, kad jau daug vasarų mūsų studentai savo praktiką gali atlikti šiuose stipriuose rajoniniuose laikraščiuose. Čia jie ne tik mokosi žurnalisto profesijos paslapčių, bet ir susipažįsta su realiu gyvenimu, kuris smarkiai skiriasi nuo sostinės aktualijų. Už šį bendradarbiavimą esame jums labai dėkingi“, – konferencijoje kalbėjo Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto dekanas profesorius Andrius Vaišnys. Pasak profesoriaus, per 20–25 metus šalyje išnyko ne vienas spaudos leidinys, vadinęsis geriausiu. Šie laikraščiai išnyko būtent dėl to, kad pamynė tikrąją žurnalistiką ir jos vertybes. Dėl to jų ir negaila.

„Rimtus iššūkius visai žiniasklaidai kelia maža rinka, konkurencija, naujos informacinės technologijos. Išliks tie leidiniai, kurie nebijos keistis, turės gerų žurnalistų, pritrauks skaitytoją savo įdomiu ir drąsiu turiniu“, – sakė prof. A. Vaišnys.

Svarbu investuoti į kokybę

Lietuvos žurnalistų sąjungos pirmininkas Dainius Radzevičius nustebino įdomiu palyginimu: „Vakarų Lietuvos“ skaitomumas niekuo nenusileidžia „Delfi“, nes vienu metu tiek pat (ar net mažiau) skaitytojų – 30 tūkst. – apanko ir šį portalą. „Bet kiek iš jų yra tikrųjų skaitytojų, o kiek – paprasčiausių „čiuožėjų“, kurie tik sekundei

kitai užtrunka šiame portale? Šiandien informacijos yra labai daug, tačiau kokia jos kokybė? Nei rinkodara, nei modernios spaustuvės neišgelbėjo ir nebeišgelbės kai kurių nacionalinių dienraščių, nes nebuvo investuojama į kokybę, į gerus žurnalistus, negerbiama nei savęs, nei kitų, o ypač – skaitytojų. Viskas matuojama verte ir geri dalykai nevertinami mažiausia kaina. Būtina investuoti į tikrąsias vertybes, santykius, bendradarbiavimą, tobulėjimą. Džiugu, kad šiuo keliu eina ir Vakarų Lietuvos leidėjų kooperatyvas“, – kalbėjo D. Radzevičius.

Skaito net 9 savivaldybių gyventojai

„Esu eilinė skaitytoja, kuriai tas pusvalandis su laikraščiu ir kava yra lyg dovana sau pačiai. Džiugu, kad esu viena iš puikaus Kretingos laikraščio „Pajūrio naujienos“

6 tūkst. skaitytojų. Ką mes randame savo laikraštyje? Tą, ką norime rasti. Kas pradeda nuo paskutinio puslapio, informacijos, kas gimė ar mirė, kas nuo sporto, kas nuo politikos ar kriminalų. Savo laikraštyje randame tai, ko nėra kituose spaudos leidiniuose ar interneto portaluose. Jei ne „Pajūrio naujienos“, žmonės nežinotų to, ką privalo žinoti. Akivaizdu, kad žmonėms šiaandien nebeužtenka vien duonos ir žaidimų. Visiems reikia tiesos!“ – konferencijoje apie vietinę spaudą kalbėjo Vaida Jakumienė.

O apie „Vakarų Lietuvos“ savaitraštį ji išdėstė daugelio skaitytojų nuomonę – tai išskirtinis leidinys, savas ir suprantamas, rajoninių laikraščių dovana savo skaitytojams.

„Šis savaitraštis mums leidžia pasijusti ypatingiems, nes yra arti paprasto žmogaus. Mūsų žurnalistai sąžiningi, neabejingi žmonių

„Vakarų Lietuvos“ 20 metų jubiliejaus šventės Kretingos dvaro muziejaus rūmuose akimirka: iš kairės LŽS pirmininkas Dainius Radzevičius, kretingiškę savaitraščio gerbėja Vaida Jakumienė, šventę vedusi Vakarų Lietuvos vietos laikraščių leidėjų asociacijos valdybos pirmininkė Vilija Butkuvienė, VU Komunikacijos fakulteto dekanas profesorius Andrius Vaišnys.

Autorės nuotr.

problemoms. Smagu, kad kartu su kitais 30 tūkst. skaitytojų galiu priede paskaityti žemaitiškus tekstus „Būkim žemaitė“ puslapyje, sužinoti, kad Kretinga, pavyzdžiui, šiemet išleido daugiausia pinigų kalėdiniais miesto papuošimams visoje Vakarų Lietuvoje, kad bulvės pačios pigiausios būtent mūsų turguje.

Man „Vakarų Lietuvoje“ labai patinka tie palyginamieji straipsniai, interviu, nuomonės, komentarai, iš kurių visi galime sužinoti, kaip gyvena net 9 savivaldybių žmonės, palyginti save su kitais, kur esame pranašesni, o kur reikia dar pasitempti“, – visų skaitytojų vardu nuoširdžiai kalbėjo kretingiškė.

Istorija

1995 m. spalio 11 d. kartu su Klaipėdos apskrityje leidžiamais Skuodo, Kretingos, Klaipėdos ir Šilutės rajonų laikraščiais „Mūsų žodis“, „Pajūrio naujienos“, „Banga“ ir „Pamarys“ skaitytojai gavo vienodą keturių puslapių priedą, pavadintą „Vakarų Lietuva“ (VL).

Pirmasis VL numeris išėjo 19 104 egz. tiražu.

Naująjį priedą maketuoti buvo patikėta šilutiškiams, „Pamario“ laikraščio redakcijai, vėliau šį darbą perėmė Kretingos „Pajūrio naujienos“, Mažeikių „Santarvė“, o dabar – „Telšių žinios“.

Nuo pat pradžios iki šiol kiekvieno VL numerio skaitytojai sužino visų rajonų aktualijas, čia randa teminių straipsnių, informacijos apie kultūrinius projektus ir Žemaitijos turgaviečių kainas, taip pat uostamiesčio bei rajono įmonių reklamas, skelbimus.

2001 m. VL leidėjai nutarė išplėsti savo veiklą ir visos Žemaitijos kolegoms pasiūlė burtis į Vakarų Lietuvos vietos laikraščių leidėjų asociaciją. Vėliau jos pavyzdžiu įsteigta Nacionalinė rajonų ir miestų laikraščių leidėjų asociacija.

2002 m. VL buvo pradėta platinti net tik su keturiais Klaipėdos apskrities rajoniniais laikraščiais, bet ir dar su trimis Vakarų Lietuvos laikraščiais: „Plunge“, „Telšių žinomis“ ir Mažeikių „Santarvė“.

2006 m. VL leidėjai įsteigė bendrą Vakarų spaustuvę Kretingoje.

Prieš 20 metų pradėtas bendras keturių Klaipėdos apskrities rajonų laikraščių projektas pasiteisino, VL savitiraštis šiuo metu 30 tūkst. egz. tiražu platinamas su septynių Žemaitijos rajonų laikraščiais, išaugo iki aštuonių puslapių, tapo spalvotas.

**Remia Spaudos, radijo ir
televizijos rėmimo fondas**

Vakary Lietuva

2016 m.
Gegužės 10-16 d.
Nr. 19 (1045)
Tiražas 28 625
Leidžiamas nuo 1995 m.

Vietoj RAINIŲ metalo liejyklos – modernus sporto kompleksas

Pašalinė metalo liejykla laukia šiuo entuziastišku bendruomenės išaugimo dėl beveik 200 metų, sumanyta grąžinti Telšius. Beveik šimtas liejyko metalo liejyklos paversti moderniu sporto centru. Čia gausu transiurto, kompaktiški rengti Telšius, Plungės, Mažeikių, Rietavo, Skuodo, Kretingos, Akty Zernigaitės miesto sportininkai bei mokytojai.

Zemaitijoje šiuo tempu rašoma įprasto žmogaus rašymai, kai dėl lietaus ir kalbės ošia rašyti atrenkti tempu išdėstyti. Po ilgai trukusio planavimo papiloma parško įsivedanti.

Vakary Lietuva

2016 m.
Gegužės 31-birželio 6 d.
Nr. 22 (1048)
Tiražas 28 535
Leidžiamas nuo 1995 m.

Pamario miestelis penktą kartą garsins Kintų muzikos festivalis

Festivaliu menai apibūdinami kaip kompozicija ir gilgimtas Gedimino Girgaitis.

„Kintų, kintų! Ašalia Juddikšonių gaminamo šermetis penktą kartą Kintų“

Vakary Lietuva

2016 m.
Balandžio 5-11 d.
Nr. 14 (1040)
Tiražas 28 616
Leidžiamas nuo 1995 m.

Moteryų verslumas: tarp svajonių ir baimės

Vakary Lietuva

2016 m.
Balandžio 12-18 d.
Nr. 15 (1041)
Tiražas 28 777
Leidžiamas nuo 1995 m.

Profesinė mokykla atveria kelią į gyvenimą

Atviri durys dienų akimirks elektrinio įrangos laboratorijoje.

Mokyklos kosmetikos klasėje atradusios laukė svečių ir bendrojo lavinimo mokyklą.

Suglaudę pečius Vakary Lietuvos vietos laikraščiai laimėjo

Vilija Butkuviene

Vakary Lietuvos vietos laikraščių leidėjų asociacijos pirmininkė

Priešingai nei apžvalgininkas Andrius Užkalmis, esu lietuvių liaudies išminties gerbėja. Ir esu įsitikinusi, jog šimtmetė išmintis pasiteisina netgi naujaisiais laikais. Žiniasklaidos srityje taip pat. Kai manęs klausia, kodėl kūrėme Vakary Lietuvos vietos laikraščių leidėjų asociaciją, paaiškinu paprastai: virbas lūžta, virbų šluota – ne. Ir kol kas tokia rajonų laikraščių dviejų dešimtmečių kooperacijos patirtis yra vienintelė. Tuo ir unikali.

Naują leidinį sutiko nedraugiškai

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę rajonų spauda stojosi ant kojų: vieni laikraščiai, pasinaudodami Vyriausybės nutarimu, iš savivaldybių glėbio ištrūko steigdami savo akcines bendroves, kiti, skatinami entuziazmo skleisti laisvą žodį, kūrėsi iš naujo. Tačiau nepaisant to, kokia jų kilmė, vienas svarbiausių uždavinių buvo suburti savo skaitytojų ratą, įsitvirtinti konkurencinėje rinkoje. Žinoma, paskutiniu metu XX a. dešimtmėčiu Lietuvoje internetas dar buvo beveik neregėtas negirdėtas dalykas ir jokie portalai nekišo kojos spaudai. Vis dėlto išsilaikyti vietos rinkoje, kai rajonuose laikraščiai tuomet dygo it grybai po lietaus, buvo sudėtinga misija. Be to, nauja šalies administracinė reforma, kai buvo įsteigtos apskritys, tapo palankia terpe suklestėti didžiųjų miestų laikraščiams, kurie netruko pasiskelbti apskričių laikraščiais. Beje, nors apskričių seniai nebėra, kai kurie miestų laikraščiai tebesiskelbia einantys visame regione. Vis dėlto realybė dabar jau kitokia. Tik kai kurie regionų laikraščiai per pastarąjį dešimtmetį išlaikė regiono pozicijas, tačiau dauguma jų susitraukė iki miesto skaitytojų aprėpties.

Taigi vėl pasiremsiu liaudies išmintimi, bylojančia, kad nėra to blogo, kuris neišeitų į gera. Minėta administracinė reforma mus, Šilutės „Pamario“, Kretingos „Pajūrio naujienų“, Skuodo „Mūsų žodžio“, Klaipėdos rajono „Bangos“ laikraščių redakcijas, paskatino sukti galvą, kaip išsilaikyti rinkoje, kaip neužleisti pozicijų uostamiesčio spaudos leidiniams, kurie apsiskelbė apskrities arba krašto laikraščiais.

Tuomet gimė mintis kooperuotis, bendromis pajėgomis leisti priedą kartu su savo rajonų laikraščiais, patenkančiais į Klaipėdos apskrities teritoriją. Energingiausias mūsų laikraščių susivienijimo iniciatorius 1995 m. buvo „Pamario“ redaktorius Petras Skutulas. Šilutiškių redakcija pirmoji ėmėsi maketuoti naująjį kūrinį – „Vakarų Lietuvos“ priedą. Tuomet tai buvo keturių puslapių nespalvotas leidinys, įlenkiamas į minėtus rajonų laikraščius vieną kartą per savaitę. Naujasis leidinys, kuriame buvo skelbiamos rajonų naujienos, apskrities aktualijos, regiono ir ne tik reklama, sutiktas nedraugiškai: tuometis apskrities administracijos viršininkas priekaištavo, kodėl leidybos nesuderinome su administracija. Žinoma, toks priekaištas mums buvo nė motais. Cenzūra gi nepriklausomoje Lietuvoje jau nebeegzistavo. Gal tik tebevešėjo valdininkų pašamonėje.

Kelerius metus „Vakarų Lietuva“ buvo platinama dar ir su „Vakarine Palanga“, vienu metu šį priedą į savo laikraštį įdėdavo ir „Vakarų ekspresas“. Tačiau 2001 m. įvyko esminė ir efektyvi „Vakarų Lietuvos“ plėtra. Sėkmingo bendradarbiavimo pavyzdžio paskatinti tada prie keturių pirmėivių redakcijų prisijungė dar trys aplinkinių rajonų laikraščiai: Plungės „Plungė“, Telšių „Telšių žinios“, Mažeikių „Santarvė“.

Taigi būtent šios septynios laikraščių redakcijos (leidėjai P. Skutulas, A. Balčiūnas, V. Bučius, V. Vitkauskienė, D. Zabitenė, V. Butkuvienė) iki šiol tebeleidžia bendrai rengiamą laikraštį „Vakarų Lietuva“ visam Vakarų Lietuvos regionui: nuo Mažeikių iki

Vilija Butkuvienė.

Asmeninio archyvo nuotr.

Pagėgių. Dabar leidinys jau yra aštuonių puslapių, spalvotas, išeina antradienį ir trečiadienį. Jo specifiškumas labai pasiteisino: leidinys įlenkiamas į minėtų rajonų laikraščių vidurį, todėl turi realų tiražą. Tai labai naudinga ir efektyvu reklamos užsakovams. Žinoma, naujųjų technologijų proveržis, emigracija aptirpdė ir rajonų laikraščių skaitytojų gretas, tačiau ir dabar „Vakarų Lietuvos“ tiražas siekia apie 30 000 egzempliorių. Dauguma skaitytojų yra prenumeratoriai, vadinasi, nuolatinė, o ne atsitiktinė auditorija.

Beje, bendrą priedą savo skaitytojams kurį laiką leido ir kiti minėtų rajonų laikraščiai, tačiau po kelerių metų jų iniciatyva išblėso.

Vietos spaudos kooperacija – unikali

„Vakarų Lietuvos“ leidėjai, suvokdami permainingus žiniasklaidos rinkos dėsnius, neapsiribojo vien bendro priedo leidyba, bet kooperacijos idėjai plėtoti, leidinių kokybei gerinti, žurnalistų kvalifikacijai kelti 2001 m. įsteigė Vakarų Lietuvos laikraščių leidėjų asociaciją.

Vienas labiausiai žinomų asociacijos nuopelnų Lietuvos žiniasklaidai – net kelerius metus vykęs žurnalistų ir vadybininkų mokymo projektas, kurį rėmė Nyderlandų Karalystės Užsienio reikalų ministerijos MATRA programa. Tokios apimties nemokamų mokymų, kuriuose dalyvavo apie 200 vietinių redakcijų darbuotojų iš visos Lietuvos ir kuriuose teorinės žinios buvo derinamos su praktika, man regis, mūsų šalyje daugiau niekas ir nebesuorganizavo. Stipri Lietuvos ir Nyderlandų dėstytojų sudaryta mokymo programa buvo geras pagrindas profesinei kvalifikacijai kelti. Ką čia kelti, pripažinkime, į naujai besikuriančius vietinius laikraščius tuomet ateidavo nemažai žmonių, kurie apie žurnalistiką nutuokdavo labai menkai. Tad tie mokymai jiems buvo tikrosios žurnalistikos pamokos, o profesionaliems žurnalistams, redaktoriams – akstinas taikyti naujoves, keistis.

Pagal šį projektą prieš penkiolika metų buvo išversta ir asociacijos išleista brito Deivido Rendelo (*David Randall*) knyga „Universalus žurnalistas“, kurioje pateikti žurnalistikos standartai nenublanko iki šių dienų.

Tiesa, vykdant projektą ne viskas klostosi kaip sviestu patepta. Vienos kolegės, iš pradžių koordinavusios projektą, negarbingas elgesys vienu metu beveik viską sužlugdė. Tačiau surėmę pečius asociacijos nariai atsitiesė ir labai sėkmingai baigė projektą. Jį teigiamai įvertino ir ekspertai iš Nyderlandų, specialiai atvykę į Vilnių aptarti baigto projekto.

Mokymuose kurti verslo planai, įgyta patirtis lankantis Nyderlanduose ir Norvegijoje subrandino dar vieną bendrą idėją: 2005 m. įsteigta UAB Vakarų spaustuvė, kuri spausdina ne tik Vakarų Lietuvos laikraščius, bet ir kitus šalies leidinius. Žinoma, spaustuvei steigti ir jai modernizuoti buvo naudojamos ne tik kooperuotos „Vakarų Lietuvos“ redakcijų lėšos, bet ir jau sėkmingai gražinti banko kreditai. Deja, spaustuvė, kuri atpigino leidybos kaštus, sukūrė naujų darbo vietų, niekaip negalėjo gauti ES paramos. Vieni projektai buvo ne tos paskirties, kiti – per platus. Apmaudu.

Ir „Vakarų Lietuvos“ redakcijos patyrė padidėjusio PVM, pasikeitusių socialinio draudimo įmokų, pabrangusio spaudos platinimo ir kt. išbandymus. Žinoma, dėl to turėjo ir nuostolių. Dabar tenka murdytis neaiškių kriterijų viešųjų pirkimų konkursuose, kuriuose dažniausiai rajonų spauda paliekama užribyje. Dar viena, jau atskiros temos reikalaujanti, nūdienos aštri problema – vietinės spaudos ir savivaldybių,

kuriose sparčiai plinta malinauskizmo virusas, santykiškai.

„Pajūrio naujienos“, „Banga“, „Santarvė“, „Plungė“, „Telšių žinios“, „Mūsų žodis“, „Pamarys“ kartu su „Vakarų Lietuva“ per du dešimtmečius visada drąsiai ir viešai reikšdavo savo pozicijas, susijusias su Visuomenės informavimo įstatymu, Etikos kodeksu ir kt. Šie rajonų laikraščiai išliko dominuojantys vietinėje Vakarų Lietuvos regiono laikraščių rinkoje. Manau, kad tai yra ir racionalios kooperacijos rezultatas.

Kas gi nežino, kad spaudai dėl naujųjų technologijų proveržio prognozuojama ne itin šviesi ateitis. Tačiau rajonų laikraščiai, nors kažkam ir užkliūvantys bei atrodantys atgyvenomis, yra radę savo nišą, žmonių tebeskaitomi ir tebelaukiami. Ypač tie, kurie stengiasi išlaikyti profesionalios žurnalistikos standartus, investuoja į jaunosios kartos ugdymą, drąsiai gina demokratijos pozicijas savivaldybėse.

Kad ir kokia ateitis susiklostytų, Vakarų Lietuvos vietos laikraščių leidėjų kooperacija jau yra unikali patirtis, tai svarbi detalė Lietuvos žiniasklaidos istorijos mozaikoje. Tuo labiau kad šios smulkios asocijuotos struktūros pavyzdys 2003 m. įkvėpė įkurti ir dabar sėkmingai gyvuojančią Nacionalinę rajonų ir miestų laikraščių leidėjų asociaciją. Juk daug rankų didžią naštą pakelia. Ar ne?

**Remia Spaudos, radijo ir
televizijos rėmimo fondas**

„Dorė“ – neringiškių tapatybės paieškos

Raimonda Meyer-Ravaitytė
 LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus narė

Neringoje – daug erdvės ir maža žmonių. Saujelė vietinių gyventojų visada buvo per maža terpe rasti čia periodinei spaudai. Net sovietinės Neringos valdžios pastangos leisti vietinę spaudą baigėsi nesėkme.

Geru žodžiu mena Nidos televiziją

Šiandien mažai kas beatmena nuo 1989 iki 1992 m.ėjusius laikraštėlius „Sveiki gyvi“ ir „Neringa“, kuriems, tiesą pasakius, labiausiai trūko profesionalumo. Užtat Nidos televiziją mena visi. 1991 m. pavasarį pradėjusi veiklą, ji gyvavo devynerius metus ir veiklos pabaigoje buvo gerokai išsikvėpusi.

Nidos televizija buvo unikali tuo, kad nė vienas kūrybinės grupės darbuotojas nebuvo televizijos profesionalas, tačiau jų parengti reportažai buvo gerai įvertinti specialistų ir rodomi per Lietuvos nacionalinę televiziją žinių laidose „Panorama“ ir „Vakarų pakrantė“. Nidos televizija, priešingai nei anksčiau minėtas laikraštis, buvo kuriama vietinių entuziastų, gerai pažįstančių Neringą ir jos žmones. Kaip mena viena iš Nidos televizijos kūrėjų Orinta Grimailaitė (dirbusi Neringos savivaldybės spaudos atstove), nepaisant to, kad Neringos valdžia palaikė ir finansiskai rėmė Nidos televiziją, ji nesistengė jos savintis, todėl TV eteryje skleidėsi laisvas nuo valdžios entuziazmas, noras kalbėti apie svarbius neringiškių bendruomenei įvykius, atkreipti dėmesį į vietos problemas. Minėtoji televizija turėjo ir vieną minusą: dėl techninių galimybių jos nematė Juodkrantės, antrosios pagal dydį Neringos gyvenvietės, kur tuomet gyveno ir šių eilučių autorė, gyventojai.

Iš gidės – Neringos metraštininke

Nors žurnalistika yra tikroji mano profesija, tačiau 1988 m. nutekėjusi į Neringą

(kurioje nebuvo jokios redakcijos) praradau visas viltis kada nors grįžti prie jos. Išgyvenau laiką, kurį pavadinčiau „žurnalistas keičia profesiją“: dirbau viešbutyje, ėmiausi savo verslo, tapau Neringos gide. Kai atkūrus Nepriklausomybę laikraščiai finansiskai sustiprėjo, „Klaipėdos“ dienraštis ėmė ieškoti Neringoje rašančio žmogaus, nes turėjo ambicijų tapti Klaipėdos regiono laikraščiu. Šitaip po dešimties metų pertraukos sugrįžau į žurnalistiką. Buvau pirmoji ir vienintelė žurnalistė, kuriai Neringoje buvo sukurta darbo vieta. Gyvenau Neringoje ir rašiau iš jos. Gal dėl to labiau nei kiti kolegų įsigilinau į ją, tapau savotiška Neringos metraštininke.

Neringos savivaldybė su abiem Klaipėdos miesto laikraščiais – „Vakarų ekspresu“ ir „Klaipėda“ – buvo sudariusi sutartis dėl puslapių apie Neringą leidimo. Tapau „Neringos“ puslapio sudarytoja ir siekiau, kad tai būtų neringiškių laikraštis laikraštyje. Tuo metu pradėjau rašyti apie paprastus Neringos žmones, susidomėjau jos istorija, nacionalinio parko vertybėmis.

Kaip gimė almanachas „Dorė“

Dirbdama Neringos korespondente „Klaipėdos“ dienraštyje parašiau straipsnių ciklą apie pokarinę Neringos istoriją. Supratau, kokia ji tragiška ir kiek mažai apie šį laikotarpį mes žinome. Prie minėtos temos grįžau tik tada, kai Neringos Viktoro Miliūno viešoji biblioteka 2010 m. išleido pirmąjį kultūros almanacho „Dorė“ numerį. Ambicingas neringiškių siekis turėti savo kultūros almanachą man buvo suprantamas,

buvau tarp „Dorės“ krikštėvių ir straipsnių autorių, nors redaktoriaus ir sudarytojo vairas tada buvo patikėtas mokytojui lituanistui Kęstučiui Subačiui. Jis „Dorę“ nuplukdė į literatūros ir meno vandenį, kas, mano galva, buvo neperspektyvu.

Kai 2012 m. tapau antrosios „Dorės“ sudarytoja ir redaktore, iš esmės pakeičiau leidinio koncepciją. Leidausi į neringiškių tapatybės paieškas. Man rūpėjo atsakyti į daugelį klausimų: kaip mes, naujieji neringiškiei, po pasukutinio karo atvykę gyventi į Kuršių neriją, jaučiamės joje, kaip formavosi naujoji pokarinė Neringos bendruomenė, kas yra šios bendruomenės pagrindas. Esu dėkinga likimui, kad dar pavyko rasti gyvus pirmuosius Neringos vadovus, senuosius Kuršių nerijos gyventojus, kurių prisiminimai tapo vertinga istorine medžiaga. Almanacho pavadinimas „Dorė“ simbolizuoja naująją Neringos istoriją: po karo kurėnus mariose išstūmė dorės (kolektyvinei žvejybai skirti mediniai laivai su varikliais), o į Vakarus pasitraukusių senųjų nerijos gyventojų vietą užėmė iš Rusijos ir Lietuvos atsikėlę naujakuriai – jų palikuonys yra šiandieniniai neringiškiei.

„Dorės“ kelias dar tik prasideda

„Dorė“ taip pat reprezentuoja kasmet (nuo 2010 m.) Neringos savivaldybės

skiriamą Martyno Liudviko Rėzos kultūros ir meno premiją, kalbindama šios premijos laureatus, bei atveria kol kas visuomenei mažai žinomus žymiausių visų laikų Kuršių nerijos asmenybės M. L. Rėzos gyvenimo ir veiklos aspektus, atkreipia dėmesį į reikšmingiausias Neringos kultūros ir istorijos datas. „Dorės“ akiratyje išlieka ir Neringos kūrėjai: poetai, prozininkai, dailininkai, ateityje žadame pristatyti fotografus.

Nors „Dorės“ kelias dar tik prasideda (šiais metais išleistas trečiasis numeris), tačiau galiu didžiuotis, kad tarp almanacho autorių yra žymiausia šių dienų Kuršių nerijos istorijos tyrinėtoja Klaipėdos universiteto doc. dr. Nijolė Strakauskaitė, be kita ko, gyvenanti Juodkrantėje. Paskatinti neringiškių ir Neringos mylėtojų dėmesio, „Dorę“ pasiryžome leisti kasmet. Kitas numeris bus dedikuotas rašytojui Viktorui Miliūnui ir jo gimimo šimtmečiui. V. Miliūno asmenybė bei jo draugų ir pažįstamų ratas – tai vadinamieji Neringos fanatikai, ištisa lietuvių inteligentų karta, Kuršių nerijoje atradusi antruosius – dvasios – namus.

„Dorės“ temų laukas neaprepiamas, leidinio redaktoriaus uždavinys – išgryninti temas, suburti autorių kolektyvą ir kipti į darbą.

**Remia Spaudos, radijo ir
televizijos rėmimo fondas**

Nobelio literatūros premijos laureatė Svetlana Aleksijevič: gyvenimas sukasi apie meilę ir mirtį

Daiva Červokienė

2015 m. Nobelio literatūros premija skirta Svetlanai Aleksijevič – žurnalistei ir rašytojai, 20 dokumentinių filmų scenarijų autorei. Nobelio premijai ji buvo pasiūlyta jau trečią kartą, bet gavo tik pernai. Pirmąkart žymiosios premijos komisija atkreipė dėmesį į fakto literatūrą, publicistiką, dokumentinę prozą, nedaug tenutolusią nuo žurnalistikos. Joje, pasak autoritetingų kritikų, dabar vyksta labai įdomių dalykų, būtent tokie kūriniai dažnai sulaukia milžiniško skaitytojų dėmesio.

Ukrainoje gimusi rusiškai rašanti baltarusių rašytoja ir žurnalistė dėl persekiojimų 2000 m. išvyko iš Baltarusijos ir gyveno Paryžiuje, Geteborge ir Berlyne, 2013 m. vėl grįžo į šalį. Kaip tada sakė Vokietijos spaudai, grįžo namo, nes jai reikia girdėti savo žmones, ji – ausų žmogus. Visos jos knygos gyvena išgirstais, papasakotais faktais, bendravimu su žmonėmis.

Autorė visas savo knygas įvardija „Utopijos balsais“. Kritikai tą visumą, pasakojančią apie Sovietų Sąjungos gyvenimą ir žlugimą, posovietinius laikus, dar vadina „Utopijos šalies balsai“, „Didžiosios Utopijos kritika“.

Pirmoji knyga – apie kaimą ar karą?

S. Aleksijevič gimė 1948 m. Ukrainoje, Ivano Frankovske, ukrainietės ir baltarusio šeimoje. Vėliau tėvai persikėlė į Baltarusiją, kur abu dirbo mokytojais. Tėvo motina mirė nuo šiltinės partizanaudama, du jos sūnūs dingo be žinios. Motinos tėvas žuvo kare. Visa Svetlanos vaikystė prabėgo Ukrainos kaime, Vinicos regione.

Baigusi vidurinę mokyklą ji dirbo istorijos ir vokiečių kalbos mokytoja, laikraščio „Pripetės tiesa“ žurnalistė, o 1972 m. baigusi žurnalistikos studijas – Bresto srities laikraštys „Komunizmo švyturys“, Baltarusijos „Kaimo laikraštys“, ilgiausiai, 1976–1984 m., vadovavo žurnalo „Nemunas“ esė ir publicistikos skyriui.

Pirmoji S. Aleksijevič knyga „Aš išvykau iš kaimo“, sudaryta iš Baltarusijos kaimo

žmonių, persikėlusių gyventi į miestą, monologų, parengta 1976 m., tačiau neišvydo dienos šviesos dėl „partijos agrarinės politikos nesupratimo“, pasų režimo kritikos, kaip pernelyg žurnalistinė.

Pirma išspausdinta knyga „Nemoteriškas karo veidas“, parašyta 1983 m., išleista 1985 m. keliose leidyklose, jos tiražas viršino 2 milijonus. Tai dokumentinė apysaka pagal Antrajame pasauliniame kare dalyvavusių moterų pasakojimus, pirmąkart paskelbta žurnale „Spalis“ 1984 m. pradžioje, keli jos skyriai tais pačiais metais publikuoti ir žurnale „Nemunas“. Dalį pasakojimų išbraukė cenzūra, apkaltinusi autorę pacifizmu, natūralizmu ir sovietinių moterų didvyriškumo nuvainikavimu. Pagal šią knygą sukurta daug spektaklių ir septynių televizijos dokumentinių filmų serija.

Vis ta rūsti tikrovė

Antroji rašytojos knyga „Paskutiniai liudininkai: nevaikiškų pasakojimų knyga“, išleista 1985 m., remiasi pasakojimais tų, kurie Antrąjį pasaulinį karą išgyveno būdami vaikai. Trečioji knyga „Cinko berniukai“, pasirodžiusi 1989 m., pasakoja apie Afganistano karą žodžiais motinų, kurios šiame kare neteko sūnų, „Mirties užkerėti“ (1993 m.) skirta savižudybių, sukeltų socialinių pokyčių buvusioje Sovietų Sąjungoje, temai. 1997 m. ji išleido knygą „Černobylio malda“, kuri parašyta remiantis pokalbiais su šios katastrofos liudytojais, 2013 m. – „*Second-hand* laikas“, kurioje kalba apie perestroiką ir po josėjusius metus, sovietinę sistemą ir jos žmones, sistemos poveikį piliečių sąmonei.

Pasiteirauta, kaip renkasi temas, S. Aleksijevič sakė 40 metų tyrinėjanti sovietinę visuomenę. Socializmas ir fašizmas – tai dvi XX a. idėjos, klastingos ir viliojančios. Išvyti komunistus, nuimti jų portretus – viena, bet pašalinti iš žmogaus sielos – daug sunkiau.

„Neseniai mirė mano tėvas, jis prašė partijos bilieta palaidoti kartu su juo. Tvirtai tikėjo komunizmu... Kas tai yra? Kaip ten gyvenome? Kokie iš jo išėjome? Bandau suprasti, analizuoti, tirti, kaip tai atsitiko tokioje didelėje teritorijoje, 15 buvusių sovietinių respublikų. Ir kad užaštrinčiau temą, ėmiau labiausiai kraštutinius variantus, o ne „gerus pavyzdžius“. Žinoma, jų yra. Daug žmonių sugebėjo pakeisti save, ne visą šalį, kas yra kone garantija, kad nebūtinai viskas turi baigtis revoliucija“, – keliems leidiniams pasakojo S. Aleksijevič apie savo „namų komunizmo“, totalitarizmo idėjų tyrinėjimus.

Rašytojos knygos išverstos į anglų, prancūzų, vokiečių, švedų, lenkų, kinų, norvegų ir kitas kalbas („Černobylio maldos“ bendras tiražas buvo didesnis negu 4 milijonai) ir pelnė ne vieną tarptautinę apdovanojimą. Lietuvių kalba išleistos dvi jos knygos: „Paskutiniai liudininkai: nevaikiški pasakojimai“ ir „Černobylio malda“.

Žanro klausimai

Nobelio premija šiai 67-erių autorei skirta už „polifoninius rašinius, kurie yra paminklas kančiai ir drąsai mūsų laikais“. Esą jau savo biografija S. Aleksijevič demonstruoja po-sovietinio žmogaus identiteto sudėtingumą: gimusi Ukrainoje yra baltarusių autorė, rašo rusų kalba. Plačiai diskutuojamas klausimas,

kokiam žanrui priklauso rašytojos knygos. Anglakalbė spauda šį žanrą taupiai apibūdina „ne meninis“ (*non-fiction*), pabrėždama, kad autorė atsako už faktų, įvykių ir asmenybių tikrumą, rasakalbė jį vadina meniniu dokumentiniu. Tačiau šie apibūdinimai mažai tepasako apie jos kūrybos stiliaus unikalumą. S. Aleksijevič knygos – labai savotiška proza. Tai tiesiog užrašyti pokalbiai su daugybe paprastų žmonių, esą kiekvienai knygai ji pakalbina bent pustūkstantį pašnekovų ir tarsi užrašo jų balsus. Savo balso neįtraukia į polifoninį knygų audinį, jos nuostatos jaučiamos tik iš temų pasirinkimo, kūrinių kompozicijos, logikos.

Dažnai pastebima, kad S. Aleksijevič kūriniai balansuoja ant ribos tarp dokumentikos ir romano, pati autorė juos vadina balsų romanais. Juose ta patirtis, kuri tyliai pasakojama artimiausiems žmonėms, apie kurią neperskaičytisi istorijos vadovėliuose ar žiniasklaidoje. Sovietmečiu rašytoją kritikavo dėl „pernelyg natūralistinio pasakojimo“, „herojiško sovietinių žmonių įvaizdžio iškraipymo“ ir pan.

Paklausę žmonių, koks didžiausias autorės nuopelnas, turbūt išgirstume atsakymą: „Tas, kad rašo žiauriai tiesą apie gyvenimą, nesutampančią su oficialiu „požiūriu“, tarsi dokumentuoja tikrovę, be herojiškumo sampratos.“

Į klausimą apie ribą tarp publicisto ir rašytojo darbo, S. Aleksijevič atsakė, kad **sunkiausia** sudėti surinktas detales į vieną kūrinį, iš visiško chaoso sudaryti tą balsų romaną. Ji galvoja ir apie teksto poetiką, ritmą, kaip atrinkti detales, kad žmogų ne pažemintų, o iškeltų. Esą dokumentine proza tai galima padaryti pateikiant svarbius klausimus: „Kas tu? Kodėl

taip? Kas yra meilė, mirtis?“ Jai svarbu suprasti žmogaus prigimtį ir jos virsmą iš žmogaus į žvėrį, ir atvirksčiai, pasiekti, kad herojai būtų tuo pačiu metu savo laikmečio ir amžinybės žmonės. Kritikai pastebi, kad S. Aleksijevič knygos – ne įvykių, o emocijų istorija. Jos vaizduojamas pasaulis yra labai emocionalus.

Posovietinis fenomenas

S. Aleksijevič neslepia savo pilietinės pozicijos, neretai kritikuoja A. Lukašenką ir V. Putiną, dėl to jos knygos neleidžiamos valstybinėse Baltarusijos leidyklose. Rašytoja sako, kad myli gerą, humanišką rusišką pasaulį, bet nemėgsta Berijos, Stalino ir Šoigu rusiško pasaulio, netiki politikais. Ji neabejoja, kad daugiau negu 80 proc. Putino šalininkų Rusijoje – realus skaičius. Todėl nemažai rusų nutilo – jie bijo, kaip ir gyvenantys aplinkui milžinišką Rusiją.

„Už tai, ką šiandien Rusijos žiniasklaida kalba apie Europą, Donbasą, padėtį Ukrainoje, žurnalistus tiesiog reikia teisti. Bet dar blogiau, kad žmonės nori tai girdėti. Šiandien galime kalbėti apie kolektyvinį Putiną, nes Putino yra kiekviename ruse“, – sakė rašytoja viename interviu.

Paklausta, kodėl užsienyje domimasi jos knygomis, ypač „*Second-hand* laiku“, atsakė, kad turbūt dėl Rusijos. Anksčiau manyta, kad Rusija „išėjo“ iš žaidimo, bet ji „vėl prabilo apie save“. Vakarai negali to suprasti ir ieško atsakymų, visi bando suprasti, kodėl žmonės nepasinaudojo istorine galimybe kančias konvertuoti į laisvę. Ji taip pat nerado atsakymo į šį klausimą, todėl jaučia pralaimėjimo jausmą.

S. Aleksijevič sakė nesiekianti sukurti sovietinių košmarų katalogo, siaubo enciklopedijos. Jos tikslas – padaryti tą gyvenimo siaubą menu.

Nenusivylė visuomene? Buvusi nusivylusi ne žmonėmis, o žodžiais. Atrodė, kad šie neteko anksčiau turėtos jėgos. Tiek žodžių pasakyta, o vyksta tas pat blogis, karai: „Buvau su žmonėmis, kurie darė perestroiką. Tikėjau ja, bet visą laik kamavo klausimas, kodėl tiek daug žmonių tyli? Manau, vergiškumas išnyko nebent kultūriniame sluoksnyje, o visos šalies gyvenimas nepakito. Žmonės nesupranta, kas įvyko. Važinėdama po Rusiją mačiau užrašų „Teprisikelia Stalinas“. Ėmė siaubas.“

Apie premiją

S. Aleksijevič žurnalistams Minske sakė, kad ši premija yra visos baltarusių literatūros apdovanojimas: „Tai apdovanojimas ne man, o mūsų kultūrai, mūsų mažai šaliai, kuri buvo įstrigusi istorijos mėsmalėje. Nesame kiekvienas atskirai. Tai sovietinės, posovietinės baltarusių ir rusų kultūros santalka.“

Ir pridūrė, kad istorija parodė, jog susidūrus su priespauda negali būti kompromisų. Nėra reikalo leisti į kompromisus, ko visada tikisi totalitariniai režimai.

Rašytoja viliasi, kad dabar jos balsas įgis didesnį svorį, esantiems valdžioje nebebus taip lengva numoti į ją ranka. Interviu Švedijos dienraščiui sakė, kad apdovanojimas padės jai kovoti už žodžio laisvę Baltarusijoje ir Rusijoje. Ir pasaulio žiniasklaida daro išvadą, jog tai, kad jos knygoje „įgarsinti balsai“, kurie anksčiau buvo

ignoruojami, sulaukė tokio įvertinimo, rodo, jog į juos būtina atkreipti daugiau dėmesio.

Paklausta, ką darys su skirta 8 mln. Švedijos kronų (856,4 tūkst. eurų) premija, sakė, kad pirks laisvę. Knygą ji rašo nuo penkerių iki dešimties metų. Turi dvi idėjas naujoms knygoms, galės dirbti.

Apie save ir mus

S. Aleksijevič teigia, kad priklauso sovietinės epochos suformuotai žmonių kartai, nemažai pagyvenusiai užsienyje, laiko save ir kosmopolite, rašo apie ją suformavusią epochą, parodydama jos sudėtingumą, žmonių likimus, kas yra svarbiau negu konkreti tautybė. Žodžiu, jos knygos – ir apie lietuvių išgyvenimus.

Daug žmonių, siejančių save su sovietine ir posovietine tikrove, mano, kad Nobelio literatūros premijos skyrimas S. Aleksijevič yra ne tik literatūrinis įvykis, rašytojos indėlio į pasaulinę literatūrą pripažinimas, bet ir susidomėjimas sovietinio žmogaus transformacija.

Beje, S. Aleksijevič pradėjo užrašinėti „mažo žmogaus istorijas“ tuo svarbiu momentu, kai sovietinė ideologija išsisėmė, visuomenė ja nusivylė ir atsidūrė prie klausimo: „O kas toliau?“ Kritikai pastebi, kad kariavusių moterų kančios ir išgyvenimai turėjo prasmę, pasakotojos jais net didžiavosi, o vėlesnių knygų žmonių kančios – beprasmės, yra nesėkmių, katastrofų pasekmės. Žlugus Sovietų Sąjungai daug žmonių pasijuto

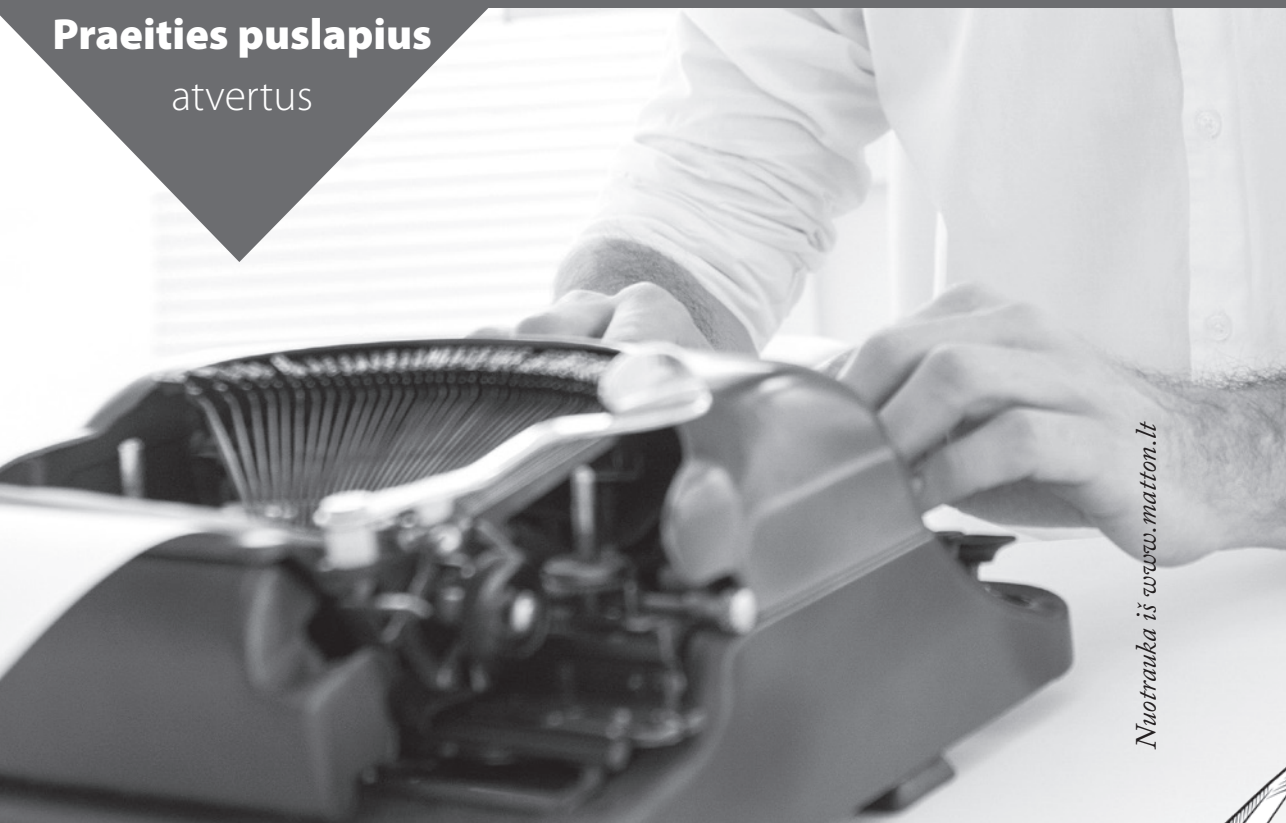
„lūzeriais“, išgyveno gėdą, beprasmybę. S. Aleksijevič aplinkos žiaurumą rodo objektyviai ir subjektyviai, vaizduodama žmonių, kurių gyvenimas sutapo su orientyrų netekimu visuomenėje, jausmus, kas padeda žmonėms pajusti jų gyvenimo prasmę.

Gyvenimas sukasi apie meilę ir mirtį

Pasiteirauta, ar tęs epochos balsus, atsakė jau pasakiusi, ką galėjo. Dabar ją domina klausimas, kuo dar, be totalinių idėjų, laikosi žmogaus gyvenimas. Du svarbiausi dalykai, apie ką sukasi gyvenimas, – tai meilė ir mirtis. Dar norėtų parašyti dvi knygas – du vyro ir moters monologus apie meilę ir mirtį.

S. Aleksijevič apibūdino, kad esame įstrigę istorijos pinklėse... Tos energijos, kuri buvo 1990-aisiais, nebėra. Yra cinizmo, abejingumo, agresijos, baimės. Bet ne tokios, kuri buvo praėjusio amžiaus pradžioje ar viduryje. Dabartinis žmogus žino, kaip gyventi gerai. Tai, pasak rašytojos, ko gero, jį sugadino labiau negu koncentracijos stovyklos. Nežino jėgos, kuria galima remtis.

Tad kaip gyventi? To paklausta pabrėžė, kad nėra gryno blogio. Jis yra išsiskaidęs, išsibarstęs, nepasakysi: tai – blogis, o ten – gėris. Ir todėl šiandien, kaip niekada anksčiau, būtina savyje saugoti žmogiškumą. Tam reikia daug drąsos. Kada nors mūsų gyvenamas laikas, mano, bus suvokiamas kaip tamsus, sudrumstas.

Nuotrauka iš www.matton.lt

Klaipėdos žurnalistai sovietmečiu: juodu ant balto

Jolanta Beniušytė

LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus pirmininkė

Niekad neminėjome savo skyriaus įkūrimo datos, tačiau šiuo straipsniu galbūt ir užgims nauja tradicija retkarčiais pažvelgti į skyriaus atsiradimo ištakas. Vien dėl to, kad prisimintume tuos energingus, kūrybiškus savo kolegas, ilgus dešimtmečius dirbusius uostamiesčio žiniasklaidoje ir rasdavusius laiko po darbo dar pabūti drauge, įgyvendinti įvairius kūrybinius sumanymus. Kaip anuomet, taip ir dabar mums, skyriaus nariams, smagu būti kartu – kurti, mokytis, keliauti, minėti šventes.

Nuo pirminės organizacijos iki atskiro skyriaus

Džiugu, kad per kelis dešimtmečius išsaugojome nuo laiko pageltusių skyriaus dokumentų segtuvą. Iš pirmo įrašo paaiškėja, kad kitais metais LŽS Klaipėdos apskrities skyrius galėtų minėti 45 metų gyvavimo sukaktį. Mat 1972 m., gūdžiu sovietmečiu, tuometinėje „Tarybinės Klaipėdos“ redakcijoje buvo įkurta LTSR žurnalistų sąjungos pirminė organizacija – išlikęs 1972 m. pabaigos protokolas, kuriame surašyti ateinančių metų planai. Susirinkimui pirmininkavo vėliau ilgus metus skyriui vadovavęs Jonas Garadauskas, kurio jau nebėra tarp mūsų, ir Michailas Krivenka, pernai sulaukęs 85 metų ir iki šiol aktyvus skyriaus narys. Tą kartą į organizaciją priimti vieni pirmųjų narių – J. Kantautas ir J. Vaičiulis, kuriuos rekomendavo „draugai“ K. Kaukas, B. Kisarauskas, I. Puzyris. Jų kandidatūras turėjo patvirtinti Žurnalistų sąjungos valdyba, kaip ir dabar. Iš protokolų aiškėja, kad 1974 m. į Žurnalistų sąjungą jau buvo įstoję 25 žurnalistai, kurių beveik pusę sudarė „Tarybinės Klaipėdos“ darbuotojai, likusią dalį – įmonių laikraštukų, respublikinės spaudos, Eltos darbuotojai, į pensiją jau išėję ar kitur dirbantys žurnalistai, norintys palaikyti ryšį su kolegomis. Klaipėdos padalinys, kaip ir rajoninių laikraščių žurnalistai, priklausė tuomet egzistavusiam Žurnalistų sąjungos „Žemaitijos“ susivienijimui.

1974 m. gegužės 4 d. posėdžiui, kuriame dalyvavo 21 žurnalistas iš 25, pirmininkavęs laikraščio „Tarybinė Klaipėda“ redaktorius S. Žilinskas pranešė, jog Žurnalistų

sąjungos valdyba leido Klaipėdoje įkurti atskirą žurnalistų susivienijimą. Patvirtinti nuostatai, išrinkta susivienijimo 5 asmenų taryba: B. Aleknavičius, V. Butkus, S. Šataila, B. Kisarauskas ir J. Garadauskas. Klaipėdos žurnalistų susivienijimo tarybos pirmininku išrinktas J. Garadauskas, pavaduotoju – Venantas Butkus, tarybos sekretoriumi – Bernardas Aleknavičius. Taigi greičiausiai šią datą – 1974 m. gegužės 4 d. – reikia laikyti tikrąja LŽS Klaipėdos skyriaus gimimo data.

**Pirmasis skyriaus pirmininkas
Jonas Garadauskas. 2010 m.**

LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus archyvo nuotr.

Daug bendravo ir rūpinosi profesionalumu

Ir ką gi veikė mūsų kolegos anuomet, kuo gyveno, kas rūpėjo? Atmetus sovietmečio nesąmones „apie internacionalinį žmonių auklėjimą“ ar „socialistinio lenktyniavimo vystymą“, uostamiesčio žurnalistai veikė aktyviai. Susitikimuose kalbėdavosi apie publicistiką, šio žanro specifiškumą, rengė spaudos konferencijas įmonėse (pavyzdžiui, statybos trešte), vykdavo į kūrybinius susitikimus su kitų laikraščių redakcijomis (1974 m. rugsėjį klaipädiečių žurnalistų grupė viešėjo Klaipėdos rajono laikraščio „Banga“ redakcijoje). Klaipėdoje tuo metu buvo leidžiama nemažai daugiatiraščių žinybinių laikraščių: „Baltija“, „Žvejys“, „Statybininko žodis“. Šie leidiniai taip pat buvo miesto žurnalistų susivienijimo akiratyje. 1975 m. surengtas seminaras sieninių laikraščių redkolegijoms, vyko teminiai pokalbiai, susitikimai su įdomių profesijų žmonėmis, tik nariams skirti kūrybiniai konkursai „Probleminis straipsnis“, „Kritikinė korespondencija“. 1976 m. surengta personalinė B. Aleknavičiaus ir laikraščio fotokorespondento Albino Stubros fotografijos darbų paroda, taip pat neetatinių redakcijos korespondentų nuotraukų paroda, minint „Tarybinės Klaipėdos“ trisdešimtmetį, užmegzti ryšiai su Liepojos (Latvija) ir Mogiliovo (Baltarusija) žurnalistais, apsikeista ne tik vizitais, bet ir žurnalistų stažuotėmis šiose redakcijose. Ir anuomet uostamiesčio žurnalistai mėgo keliauti – surengta pirmoji didesnė ekskursija į Sankt Peterburgą (anuomet – Leningradą).

Žurnalistai „prisidėjo“ prie gamybos

Tais metais Klaipėdos žurnalistų susivienijimo nariai turėjo daug spaudos konferencijų, kurias rengdavo savo iniciatyva – su medikais naujoje statomoje miesto ligoninėje (dabar – Klaipėdos universitetinė ligoninė), su prekybininkais, buities tarnybos, milicijos, teismo ir prokuratūros, Lietuvos jūrų laivininkystės, kurios iki šių laikų neliko, baldų fabriko darbuotojais. Žurnalistai įmonėse praleisdavo daug laiko, kalbėdavosi su darbuotojais, rengdavo reportažus miesto laikraštyje ir kitoje spaudoje. Laikraštyje buvo net atskira rubrika – „Kokybės estafetė“ apie darbo ir gaminamos mieste produkcijos gerinimą. Įmonėse kabėjo „Tarybinės Klaipėdos“ pašto dėžutės, į kurias darbininkai galėjo sumesti savo skundus, pasiūlymus dėl darbo kokybės. Skyrius apie šią veiklą Žurnalistų sąjungos valdybai net pateikė ataskaitą intriguojančiu pavadinimu „Žurnalistas ir pramonės produkcijos kokybė“.

Tarp tų vizitų į įmones būta ir gana pikantiškų susitikimų, pavyzdžiui, su mėsos kombinato direktoriumi K. Vizbaru, kuris papasakojo, kaip pavyko turistinė kelionė į Ameriką. Svečias savo pasakojimą iliustravo nuotraukomis ir laikraščiais. Žurnalistai patys negalėjo išvykti iš už geležinės uždangos, tad tokie susitikimai apie keliones su išvažiavusiais laimingaisiais buvo dažni: su miesto vykdomojo komiteto pirmininku Alfonsu Žaliu apie Portugaliją, su I. Izmailovu apie Libaną, su „Lietuvos žvejo“ žurnalistu V. Travuškiniu

„Tarybinės Klaipėdos“ – „Klaipėdos“ dienraščio žurnalistai veteranai, daugelis jų buvę ir esami Žurnalistų sąjungos nariai: iš kairės a. a. J. Garadauskas, a. a. D. Sabastanavičienė, R. Tutinienė, M. Krivenka, J. Listopad, V. Puodžiūnas (buvęs laikraščio redaktorius), a. a. A. Stubra, G. Gudjurgienė, R. Norkus ir a. a. P. Martinkus. Centre – J. Zvonkuvienė. 2004 m.

D. Vasiliauskienės nuotr.

apie Afriką ir kt. 1976 m. Klaipėdos žurnalistai susitiko su Maskvos, Bialystoko (Lenkija) žurnalistais, kurie svečiavosi uostamiestyje, dalyvavo Žurnalistų sąjungos ir „Periodikos“ rengiamuose kvalifikacijos kėlimo seminaruose. Anuomet daugelyje žurnalistų renginių jautėsi partkomo rankelė, žurnalistams kuruoti paskirtas atskiras darbuotojas – kompartijos komiteto sekretorius A. Vaitiekūnas, kuris buvo vadinamas šefu. Jis periodiškai su uostamiesčio žurnalistais dirbdavo ideologinį darbą, nagrinėdavo straipsnius. „Tarybinės Klaipėdos“ laikraščio darbo planus, rengiamas publikacijas apie socialistinį darbo žmonių gyvenimą („Taupyti

visur ir visada“, „Miestas – kaimui“, „Tėvynei – spartuolišką darbą“, „Penkmečio taupyklė“ ir kt.) ir partijos suvažiavimų nutarimų vykdymą tvirtindavo miesto partkomas.

Renginiai, konkursai buvo skiriami sovietinio režimo įvairioms datoms paminėti, kitaip ir būti negalėjo. O gal ir buvo, bet į oficialius skyriaus protokolus to jau niekas negalėjo rašyti, nes būtų mažų mažiausiai netekęs darbo. Ilgametė „Tarybinės Klaipėdos“ ir „Klaipėdos“ dienraščio žurnalistė J. Zvonkuvienė yra pasakiusi: „Niekada nejuodinu ir nejuodinsiu tarybinių metų spaudos ir darbuotojų. Ideologijos

durnumai ėjo sau, žmonės gi dirbo žmonėms. Saviems žmonėms. Redakcija buvo garbinga.“

Dėmesys – meistriškumui

1976 m. pabaigoje įvyko ataskaitinis rinkimų susirinkimas apie tai, kas nuveikta per dvejus metus – atsiskaitė pirmininkas J. Garadauskas. Jame dalyvavo 20 Žurnalistų sąjungos Klaipėdos skyriaus narių, susivienijimo pavadinimas pakeistas į skyriaus. „Nors buvo įvairių nuomonių, pasirodo, skyrius gali dirbti neblogai. Jau turime tam tikras darbo formas. Nemažai naudos duoda susitikimai, kurių nemažai. Taip pat galėtume ir patys aktyviau įsijungti į pokalbių organizavimą“, – susirinkime sakė S. Žilinskas, vadovavęs „Tarybinės Klaipėdos“ laikraščio redakcijai. P. Martinkus pasiūlė plėsti ryšius su kitomis kūrybinėmis organizacijomis, taip pat gausinti skyriaus narių gretas. N. Sarulis kvietė rengti daugiau susitikimų su gamybos vadovais siekiant geriau pažinti gyvenimą. P. Digrys, V. Butkus, S. Borikas pastebėjo, jog turėtų vykti daugiau kūrybinių pokalbių, skyriui turėtų labiau rūpėti žurnalistų meistriškumas. Susirinkime išrinkta nauja skyriaus jau ne taryba, o valdyba: J. Garadauskas, P. Digrys, V. Butkus. Išrenkami 4 delegatai į Žurnalistų sąjungos suvažiavimą. Tais metais dviem Klaipėdos žurnalistams – V. Butkui ir S. Šatailai – suteikti nusipelnusių žurnalistų vardai. Kreiptasi į Žurnalistų sąjungą dėl galimybių kasmet gauti kūrybines komandiruotes ir paramą ekskursijoms už respublikos ribų.

Mokėsi, rengė parodas

Kuo toliau, tuo labiau intensyvėjo LŽS Klaipėdos skyriaus veikla. 1977 m. pirmininkas J. Garadauskas dalyvavo spaudos konferencijoje Maskvoje, įvyko skyriaus narių susitikimas su laikraščio „Tiesa“ korespondentu Klaipėdos zonai E. Uldukiu. Žurnalistas pasidalijo savo darbo patirtimi, kaip tvarko dienos režimą, planuoja darbą, renka medžiagą, rengia ją spaudai. VU Žurnalistikos katedros iniciatyva surengti seminarai, kuriuose paskaitas skaitė docentas Bronius Raguotis, dėstytojas Aleksandras Remeikis, Filologijos katedros dekanas Juozas Pikčilingis. Klaipėdoje tais metais įvyko ir išvažiuojamasis Žurnalistų sąjungos valdybos posėdis. Jo metu į sąjungą priimti trys uostamiesčio žurnalistai – „Statybininko žodžio“ korespondentė Z. Tallat-Kelpšaitė, „Lietuvos žvejo“ redaktorius A. Žukas, šio laikraščio korespondentas V. Panyševas. Kad žurnalistai esą jaustų miesto pulsą, vėl vyko spaudos konferencijos mėsos kombinate, jūrų prekybos uoste, metrikacijos skyriuje. Kartu su jaunųjų rašytojų sekcija surengtas apybraižų konkursas, priimta Mogiliovo žurnalistų delegacija, surengta B. Aleknavičiaus paroda apie rašytoją I. Simonaitę.

Veikė jaunųjų žurnalistų sekcija

1978 m. įsikūrė Klaipėdos jaunųjų žurnalistų sekcija, kuriai vadovavo Z. Tallat-Kelpšaitė, netrukus tapusi „Lietuvos jūrevio“ redaktoriaus pavaduotoja. Su jaunimu dirbo žurnalistės G. Juodytė, A. Žičkuvienė, R. Laimienė, J. Listopad, B. Bružilaitė, J. Bačiliūnaitė,

Klaipėdos žurnalistai senjorai – LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus nariai, sąjungai priklausančys po kelis dešimtmečius, – iki šiol mėgsta bendras sueigas, tradiciškai susitinka po kelis kartus per metus. Nuotraukoje – 2016 m. Užgavėnės skyriaus patalpose Vilties gatvėje, Klaipėdoje.

LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus archyvo nuotr.

kurios iki šiol priklauso Klaipėdos skyriui. G. Juodytė ir R. Laimienė jau turi žurnalistikos dėstymo Klaipėdos universitete patirties. Anuomet jaunieji žurnalistai, vadovaujami vyresniųjų kolegų, susitikinėjo su aktoriais, architektais, dalyvavo rašinių konkurse „Jaunystė“, ekskursijose, bendrame satyros ir humoro vakare su skyriaus žurnalistais, bet neišvengė ir privalomų marksizmo-leninizmo propagandinių pokalbių su partkomo lektorais. 1978 m. į skyrių priimti nauji nariai. „Lietuvos žvejo“ fotokorespondento Vytauto Brenčiaus kolegos klausinėjo, kur žada mokytis, kur deda savo nuotraukas. Jį užtarė

B. Aleknavičius sakydamas, kad V. Brenčius – gabus ir darbštus fotokorespondentas, kurio nuotraukos yra geros kompozicijos, gilaus turinio ir aktualios, jis dalyvauja parodose, yra dirbęs „Bangos“ laikraščio redakcijoje. Į skyrių priimtas ir „Baltijos“ laivų statyklos laikraščio redaktorius V. Bucykas, kuris dirbdamas įgijo aukštąjį išsilavinimą.

Posėdžiavo kartu su įmonių direktoriais

1978 m. gruodžio 20 d. Klaipėdoje vyko nūdienos akimis žvelgiant neįprastas

Žurnalistų sąjungos „Žemaitijos“ susivienijimo ir Klaipėdos skyriaus narių susirinkimas, kuriame gvildenta viena tema „Miestas kaimui“, t. y. kaip talkininkai iš miesto padeda kolūkiečiams ir kaip visa tai apdainuoja žurnalistai. Jame dalyvavo ne tik 9 rajonų laikraščių redaktoriai ir sąjungos nariai, „Tarybinės Klaipėdos“ ir miesto įmonių savaitraščių darbuotojai – sąjungos nariai, „Sovietskaja Litva“, „Červonij Štandar“, Eltos korespondentai, bet ir gamybininkai. Į žurnalistų susirinkimą atvyko Šilutės melioracijos valdybos viršininkas P. Zubė, Vydmantų daržininkystės tarybinio ūkio direktorius V. Rėpšas, Žemės ūkio ministerijos atstovas ir, be abejo, neatskiriami tokių renginių svečiai – komunistų partijos struktūrų atstovai. Anais laikais ne redaktoriai, o vienintelė neklystanti partija žurnalistams keldavo uždavinius. Susirinkime Kretingos rajono „Švyturio“ laikraščio redaktorius F. Rapolis papasakojo, kad susivienijimo žurnalistai daug dėmesio skiria žemės ūkio aktualijoms, sukurtos naujos rubrikos laikraščiuose. Jis pasidžiaugė, kad Klaipėdos miesto „darbo žmonių kolektyvai šefuoja aplinkinius ūkius“, pranešė, jog tik per vienus metus klaipečiai vien Kretingos rajone dirbo 11 000 darbo valandų. Tarkose nuimant derlių ir net remontuojant žemės ūkio techniką dirbo dramos teatro aktoriai, konservatorijos Klaipėdos fakulteto studentai. Talkininkai ne tik dirbo, bet ir rengė koncertus kolūkiuose. Klaipėdos rajono laikraščio „Banga“ redaktorius V. Platužas pareiškė, kad redakcijos kolektyvas dar neturi šefavimo patirties, tačiau šiais metais ėmėsi šefuoti bulvių auginimą.

Pasak redaktoriaus, prastas oras tapo rimta kliūtimi šiai žurnalistų iniciatyvai. Plungės rajono laikraščio „Kibirktis“ redaktorius V. Kalvėnas pastebėjo, jog rajone gerai dirba Klaipėdos statybininkai. Po pasitarimo susirinkimo dalyviai apsilankė „Švyturio“ alaus darykloje, susipažino su gamyba, pasiekimais.

Skyriuje dominavo vyrai

1979 m. jau 5 metus gyvuojančiame Klaipėdos skyriuje buvo 28 nariai: 26 vyrai ir tik 2 moterys. Iš jų 23 nariai turėjo aukštąjį išsilavinimą. Skyriaus pirmininkas J. Garadauskas užsiminė, kad plėtros galimybės didelės: visi įmonių laikraščių redaktoriai turi tapti sąjungos nariais (Gerža, Greičius, Bosiakovas). Anot jo, nė vieno Žurnalistų sąjungos nario nėra „Laivų remontininke“. Narystę kol kas ignoroja radijo ir televizijos redakcijos darbuotojai, o Elta neatiduodanti A. Pipiro. Susirinkime nariai gavo pirmininko pylos ir dėl straipsnių. „Ir vis tik, draugai, aštrių kritinių, probleminių straipsnių dar mažoka. Savo aktualiomis publikacijomis mums nosį kartais nušluosto korespondentai – ne Žurnalistų sąjungos nariai. Pageidautina, kad bent kas ketvirtį mūsų žurnalistai sublizgėtų gera, skaitytojus jaudinančia publikacija spaudoje. Ateityje skyrius turėtų būti reiklesnis ir atidesnis savo nariams“, – teigė pirmininkas J. Garadauskas. Kad skyriaus nariams trūksta kūrybiškumo, reikėtų geriausias publikacijas išleisti atskirais rinkiniais, minėjo žurnalistai V. Panyševas, V. Trauškinas, I. Puzyris ir K. Kaukas.

1986 m. „Lietuvos žvejo“ redakcijos kadras iš šventės: iš kairės redaktoriaus pavaduotojas P. Digrys, korespondentas S. Stankaitis, kurjeris S. Radžius.

LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus archyvo nuotr.

Skyriaus narys P. Martinkus pastebėjo, kad Žurnalistų sąjungos nariai nedalyvauja „Tarybinės Klaipėdos“ rengiamuose kūrybinuose konkursuose, neaktyvūs, kad sąjunga nuo kūrybinio darbo perėjo prie administracinio darbo organizavimo. Žurnalistai V. Bajoras, V. Brencius domėjosi dėl kūrybinių komandiruočių. Jiems buvo atsakyta, kad gauta tik viena komandiruotė, kuri atiteko pirmininkui J. Garadauskui.

1979 m. gruodžio 7 d. ataskaitiniame susirinkime į Žurnalistų sąjungą, patenkinus jų pareiškimus ir pagal kolegų – J. Vaičiulio, J. Norkevičiaus, M. Krivenkos, R. Digrio, S. Šatailos, „Tarybinės Klaipėdos“ redaktoriaus pavaduotojo, rekomendacijas, vienbalsiai priimti 3 nauji nariai: „Tarybinės Klaipėdos“

korespondentė G. Juodytė, šio laikraščio atskaitingoji sekretorė V. Bružilaitė, „Laiivų remontininko“ fotokorespondentas A. Jastremskas.

Vienbalsiai skyriaus pirmininku vėl išrinktas J. Garadauskas, pavaduotoju V. Butkus ir jau didesnė – 5 narių – valdyba: Z. Tallat-Kelpšaitė, V. Butkus, V. Panyšėvas, J. Garadauskas ir J. Vaičiulis.

Žurnalistai asmeniškai teikė kūrybines ataskaitas

1980 m. skyriaus nariai vėl vyko į tradicines spaudos konferencijas įmonėse, rengė reportažus, tačiau „žurnalistai dar jaučiasi šioje srityje didžiai skolingi“, rašė J. Garadauskas savo ataskaitoje. Tais metais vyko

„Tarybinės Klaipėdos“ 10 tūkst. numerio išleidimo iškilmės, neetatinių korespondentų sąskrydis, seminaras Neringoje. J. Norkevičiui suteiktas nusipelnusio žurnalisto, S. Žilinskui – spaudos žymūno vardai, V. Bajoras, S. Borikas, B. Kiserauskas, N. Satulis apdovanoti įvairiais garbės raštais už gerą darbą ir aktyvumą. Žurnalistas B. Aleknavičius savo 50-mečio proga surengė fotografijos darbų parodą „Lietuvinkai“, o I. Puzyrius – savo darbo vietoje, Celiuliozės ir kartono fabrike, – parodą „Laikas ir žmonės“. Organizuotas apybraižos konkursas „Mūsų amžininkas“, kuriame dalyvavo ir sąjungos nariai. Vėl gauta tik viena kūrybinė komandiruotė – ji

atiteko P. Martinkui, kuris iš Rytų Lietuvos parvežė 3 įdomius reportažus. Į skyrių priimti trys nauji nariai: „Lietuvos žvejo“ korespondentė A. Žičkuvienė ir „Tarybinės Klaipėdos“ fotokorespondentas Albinas Stubra, kuriuos gražiai rekomendavo kolega B. Aleknavičius, Eltos fotokorespondentas, ir „Lietuvos jūreivio“ fotokorespondentas G. Tapinas. Dėl jo kandidatūros kilo ginčų: per mažai laiko dirbęs spaudoje, baigęs tik Žemės ūkio technikumą. Galiausiai vos vieno balso persvara priimtas ir jis. Jaunųjų žurnalistų sekcija tapo taryba ir tais metais turėjo kelis renginius, tarp jų susitikimus su architektais, jūrų kapitonais, dalyvavo kūrybiniuose

Sovietmečių vieninteliame miesto dienraštyje „Tarybinė Klaipėda“ po nuotraukomis mirgėjo parašai A. Stubra arba „Klaipėdis“. Į redakciją ateidavo žmonės ieškoti „Klaipėdžio“... O jo laboratorijoje mėgdavo susirinkti kolegos: nuotraukoje (iš kairės) V. Razuotis, V. Brencius, A. Žičkuvienė ir A. Stubra.

LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus archyvo nuotr.

konkursuose. Tarybai vadovavo Z. Tallat-Kelpšaitė, su jaunimu dirbo S. Minina, B. Kojelienė, A. Vabuolas, A. Žičkuvienė, E. Paldavičius, J. Bačiliūnaitė, D. Macevičienė. Taryba buvo išaugusi iki 20 žmonių.

1981 m. skyrius turėjo 34 narius: ilgai kalbintas įstojo „Lietuvos žvejo“ redaktorius R. Greičius, jį rekomendavo „Červony Štandar“ korespondentas V. Travuškinas, „Vodnyj transport“ korespondentas S. Borikas, „Lietuvos žvejo“ korespondentas J. Kantautas. Buvo praktikuojamos kūrybinės žurnalistų ataskaitos – E. Uldukis, V. Travuškinas. Parodas surengė fotografai A. Stubra, V. Brencius. Uostamiesčio žurnalistai svarstė, kad į kūrybinių sekcijų veiklą reikėtų įtraukti ir periferijos žurnalistus. Toliau buvo keičiamasi vizitais su Mogiliovo, Liepojos žurnalistais, surengta kelionė į Minską. Tuo metu uostamiesčiuje, be pagrindinio laikraščio „Tarybinė Klaipėda“, buvo leidžiama daug įmonių daugiatiraščių laikraščių: „Lietuvos žvejys“, „Lietuvos jūreivis“, „Statybininko žodis“, „Pajūrio buitininkas“, „Laivų remontininkas“, „Baltija“. Žurnalistų sąjungos Klaipėdos skyriui tais metais priklausė 27 miesto laikraščių darbuotojai, 1 radijo, 2 respublikinių laikraščių žurnalistai. Iki 8 padaugėjo moterų žurnalistų. Už kūrybą buvo giriami S. Borikas, „Sovetskaja Litva“ dirbantis V. Butkus, „Tarybinės Klaipėdos“ žurnalistai V. Bajoras, S. Šataila, P. Martinkus, J. Norkevičius, daugiatiraščių leidinių žurnalistai B. Kiserauskas, K. Kaukas, P. Digrys, A. Žičkuvienė, A. Žukas, fotokorespondentai B. Aleknavičius, V. Brencius, A. Stubra. Vienoje

iš ataskaitų pirmininkas J. Garadauskas džiaugėsi, kad skyriaus kolektyvas brandus, draugiškas, sveikas, drausmingas. 1981 m. pabaigos susirinkime apie kūrybiškumo stoką prabilo P. Martinkus. Žurnalistas buvo nusiteikęs itin kritiškai: spaudos konferencijos neįdomios, respublikiniai seminarai, kūrybinės stovyklos prasto lygio, renginiai blankūs. Į Žurnalistų sąjungos sekcijų įdomius užsiėmimus neatvyksta žurnalistų iš rajonų, nes sąjunga neapmoka, o rajonų ir miestų žurnalistų atlyginimai nėra tokie geri, kad patys už savo pinigus važinėtų. Profesinis leidinys „Žurnalistika“ taip pat išėjęs pavėluotai. Jei taip trūksta popieriaus, gal išvis jo neleisti, siūlė P. Martinkus.

Bilietas „grybo“ vertas?

Kritikos sau ir sąjungai negailėjo ir kiti miesto žurnalistai, susėdę prie apskritojo stalo. „Atverti laikraščio puslapį – viskas lygu, gražu. Rodos, nėra jokių negerovių, jokių trūkumų. Kur mūsų pilietiškos širdys?“ – kolegų klausė S. Borikas. „Daugelis žurnalistų nežinome savo teisių. Aš Žurnalistų sąjungos bilietą imu tik tada, kai važiuoju į Maskvą. Pas mus, o ypač Klaipėdoje, bilietas iš viso „grybo“ vertas. Man neseniai į rankas pateko senojo teatro vietų paskirstymas. Jame kiekvienas laikraštis turėjo savo vietas. Ir mes galėtume turėti tokias vietas teatre, filharmonijoje. Svarbi ir knygų problema. Mūsų skyriuje turėtų būti žmogus, atsakingas už knygas, kad žurnalistai jų gautų be blatų ir problemų“, – protokole įrašyta karšta B. Aleknavičiaus kalba. „Tarybinės Klaipėdos“ redaktorius

LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus iniciatyva 2009 m. Klaipėdoje, S. Daukanto gatvėje, įrengta memorialinė lenta talentingam fotožurnalistui Albinui Stubrai atminti.

LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus archyvo nuotr.

S. Žilinskas, tuo metu buvęs ir visos Žurnalistų sąjungos revizinės komisijos pirmininku, sakė, jog sąjunga turi finansinių sunkumų kviesti į seminarus periferijos žurnalistus, o poilsinių kelialapių visiems irgi neužtenka.

1981 m. pabaigoje – vėl rinkimai, skyriaus vadovybės kadencija truko trejus metus, kaip ir dabar. Vietoje valdybos atsirado taryba ir toks pavadinimas išliko iki šių dienų. Taigi į naująją tarybą išrinkti J. Garadauskas, S. Borikas, A. Žičkuvienė, K. Kaukas, Z. Tallat-Kelpšaitė. Į Žurnalistų sąjungos suvažiavimą pasiūlyti 7 kandidatai. Paskelbti apybraižos konkurso „Mūsų amžininkas“, kurį rengė „Tarybinė Klaipėda“, nugalėtojai. Jie išsidalijo premijas nuo 30 iki 90 rublių. Įdomu tai,

kad konkurse dalyvaudavo ne tik šio laikraščio, bet ir kitų miesto leidinių žurnalistai ir neetatiniai korespondentai.

Minėjo narystės sąjungoje sukaktis

Kasmet Žurnalistų sąjungos Klaipėdos skyrius vis augo. 1982 m. vėl priimta naujų narių – „Tarybinės Klaipėdos“ žurnalistės Gerda Gudjurgienė, Janina Bačiliūnaitė, kurioms vyresnieji kolegos pažėrė šiek tiek kritikos dėl jų kūrybos. Kartu jas ir pagyrė: G. Gudjurgienę, žurnalistę dirbusią nuo 1957 m., – už ryžtą, drąsą, darbštumą, nepaisant rangų, J. Bačiliūnaitę – už didelį norą tapti žurnaliste, nes pradėjo redakcijoje nuo mašininkės darbo, už kūrybingumą. Į skyrių be klausimų priimtas

„Lietuvos jūreivio“ redaktorius E. Veckus. Skyriuje tuo metu buvo jau penki respublikos nusipelnę žurnalistai: S. Žilinskas, S. Šataila, J. Norkevičius, V. Butkus, S. Borikas, J. Garadauskas. 1982 m. rudenį susirinkime, kuriame dalyvavo 28 nariai, svarstyti dar 3 pareiškimai kolegų, norinčių tapti Žurnalistų sąjungos Klaipėdos skyriaus nariais. Tai „Statybininko žodžio“ redaktorė B. Kojelienė, „Tarybinės Klaipėdos“ žurnalistai S. Minina ir R. Norkus. Žodžiu jiems rekomendacijas suteikė „Sovetskaja Litva“ korespondentas V. Butkus, „Tarybinės Klaipėdos“ žurnalistai M. Krivenka, V. Bartuška ir Z. Talat-Kelpšaitė iš „Lietuvos jūreivio“.

1982 m. Žurnalistų sąjungos Klaipėdos skyrius buvo aktyvus: įvyko dvi žurnalistinės popietės, kuriose kolega V. Butkus

papasakojo apie kūrybinę komandiruotę į Peru – Klaipėdos žurnalistai turėjo išskirtinę galimybę paplaukioti prekybos ir žvejybos laivais. Kitas įdomus susitikimas vyko su Žurnalistų sąjungos valdybos atsakingoju sekretoriumi D. Mickevičiumi.

1982 m. pabaigoje skyriuje jau buvo 38 nariai. Įdomi skyriaus tradicija – minėti ne tik jubiliejinius gimtadienius, bet ir narytės sąjungoje sukaktis. Skyriaus vadovybė išsikėlė užduotį – 1983 m. įsteigti pirminės žurnalistų organizacijas trijuose miesto laikraščiuose: „Tarybinėje Klaipėdoje“, „Lietuvos žvejyje“ ir „Lietuvos jūreivyje“. Kaip sekėsi mūsų kolegoms tai padaryti ir kaip Klaipėdos žurnalistai gyveno dar septynerius metus iki Nepriklausomybės atkūrimo, papasakosime kitame „Žurnalistikos“ almanacho numeryje.

**Remia Spaudos, radijo ir
televizijos rėmimo fondas**

Asmeninio archyvo nuotr.

Antrą kartą plaukti aplink pasaulį kažin ar tikslinga

Palmira Martinkienė

Abu studijavo viename kurse, abu baigė tą pačią žurnalistikos specialybę, abu jau ne vieną dešimtmetį dirba tame pačiame leidinyje, abu jau daugiau kaip tris dešimtmečius yra darni sutuoktinių pora, gyvenanti Klaipėdoje.

Jei toks protmūšio klausimas būtų užduotas žurnalistams, jie tik skaniai nusijuoktų ir pateiktų teisingą atsakymą, net nesulaukę klausimo pabaigos.

Ko gero, į šį klausimą teisingai atsakytų ir daugelio Klaipėdos pramonės įmonių, teisėsaugos, kultūros, meno, savivaldybės įstaigų ir įstaigėlių, klubų ir galerijų, mokyklų ir ligoninių vadovai ar net eiliniai darbuotojai, kurie ne kartą jei ne tiesiogiai, tai laikraščio puslapiuose ar interneto erdvėje yra susidūrę su jau daugelį metų uostamiestyje gyvenančia ir ne apie vieną iš šių organizacijų ar jų darbuotojų daugybę straipsnių prirašiusia žymiąja „Lietuvos ryto“ korespondentų pora – Gediminu ir Aušra Pilaičiais.

– Jūs abu esate tapę Klaipėdos žiniasklaidos „veidu“, netgi savotišku jos simboliu, be kurio jau būtų sunku įsivaizduoti uostamiesčio žurnalistų bendruomenę. Tačiau taip juk galėjo ir neatsitikti, jeigu tikrų tikriausias vilnietis Gediminas ir iš Panevėžio kilusi aukštaitė Aušra prieš daugiau nei trisdešimt metų nebūtų susigundę atvykti į tuo metu daugelio provincija laikytą uostamiestį. Ar pamenate, kaip ir kodėl tai atsitiko?

Aušra. O kaipgi, kuo puikiausiai pamenu! Tai buvo ne mano užgaida pakeisti gyvenamąją vietą, o Gedimino iniciatyva, tad tegul jis ir pasakoja...

Žurnalistas nuo mažų dienų

Gediminas. Pradėsiu šiek tiek iš tolėliau, nuo savo šeimos žurnalistinių šaknų. Mano mama, tremtinio duktė, gūdžiu sovietmečiu baigusi lituanistikos studijas Vilniaus universitete, didžiąją savo gyvenimą dalį praleido dirbdama korektore tuometiniame oficioze – dienraštyje „Tiesa“. Aš, galima sakyti, ir užaugau redakcijoje – lankydavau mamą jos darbovietėje nuo mažų dienų, mane ten visi pažinojo, moterys globojo kaip „pulko sūnų“, netgi palepindavo.

Kai Vilniaus universitete studijavau žurnalistiką, mama jau buvo mirusi. Tada viena jos buvusi bendradarbė man pasiūlė prisidurti prie stipendijos – „Tiesoje“ padirbėti kurjeriu puse etato. Mačiau, kad bus sunku derinti studijas ir darbą laikraštyje, todėl į kompaniją pasikviečiau bičiulį, kurso draugą Gedvydą Vainauską, vėliau tapusį „Lietuvos ryto“ steigėju ir vadovu – mūsų žurnalistinė karjera prasidėjo nuo

pačios žemiausios grandies. Po metų abiejų pareigas paaukštino – perkėlė į korektūros skyrių. Kolektyvas man buvo artimas, nuo vaikystės pažįstamas, jaučiausi esąs tarp savų.

Aušra. Išrinkta kurso seniūne dalydavau stipendijas, žurnale privalečiau žymėti, kas neatvyko į paskaitas. Kartais užmerkdavau akis, kai Gedimino ir Gedvydo nebūdavo auditorijose, – toks neatidumas dabar vadinamas dokumentų klastojimu. Žurnalistikos katedros vedėjas Liubomiras Viktoras Žeimantas, sužinojęs, kad šie vyrukai pluša redakcijoje, gal ir pagrįstai abiem nubraukė stipendijas – studentų noras vienu metu mokytis ir įgyti praktinių žinių tais laikais buvo traktuojamas kaip neteisėtas darbas dviem etatais.

Gediminas. Ketvirtame kurse man pasiūlė dirbti pramonės skyriuje korespondentu, ir atsitiko štai kas: „Tiesos“ korespondentas Klaipėdos regione, žurnalistas ir literatas Edvardas Uldukis, sukūręs kelių kino filmų scenarijus, sulaukė pasiūlymo užimti atsakingas pareigas Lietuvos kinematografijos komitete. Jis neatsispyrė pagundai grįžti į sostinę, tad Klaipėdoje liko laisva korespondento vieta. Kai kiti kolegos nepanoro keltis į pajūri, „Tiesos“ redaktorius Albertas Laurinčiukas man, tada dar neapsiplunksnavusiam žurnalistui, pasiūlė darbą Klaipėdoje: „Važiuok, jeigu nepatiks, galėsi bet kada grįžti į Vilnių.“

Aušra. Tuo metu mes jau buvome vedę ir gyvenome Vilniuje pas Gedimino tėvuką Žirmūnuose...

Šiemet per uostamiesčio žurnalistų bendruomenės šventę „Ženia 2016“ pirmą kartą LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus garbingas apdovanojimas „Metų žurnalistas“ skirtas dviem asmenims – neišskiriamai žurnalistų porai Gediminui ir Aušrai Pilaičiams; iš kairės G. Pilaitis, LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus pirmininkė Jolanta Beniušytė ir A. Pilaitienė apdovanojimo akimirka.

E. Maciaus nuotr.

Gediminas. Vilniuje tais laikais buvo nelengva įgyti gyvenamąjį plotą – daug metų laukdami butų paskyrų, žurnalistai susendavo. Klaipėdoje likęs tuščias buvusio „Tiesos“ korespondento butas nutriušusiam penkiaaukštyje priešais Lietuvos jūrų laivininkystės pastatą kone miesto centre tapo savotišku jauku. Dabar man baisu į tą „chruščiovkę“ ir pažiūrėti, o tada trijų mažyčių kambarėlių butukas atrodė neįkainojama vertybė. Tačiau mane viliojo ne tik butas, bet ir galimybė savarankiškai dirbti, atokiau nuo visąžinių

viršininkų, nelaukiant, kada kabinete su-skambės „infarktinių“ – *tiesiečiai* taip vadino vietinį telefono ryšį su vyriausiuoju redaktoriumi.

Mes, jaunesnės kartos žurnalistai, jau tada buvome kitokie – pažangesni, laisvamaniškesni, skeptiškai vertinome kai kuriuos reikalus, pirmiausia, žinoma, vadinamąją partinę spaudą. Vilniaus universitete daugelis dėstytojų pro pirštus žvelgė į privalomus ideologinius dalykus – marksizmą-leninizmą, mokslinį komunizmą. Daugelis jau

puikiai suvokė brežnevinės epochos absurdiškumą, neformalioje aplinkoje prie vyno taurės nevengdavo iš to pasišaipyti. Specialioju korespondentu Niujorke padirbėjęs „Tiesos“ bosas A. Laurinčiukas irgi buvo kitoks – platesnio akiračio – redaktorius, ne toks, kaip jo pirmtakas Genrikas Zimanas. Šis beviltiškai sustabarėjęs komunizmo idėjų sergėtojas ir propaguotojas vadintas pilkuoju Lietuvos kultūros kardinolu.

Vien ko vertas faktas, kad merginų dievinamas mūsų kuratoriaus Laimonas Tapinas, grįžęs iš stažuotės Paryžiuje, vakarieetiško gyvenimo būdo daigus noriai skiepijo ir studentų sąmonėje. Mylimiausias mūsų dėstytojas Bronius Raguotis per paskutinąją paskaitą režė tokią atsisveikinimo kalbą apie doros žurnalistikos standartus, kad geresnės iki šiol dar nesu girdėjęs – merginos braukė ašaras.

Taigi, trokšdamas to saldaus žodžio – laisvė, nutariau, kad Klaipėdoje mums, ko gero, bus geriau, ir 1980 m. persikraustėme. Man čia iškart patiko.

Teko lieti ašaras

– Aušra, kiek pamenu, toli gražu nebuvai sužavėta tuo sprendimu?

Aušra. Paskui vyrą atvykau metais vėliau. Visiškai nenorėjau atsisveikinti su sostine, keltis į nepažįstamą vietą. Buvome surengę ne vieną „konsiliumą“ šiuo klausimu.

Vilniuje dirbau įdomų, širdžiai mielą darbą žurnale „Naujos knygos“. Redakcija

buvo įsikūrusi „Vagos“ leidykloje, joje nuolat lankydavosi rašytojai, kultūros darbuotojai. Mane supo inteligentai intelektualai, kuriems sovietinė ideologija buvo svetima. Atmosfera ten buvo labai draugiška, demokratiška, geras ir supratingas redaktorius. O Klaipėdoje manęs niekas, išskyrus butą ir vyrą, nelaukė – jokių pažįstamų, giminaičių. Miestas man pasirodė toks proletariškas, provincialus, lyginant su sostine.

Negana to, tik atvažiavusi iš pradžių aš čia net negalėjau įsidarbinti pagal specialybę. Kurį laiką dirbau „Lietuvos jūreivyje“

**Aušrai teko patirti ir tikros „moriačkos“ dalia: laukti 13 mėnesių, kol vyras grįš ir pirmojo jachtų žygio aplink pasaulį...
*Asmeninio archyvo nuotr.***

Išlydint jauną vyrą į pirmąją kelionę per Atlantą...

Asmeninio archyvo nuotr.

vertėja, stiliste, vėliau žurnalistas Alfonsas Pipiras pakvietė į savo vadovaujamą regioninį Eltos skyrių. Ten dirbau šešerius metus. Man tas aklimatizavimosi periodas išties buvo labai sudėtingas, pradžioje teko ir nemažai ašarų išlieti. O Gediminas naujoje dirvoje greitai suleido šaknis, susidraugavo su jūrininkais, pradėjo buriuoti.

Gediminas. Išties buvau patenkintas permainomis. Jauniems žurnalistams tais laikais išvykti į užsienį, ypač į Vakarų šalis, buvo beveik neįmanoma. O man Klaipėdoje staiga atsivėrė tokia galimybė! Iš pradžių su žvejais išplaukiau į Baltiją, vėliau jau prekybos laivais nusibeldžiau į Vakarų Vokietijos, Ispanijos, Prancūzijos uostus, rašiau reportažus apie jūrininkų darbą. Visiškai naujas gyvenimas, kitokia, įdomi ir neįkainojama patirtis!

Išmaišė pasaulio jūras

– Prisimink, Gediminai, kaip nutiko, kad, atsidūręs Klaipėdoje, tapai dar ir kone profesionaliu jūrininku – apiplaukei buriavimo Everestu vadinamą audringąjį Horno kyšulį?

Aušra. O kiek dar tų plaukimų buvo iki to Horno, palikus jauną žmoną „našlauti“! Kai rutininis darbas neteikia malonių emocijų, žmonės pradeda galvoti, kaip realizuoti save kitose srityse, ieško ir dažniausiai suranda kitokios veiklos galimybių. Romantiškų vyrų žvilgsniai nukrypsta į jūrą, burinius laivus.

Gediminas. Pirmąkart jachta išplaukiau į Baltijos jūrą paragintas kolegos žurnalisto Venanto Butkaus – aistringo buriuotojo. Dvelkiant silpnam vėjui, burlaivis vos slinko, įgula nuobodžiavo – kraupi monotoniya. Nesupratau, kuo čia reikia žavėtis, bet vėliau buvo smagiai. Susidraugavau su buriuotojais – atlapaširdžiais, savo žodžių į vatą nevyniojančiais ir humoro nestokojančiais vyrais.

Kai Sąjūdžio bangos pakylėti Lietuvos buriuotojai rengėsi pirmajai kelionei per Atlantą su trispalve maršrutu Klaipėda–Niujorkas, didžiausios tuo metu jūrinės jachtos „Lietuva“ kapitonas klaipėdietis Osvaldas Kubiliūnas mane pakvietė prisijungti prie įgulos. 1989 m. sėkmingai įveikėme vandenyną ir netgi sukėlėme šiokią tokią euforiją JAV lietuvių bendruomenėje. Kitaip tariant, per Atlantą perplukdėme Sąjūdžio deglą.

Tokios sėkmės įkvėpti 1992 m. ryžomės apiplaukti ir Žemės rutulį. „Lietuvos ryto“ redaktorius G. Vainauskas sutiko mane išleisti į tolimą ir ilgą reisą. Pirmasis šalies jūrinio buriavimo istorijoje „Lietuvos“ šuolis per visus pasaulio vandenynus truko trylika mėnesių. Išplaukęs iš Klaipėdos ir vėl grįžęs į tą patį tašką, įsitikinau, kad Žemė iš tikrųjų yra apvali. Transatlantinių kelionių troškulį numalšino kelionė aplink Horno kyšulį. Ji buvo lyg desertas, po kurio jautiesi sotus ir laimingas.

Buriuodamas fiksavau savo įspūdžius dienoraštyje, siunčiau reportažus „Lietuvos rytui“, kai stabtelėdavome užsienio šalių uostuose. Žmonai rašydavau gražius, šiek tiek graudžius laiškus.

– Po įdomių jūrų kelionių grįžkime į gimtąjį uostą. Priminkite, kaip vis dėlto Jūs abu atsidūrėte „Lietuvos ryte“?

Aušra. Gedas, pakviestas į „Lietuvos rytą“ ir ten padirbėjęs vos du mėnesius, išplaukė į tą ilgąją kelionę aplink pasaulį. Kadangi korespondento Klaipėdoje neliko, „Lietuvos ryto“ vadovybė nusprendė neprarasti reklamos pinigų. Aš, dar tebedirbdama Eltoje, pradėjau priimti reklaminius skelbimus. Tuo pat metu redakcija paprašė surasti patalpas korespondentų biurui miesto centre. Teko užsiimti ir šiais darbais. Kai patalpos jau buvo suremontuotos ir tinkamos dirbti, G. Vainauskas pasiūlė rašyti prašymą ir dirbti kartu su Gediminu „Lietuvos ryto“ biure korespondente. Ir taip iki šiol darbuojamės. Baisu net pagalvoti, bet mes jau 23 metus dirbame kartu.

Gediminas. Aušra tiksliai apibūdino situaciją. Galėčiau tik pridurti, kad „Lietuvos ryto“ biuro Klaipėdoje patalpas pašventino iš Australijos atvykęs mano bičiulis, Perto lietuvių parapijos kunigas Alfonsas Savickis. Jis prisidėjo prie buriuotojų kelionės aplink pasaulį – kartu su juo plaukėme Indijos vandenynu iki Mauricijaus salos. Alfonsą praminėme vėjo kapelionu.

– Vyresniosios kartos žurnalistams, sutikite, pasisėk: teko padirbėti ir sovietmečiu, išgyventi vadinamąją perestroiką ir po jos be galo įdomų kilusio Sąjūdžio laikmetį, stebėti, kaip buvo atkurta Nepriklausomybė, patirti santvarkų virsmą, jei ne tiesiogiai, tai savo rašiniais (arba, kaip Gediminas, dar ir jūrų žygiais) prisidėti prie

...Ir sutinkant po 3 mėn. sėkmingai grįžus iš Niujorko.

Asmeninio archyvo nuotr.

naujos, modernios Lietuvos kūrimo bei spėti įsokti į naująjį interneto ir kitų modernių technologijų žiniasklaidos epochos traukinį.

Ar nebuvo sudėtinga prisitaikyti prie sparčiai kintančios žurnalistikos, interneto portalų? Kaip, Jūsų akimis žvelgiant, žurnalistika pasikeitė per tuos metus, kokias teigiamas ar neigiamas šiandieninės žiniasklaidos tendencijas išvelgiate dabar?

Aušra. Prisitaikyti nebuvo labai sudėtinga, nes su kintančia žurnalistika savaime keitėmės ir mes. Kitas dalykas, ar tie pokyčiai prie širdies. Atsiradus internetinei žiniasklaidai, profesionalių žurnalistų lyg ir nebereikia. Tiriama žurnalistika nustumta į pašalį, apybraižoms apie šviesuolius, intelektualus, eruditus nebelieka vietos. Visko reikia čia ir tuojau pat. Geriausias žurnalistas tas, kuris reikiamu laiku atsiduria reikiamoje vietoje ir pirmas perduoda informaciją – nesvarbu, kad ir su stiliaus, logikos ar gramatinėmis klaidomis. Mus mokė ne to, bet laikai keičiasi, o rašančiam svarbu, kad jį skaitytų.

Šiandien gal rinkčiausi kitokią profesiją. Vis dėlto nekeikiu lemties, nors situacija ir pasikeitusi. Žurnalistų darbas neleidžia apsnūsti, apkerpėti, nutolti nuo gyvenimo. Dirbdama sutikau ir pažinau daug puikių žmonių. Mačiau pasaulį iš visokių pusių – teko bendrauti su prezidentais ir kaliniais, su milijonieriais ir vargšais, likimo nuskriaustais žmonėmis, benamiais, alkoholikais.

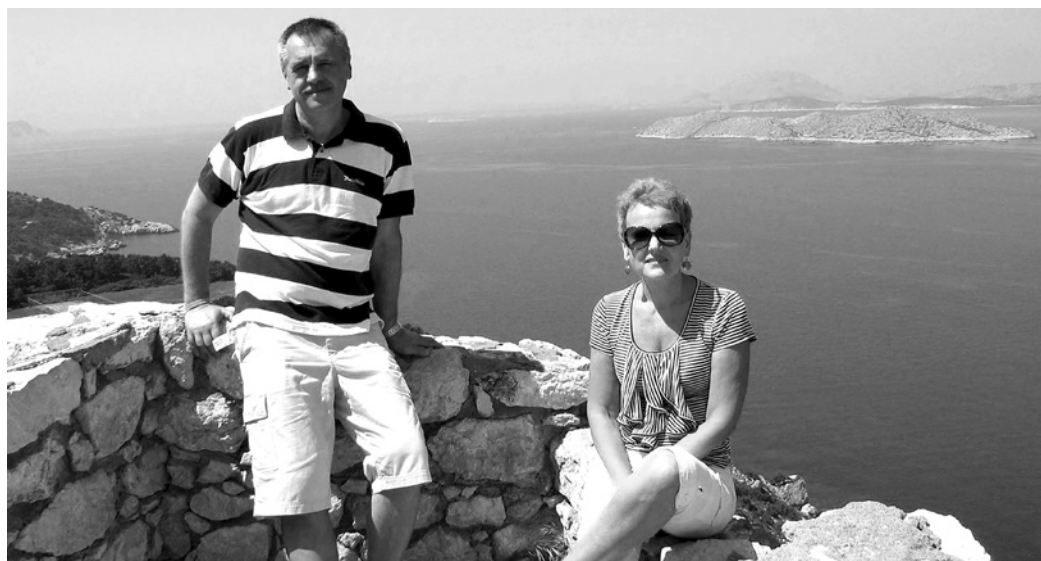
Gediminas. Man dar teko nešioti pataisomis primargintus puslapius linotipininkams.

Išlietas švino eilutes metronpažininkas perduodavo spaustuvininkams, kurie formuodavo laužinį – maketą. Iš jo pagamintos formos patekdavo į rotacinių mašinų cechą. Tik po vidurnakčio išspausdintą tiražą kraudavo į automobilius – laikraščių gamybos procesas buvo ilgas ir sudėtingas.

Naujosios žiniasklaidos technologijos paspartino darbą. Šiais laikais, kai žinios internetu perduodamos akimirksniu, keičiasi ir žurnalistų veiklos pobūdis – reikia mikliau suktis. Ne visi vyresniosios kartos žurnalistai, įpratę kaukšėti rašomosiomis mašinėlėmis, pasinaudojo naujomis galimybėmis. Jeigu nesugebi arba nenori, nekankink savęs ir kitų – verčiau užleisti vietą kitiems.

Kita vertus, paspartėjusi žinių sklaida niveliuoja žurnalistų darbą – paskubomis kurpiami menkaverčiai produktai. Kai kurie interneto portalai, kuriuose aktyviai reiškiasi banalybių mėgėjai, įvairaus plauko grafomanai, įtikėję, jog kiekvienas rašantysis save gali vadinti žurnalistu, užtvindyti niekalu. Ne tik mane šiek tiek liūdina tendencija, kad žiniasklaida palengva perima pramogų verslui būdingas funkcijas: užuot nagrinėjusi visuomenės gyvenimo aktualijas, linksmina arba zombina žmonių sąmonę, teršia protą išgalvotomis problemomis.

Sparčiai tobulėjant žiniasklaidos technologijoms, profesionalių žurnalistų veiklos pobūdis iš esmės nesikeičia: jiems, kaip ir anksčiau, reikia aiškiai dėstyti savo mintis, kruopščiai tikrinti faktus, būti pasirengusiems atsakyti už viešojoje erdvėje paskleistus savo žodžius ir teiginius. Šiaip jau

Gediminas ir Aušra Pilaičiai ne tik dirba, bet ir atostogauja kartu...

Asmeninio archyvo nuotr.

žurnalistika – konservatyvus užsiėmimas. Nemanau, kad feisbukinė kultūra viską pakeis. Neskubėkime laidoti ir popierinės žiniasklaidos – ji dar gali atgimti kitokiais pavidalais.

– Kokiomis stebuklingomis savybėmis reikia būti apdovanotam, kad gebėtum taip ilgai ne tik kartu gražiai sugyventi, ne tik kartu dirbti viename leidinyje tiesiogine to žodžio prasme petys į petį (sėdite vos kokio pusanthro metro atstumu vienas nuo kito), bet dar ir norėti kartu kasmet atostogauti? O gal tai ir vadinama meile?

Aušra. Sakoma, kad karšta meilė trunka trejus metus. Regis, buvo toks romanas. Mus tikriausiai sieja jau kitokie jausmai. Mano draugės kartais prasiauria, kad gyvenimo su nuolat šalia esančiu vyru negalėtų išverti. Bet kiekvienoje situacijoje yra ir

pliusų, ir minusų. Kartais atostogauti išspręstu ir su draugėmis. Dėl to namuose nekyla jokių problemų.

Gediminas. Neklauskite meilės vardo – jos tūkstančiai vardų. Su Aušra kartu žygiuoju vienu keliu nuo studijų laikų ir niekada nesigailėjau, kad mūsų gyvenimo linijos susikirto. Ji labai pareiginga, atlaidi, draugiška. Sutuoktinių darbas prie vieno stalo – ne tik kančia, galima išvelgti ir tam tikrų privalumų. Jie bet kada gali vienas kitą pavaduoti, pasidalyti mintimis, idėjomis.

Ką tik grįžome iš atostogų Graikijoje, puikiai praleidome laiką vaizdingoje Korfu saloje. Aušra įdėjo nemažai pastangų, kol įpratino mane grožėtis šiltomis jūromis ne nuo laivo denio, o iš paplūdimių arba per viešbučių, kuriuose viskas įskaiciuota, langus. Antrą kartą plaukti aplink pasaulį kažin ar tikslinga.

– Ar jau iki galo prisijaukinote Klaipėdą? O gal vis dar turite vilčių grįžti į studijų laikų meilės miestą Vilnių?

Aušra. Vilnius jau nebevilioja – metams bėgant suvoki, kad svarbiausia – artimas žmogus, jaukūs namai, darbas ir draugai. Manau, kad jau tapau tikra klaipėdiete. Jau būtų sunku be nuolatinio pajūrio vėjo, be jūros, burių, išplaukiančių laivų ūkimo. Gaila, aš pati neburiuoju. Šį malonumą atėmė tik įlipus į jachtą iškart pakertanti jūrligė.

Ir dar viena labai svarbi aplinkybė – Klaipėdoje žmonės nuoširdesni, laisvesni, atviresni negu sostinėje. Tai pastebi net vilniečiai. Atvažiuavau liedama ašaras, jeigu reikėtų išvažiuoti, manau, būtų tas pats.

Gediminas. Taip, mes jau klaipėdiečiai, prikepę prie pajūrio. Čia – mūsų draugai, kolegos žurnalistai, su kuriais sieja puikūs santykiai. Tačiau į savo gimtąjį miestą Vilnių nespjaunu, jis man brangus, nesijaučiu jame svetimas.

.....

Vietoj P. S.

Ir dar šis tas, kas netilpo į interviu. Gediminas Pilaitis už savo kūrybą apdovanotas LŽS įsteigta keliautojo Mato Šalčiaus premija, su bendraminčiais parengęs ir išleidęs keletą kolegų knygų marinistine tematika: G. Pilaitis, S. Šemeškevičienė „Žygis per Atlantą“; Eimutis Astikas „Mačiau žaliajį spindulį. Jūrų kapitono užrašai“; Arnoldas Čaikovskis „Buriotojo svajonių paukštė. Kaip lietuvis Bronius Rožinskas su lenkais įveikė Atlantą“; Venantas Butkus „Burėse – Baltijos vėjas“.

Abu situoktiniai yra LŽS nariai, aktyviai dalyvaujantys Klaipėdos apskrities skyriaus veikloje. Gediminas dar yra ir Lietuvos marinistikos žurnalistų klubo „Marinus“

steigėjas bei narys, su bendraminčiais inicijavęs memorialinio paminklo „Albatrosas“ (išplaukusiems ir negrįžusiems Lietuvos jūrininkams bei laivams) statybą Smiltynėje, šalia Lietuvos jūrų muziejaus.

Šiomet Klaipėdoje minint Spaudos dieną Gediminui ir Aušrai Pilaičiams už aktyvią, profesionalią ir ilgametę žurnalistinę veiklą suteiktas „Metų žurnalisto“ titulas, kurį skiria LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus taryba.

Šis apdovanojimas pirmą kartą buvo įteiktas iškart dviem asmenims, nes Gediminas ir Aušra Pilaičiai Klaipėdos žurnalistų bendruomenės aktyviai yra suvokiami kaip viena nedaloma visuma, vadinama garbingu Žurnalisto vardu.

Remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas

V. Žeimanto nuotr.

Zinas Kazėnas – Palangos fotometraštėninkas

Vytautas Žeimantas

Įvairiai susiklosto menininkų likimai. Zinas Kazėnas, LŽS narys, vienas iš garsiausių Lietuvos fotografijos menininkų, gimė 1936 m. balandžio 17 d. Linkuvoje. Jaunojo Zino pirmieji akiračiai ribojosi Pasvalio krašto lygumomis, derlingais laukais, vešliomis žaliomis pievomis. Ir nieko panašaus į jūrą jis nematė. Fotografuoti ir tapyti jis pradėjo dar mokydamasis Pasvalio vidurinėje mokykloje. Jo meno pojūčius, kūrybos troškimą ugde talentingas piešimo mokytojas Pranas Vaičekonis, šio meno mokėsis Paryžiuje. Brandos atestatą Zinas gavo 1954 m. Po poros metų baigė Daugpilio aukštesniąją karinę aviacijos mokyklą, kurioje įgijo profesionalaus fotografo ir kino operatoriaus specialybę.

Pirmieji fotografo žingsniai – Palangoje

Pasak Z. Kazėno, vėliau jis įsikūrė Vilniuje, pradėjo studijuoti Vilniaus inžineriniame statybos institute, baigė specialius anglų kalbos kursus. Tačiau įgyta fotografo specialybė vis ėmė viršų, fotoaparatas Z. Kazėnui tapo neatsiejamu dalyku, vos ne įgimta kūno dalimi. Būdamas iš prigimties darbštus ir kūrybingas, greitai savo profesiją pavertė menu. Ir čia nemažą vaidmenį suvaidino Palanga, mūsų gintarinis pajūris.

Kaip teigia Z. Kazėnas, su Palanga jis susidūrė dar žengdamas pirmuosius savo, kaip

profesionalaus fotografo, žingsnius. Palanga, jos senove dvelkianti istorija, dabartinis jaukus grožis, nepakartojama gamta, Baltijos jūra jį iš karto pakerėjo, sužadino kūrybinę ugnelę. Su fotoaparatu jis daug kartų Palangą perėjo skersai ir išilgai, ieškodamas dar fotografų neeksploatuotų kadro, netikėtų rakursų. Jam sekėsi, nes buvo greitai pastebėtas leidėjų. Taip atsirado ir pirmieji užsakomieji darbai.

„Su Palangoje dirbančiais žmonėmis iš pradžių aš neturėjau jokių kontaktų, jokių ryšių. Mane tikrąja to žodžio prasme pririšo pati Palanga. Ji man tapo darbo placdarmu. Tuo metu tai buvo sąjunginės

Zino Kazėno meniniai atvirukai su Palangos vaizdais.

V. Žeimanto nuotr.

reikšmės kurortas. Palangai buvo skiriamas išskirtinis dėmesys, ypač pristatant kurortą visuomenei, reklamuojant jį įvairiais fotoalbumais, atvirukais, vokais, plakatais. O čia fotografui jau didelis veiklos laukas. Iš pradžių dirbau su Vilniuje esančia „Minties“ leidykla, kuri leido įvairią literatūrą ir vaizdinę medžiagą apie Palangą. „Minties“ redaktoriams patiko mano darbų kokybė. Vaizdžiai šnekant, taip aš ir įklimpau į Palangos tematiką“, – prisimena Z. Kazėnas.

Fotoalbumai užsienio kalbomis

Su „Minties“ leidykla Z. Kazėnas pradėjo bendradarbiauti 1965 m. Rengė plakatus, atvirukus, kalendorius, turistinę literatūrą, nuotraukų albumus. Pirmasis Z. Kazėno fotoalbumas „Palanga“ pasirodė 1977 m. Jį „Minties“ leidykla išleido tik 46 puslapių 40 000 egzempliorių tiražu.

Pirmas didelis Z. Kazėno fotoalbumas, skirtas Palangai, pasirodė 1978 m. Jo įžanginį tekstą parašė N. Voveraitienė. „Minties“ leidykla šį albumą išleido lietuvių, rusų, anglų ir vokiečių kalbomis masiniu 50 000 egzempliorių tiražu. 94 albumo puslapiuose tilpo per 100 Palangos vaizdų.

„Z. Kazėnui šioje knygoje pavyko sukurti ne vieną išpūdingą peizažą, pavyzdžiui, „Pakrantės pušynai“, „Prieš audrą“, „J. Basanavičiaus gatvė“, „Atsiveikinimas su jūra“, kitus. <...> Patraukia akį miesto architektūros ir skulptūros fotografijos

„Saulytė“, „Vitražas Gintaro muziejuje“, „Vaidilutės“ kavinėje“, „Aerouostas“, „Koncertų salė“. Šios Z. Kazėno fotografijos išsiskiria savo kompozicija ir jautriais spalvų deriniais, autoriaus gebėjimu perteikti vaizduojamojo objekto nuotaiką, paryškinti ją, pateikti peizažo erdvę ir gylį“, – teigė žinomas menotyrininkas daktaras Algirdas Gaižutis, recenzuodamas šį nuotraukų albumą.

Antrasis Z. Kazėno fotoalbumas „Palanga“ išleistas 1985 m. Jo pratarinę lietuvių, rusų ir anglų kalbomis parašė profesorius Česlovas Kudaba. 175 puslapių albume pateikiami 168 kurorto vaizdai. „Minties“ leidykla jį išleido didelio formato, aukštos poligrafinės kokybės, nes spausdino Vengrijoje, Budapešto „Košuto“ spaustuvėje.

Leidžiant fotoalbumus jų autorius turėdavo įveikti nemažai derinimo pakopų. Jei su „Minties“ leidyklos darbuotojais problemų nebuvo, tai įvairių Glavlito cenzorių ir LKP CK aparato trukdžių teko patirti. Kartą, išleidęs jau eilinį Palangai skirtą fotoalbumą, jis buvo iškviestas į CK. Čia jo griežtai pasiteirauta, kodėl į fotoalbumą neįdėjo Lenino paminklo Palangoje nuotraukos. Fotomenininkui teko ilgai įrodinėti, kad Lenino paminklas Palangoje yra nelabai vykęs kūrybinis sumanymas, todėl jo nuotrauka, nors ir padidintų albumo ideologinį svorį, tačiau, deja, sumažintų jo meninę vertę. O komunistinei ideologijai atspindėti pakaks sovietinių karių kapinių paminklo nuotraukos. Todėl Lenino paminklo Palangoje nuotraukų Z. Kazėno fotoalbumuose nėra.

Nuotyčiai prie jūros

„Daug problemų kildavo ir norint fotografuoti Palangą iš oro, – prisimena Z. Kazėnas. – Palanga buvo tuometinės Sovietų Sąjungos pasienyje, o už jūros jau buvo kapitalistiniai, vadinasi, priešiški, kraštai. Todėl pasienis būdavo budriai, kartais ir perdėtai budriai saugomas. Norint mažu lėktuvėliu pakilti iš Palangos oro uosto ir paskraidyti virš kurorto, reikėdavo įveikti daug biurokratinių barjerų. Tačiau net ir gavus leidimą pakilti virš Palangos, džiu-gauti dar būdavo per anksti, nes dar neaišku, kokia bus diena, parašyta leidime. Jei diena bus apsiniaukusi, lietinga, tai geriau ir nekilti, nes gerų nuotraukų nepadarysi. Bet kartą man labai pavyko. Buvo ypač puiki diena, kokią praleisti būtų nuodėmė. Laimei, pasitaikė drąsus lakūnas, mes paskraidėme virš Palangos, padariau daug įspūdingų nuotraukų. O oficialų leidimą skraidyti, kaip vėliau sužinojau, atsiuntė tik po trijų dienų.“

Z. Kazėnas „Minties“ leidykloje išleido ir keletą lankstinių, skirtų Palangai. Pirmasis lankstinys „Palanga“ pasirodė 1974 m. Jį apipavidalino pats nuotraukų autorius. Aiškinamieji tekstai buvo rusų, vokiečių ir anglų kalbomis.

Antrasis Z. Kazėno lankstinys „Palanga“ išėjo 1989 m. Jį sudarė Ramutė Macienė. Šis 16 puslapių lankstinys išėjo tik lietuvių kalba.

Z. Kazėnas aktyviai talkino ir kitiems autoriams, rašantiems knygas apie Palangą.

Zino Kazėno fotoalbumas „Palanga“, 1977 m.

V. Žeimanto nuotr.

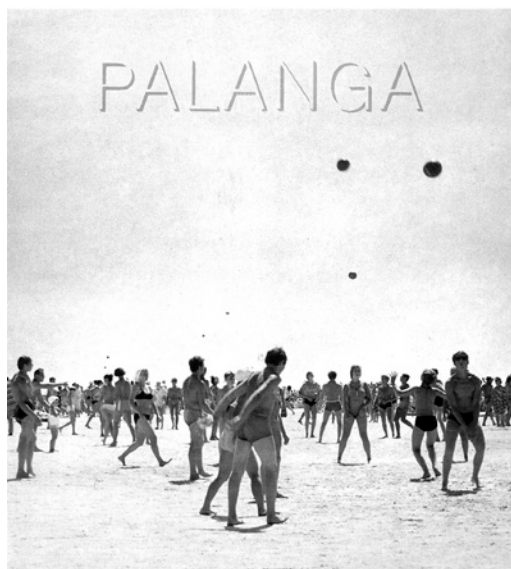
Žinomo žurnalisto Povilo Sigito Krivicko knygą „Palanga“, kuri buvo iliustruota Z. Kazėno nuotraukomis, „Minties“ leidykla išleido net tris kartus. Pirmasis 40 000 egzempliorių tiražas pasirodė 1970 m. Antrą kartą papildyta ir pataisyta ši knyga išėjo 1973 m. Jos tiražas buvo 60 000 egzempliorių. Trečią kartą P. S. Krivicko knyga „Palanga“ su Z. Kazėno nuotraukomis išleista 1974 m.

Įspūdingos nuotraukos – į reprezentacines knygas

Nemažai įspūdingų Z. Kazėno nuotraukų įdėta ir į profesoriaus Prano Gudyno ir menotyrininko Stasio Pinkaus knygą „Palangos gintaro muziejus“, kurią „Minties“ leidykla išleido 1974 m.

Be fotoalbumų ir knygų, skirtų Palangai, daug Z. Kazėno nuotraukų panaudota atvirukams. Leidykla „Minties“ per keletą dešimtmečių išleido kelias dešimtis atvirukų su Palangos vaizdais. Juose panaudotos Z. Kazėno nuotraukos. Jų buvo daug ir

įvairių, ir visos padarytos subtiliai, meniškai. Ir nesvarbu, ką jis tuo metu fotografavo – ar garsųjį Palangos tiltą, ne mažiau populiarią pliažą, pajūrį, ar naują Ronžės krantinę, medinį tiltą per ją, ar kurorto statinius – Gintaro muziejų, naują poilsio namų „Neringa“ korpusą, Nacionalinės M. Mažvydo bibliotekos filialą, ar skulptūras – N. Gaigalaitės „Jūratę ir Kastytį“, R. Antinio „Eglę žalčių karalienę“. Pirmieji atvirukai buvo nespalvoti, vėliau tobulėjant fotografijos technikai ir Lietuvos poligrafinei bazei pradėti leisti ir spalvoti atvirukai. „Minties“ leidykla juos leido šimtą tūkstantiniais tiražais ir įvairiomis kalbomis – lietuvių, rusų, anglų, vokiečių. Šie atvirukai pasklisdavo po įvairius kraštus, populiarindami Palangos kurortą.

Zino Kazėno fotoalbumas „Palanga“, 1978 m.

V. Žeimanto nuotr.

Kūryba sklido ir paštu

Dar plačiau Z. Kazėno kūryba sklido pašto vokais. Jis su Lietuvos ryšių ministerija, leidusia vokus, pradėjo bendradarbiauti 1966 m. Tuo metu buvo madinga kurti meninius vokus, puoštus garsiausių Lietuvos objektų nuotraukomis. Palangai, kaip garsiam ir populiariam sąjunginiam kurortui, buvo skiriamas išskirtinis dėmesys. Beveik 20 metų Z. Kazėno Palangos nuotraukos naudotos pašto vokų gamyboje.

Pirmasis Z. Kazėno meninis vokas, skirtas Palangai, buvo su N. Gaigalaitės skulptūros „Jūratė ir Kastytis“ nuotrauka. Šis vokas lietuvių ir rusų kalbomis 1966 m. pradžioje išleistas du kartus masiniu 350 000 egzempliorių tiražu. Vėliau, 1966 m. birželį, rugpjūtį ir spalį, išėjo trys meninių vokų tiražai (bendras 400 000 egz. tiražas) su Z. Kazėno nufotografuota R. Antinio skulptūra „Eglė žalčių karalienė“.

Nuo 1967 m. Z. Kazėnas ne tik teikė naujas nuotraukas meniniams vokams, bet juos ir pats apipavidalino. 1967 m. tris kartus masiniu tiražu išleistas jo apipavidalintas vokas su Palangos „Vasaros“ restorano nuotrauka, du kartus – jo apipavidalintas vokas su skulptūra „Jūratė ir Kastytis“. Ketvirtą kartą vokas su šia skulptūra pasirodė 1968 m. 1969 ir 1970 m. išėjo keturios voko su Z. Kazėno Palangos pajūrio nuotrauka laidos, viena – su Gintaro muziejaus vaizdu.

Jeigu iki tol meniniai vokai reklamavo tik pačią Palangą, tai nuo 1970 m. ant vokų pradėjo rasti ir papildomos reklamos.

Zino Kazėno meniniai pašto vokai, skirti Palangai.

V. Žeimanto nuotr.

Antai, prie Ž. Janušauskaitės skulptūros „Jaunystė“ nuotraukos pateikiama ir „Aeroflot“ reklama lietuvių ir rusų kalbomis, teigianti, kad iš Vilniaus į Palangą lėktuvu galima nuskristi per 40 minučių.

1971–1983 m. buvo leidžiami vokai su įvairiomis Z. Kazėno Palangos nuotraukomis – „Gintaro muziejus“ (5 laidos), „Prie Birutės kalno“, „Skulptūra „Eglė žalčių karalienė“ (2 laidos), „Takas į jūros tiltą“ (5 laidos), „Žmonės prie jūros tilto“, „Palangos prekybos centras“, „Botanikos parkas“ (3 laidos), „Palangos aerouostas“ (3 laidos), „Vanagupė“.

Z. Kazėnas aktyviai bendradarbiavo ir su Lietuvos gyventojų buitinio aptarnavimo ministerija. Jos atskiri padaliniai leido meniškai apipavidalintus storo popieriaus maišelius, tinkančius pirkiniams nešioti, taip pat įvairiomis progomis leido gaireles. Jos irgi buvo puošiamos Z. Kazėno Palangos vaizdais.

Reklaminės fotografijos mokėsi Paryžiuje

Z. Kazėnas ne tik daug dirbo Palangos ir kitomis temomis. Jis siekė aukšto meistriškumo. 1979 m. Paryžiuje kėlė kvalifikaciją

reklaminės fotografijos srityje. 1989 m. stažavosi Vokietijoje, Kelno mieste, kur tuo metu vyko tarptautinė fotografijos ir kino mugė. 1979–1989 m. bendradarbiavo su Maskvoje įsikūrusios AB „Inturist“ turizmo reklamos skyriumi, rengė parodas, leido plakatus ir ruošė įvairius leidinius. Vadovavo minėtų darbų atlikimo grupei, veikusiai Vilniaus kombinate „Dailė“. Z. Kazėno spalvotos fotografijos parodos apie Lietuvos architektūrą, papročius, tradicijas ir kasdienybę apkeliavo per 30 šalių įvairiuose pasaulio kampeliuose.

„Dabar peržiūrėjęs šių parodų katalogus šiek tiek ir pats nustebau, nes kiekviename iš šių parodų yra Palangos objektų. Tai „Vasaros“ restoranas, „Gabijos“ viešbutis, jūros tiltas, Gintaro muziejus, Botanikos parkas ir kiti objektai. Ir nesvarbu, ar tai mano asmeninės parodos, ar skirtos Lietuvos architektūrai, ar apskritai Lietuvą pristatančios spalvotos fotografijos parodos, tokios kaip, pavyzdžiui, vyko Suomijoje, Vokietijoje, Danijoje, Bulgarijoje, JAV, Lenkijoje, Šveicarijoje, Tunise ar Prancūzijoje. Daug meninių ir reklaminių nuotraukų esu daręs būtent Palangoje ir daugelis iš jų būdavo eksponuojamos mano asmeninėse ir Lietuvai skirtose parodose“, – sako Z. Kazėnas.

Fotomenininkas Palangą populiarina, kurorto tematiką plėtoja ir iš šios temos semiasi naujų sumanymų kurdamas ir fotografikos darbus. Fotografika jis susidomėjo prieš keturis dešimtmečius. Jau nuo tada Z. Kazėną domino abstrakti grafikos ir spalvų dermė, sukurta fotografijos priemonėmis. Jo

abstrakčiosios fotografikos darbai patiko ir palangiškiams. 1980 m. jais apipavidalintas „Gabijos“ viešbutis, buvęs Vytauto g. 40, priešais įėjimą į Botanikos parką.

Pajūrio gamta nuteikia kūrybai

„Fotografika – tai speciali technika, kurios esmė – ant peršviečiamo pagrindo dirbtinai spalvomis suformuojamas negatyvas, iš kurio spaudžiama nuotrauka. Abstrakčių spalvų masių vidinė energija, skambesys ir vaizdo gilumo įspūdis – tai pagrindiniai fotografikos darbų dekoratyvaus žavesio komponentai. <...> Z. Kazėnas, pasitelkęs subjektyvią išraišką, stengiasi kurti įtaigią naują realybę“, – teigė menotyrininkė daktarė Eglė Jaškūnienė, vertindama Z. Kazėno fotografikos darbus.

Pasak Z. Kazėno, Baltijos jūra, įspūdingas Palangos pajūris, gamtos ir kurorte poilsiaujančio žmogaus sąveika suteikia daug galimybių kurti fotografikos darbus. Čia ypač talkina ir savita kurorto architektūra, nes Palangoje, garsiam sąjunginiame kurorte, Lietuvos architektams buvo leidžiama laisviau kurti, atsisakyti monotoniškų ir įprastų standartų. Todėl Palangoje iškilo daug originalių pastatų, mažosios architektūros objektų, skulptūrų. Žmogaus kūriniai organiškai susiliejo su gamta, sėkmingai papildydami vienas kitą. Palanga dosni reginių ir eiliniam fotografui, o užsiimančiam fotografika – juolab. Be to, daug peno Palanga suteikia ir ją tapant aliejiniiais dažais, liejant akvarele ar kitaip įamžinant.

Sulaukė daug palankių vertinimų

Z. Kazėno kūryba sulaukė palankaus kritikų vertinimo. „Kaip fotografika, taip ir Z. Kazėno tapyba dvelkia gyvenimo pilnatve ir džiaugsmu“, – teigė menotyrininkė Vėjūnė Gečiauskienė.

„Spalvoti abstraktūs dariniai žurnalisto, fotografo ir tapytojo Z. Kazėno kūrybinėje dirbtuvėje ėmė rasti septintojo dešimtmečio viduryje. Kiekvienas daugmaž susidūręs su fotografija žino netikėtų efektų galimybę spausdinimo ar net fotografavimo procese. Tačiau toli gražu ne kiekvienas tame įžvelgia kūrybines potencijas, o Z. Kazėnas įžvelgė. Jis įtikėjo universaliomis fotografijos išraiškos ir panaudojimo galimybėmis“, – įžvalgomis dalijosi menotyrininkė daktarė E. Jaškūnienė.

2005 m. Lietuvos Respublikos kultūros ministerija LŽS nariui (nuo 1972 m.)

Z. Kazėnui suteikė valstybės pripažintą meno kūrėjo statusą. Šiandien jis yra vienas iš žymiausių Lietuvos meistrų, profesionaliai dirbančių įvairiose fotografijos srityse. Jo Palangos nuotraukos per fotoalbumus, lankstinius, atvirukus, pašto vokus, kitką pasklido milijoniniais tiražais po visą pasaulį. Šie darbai populiarina Palangą, daro ją mums artimesnę, labiau pažįstamą. O seniau, prieš kelis dešimtmečius, padarytos nuotraukos dabar tapo ir istorine vertybe, nes daug ko, ką prieš penkiasdešimt ar mažiau metų fiksavo Z. Kazėno fotoobjektyvas, jau Palangoje neliko arba neatpažįstamai pakito. Jau ir Palangos tiltas ne tas, ir J. Basanavičiaus gatvė kitokia, kitur stovi ir legendine tapusi N. Gaigalaitės skulptūra „Jūratė ir Kastytis“, ir senojo Palangos oro uosto neatpažinsi. Laikas teka, Palanga keičiasi, o Z. Kazėno Palangos nuotraukos išlieka nepakitusios. Tuo jos mums ir brangios. Džiugu ir tai, kad Z. Kazėnas asmeniniame archyve išsaugojo didelį kiekį fotografinės medžiagos apie Palangą.

**Remia Spaudos, radijo ir
televizijos rėmimo fondas**

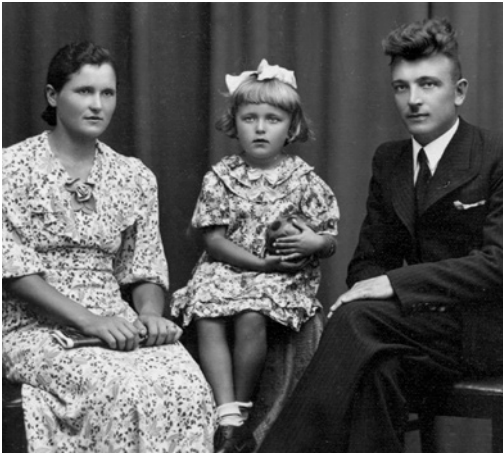
Asmeninio archyvo nuotr.

VAKARINĖS
NAUJIENOS

Žurnalistė Jadvyga Godunavičienė – Klaipėda, Sibiras, Palanga...

Vytautas Žeimantas

Jadvyga Giedraitė-Godunavičienė, žinoma Lietuvos žurnalistė, poetė, tremtinė, gimė 1932 m. spalio 7 d. Klaipėdoje. Uostamiestį užėmus hitlerininkams, šeima persikėlė į Šventąją. 1939–1946 m. mokėsi Šventosios šešiametėje mokykloje.

Onos ir Tado Giedrių šeima. Viduryje dukrelė Jadvyga. Klaipėda, 1937 m.

Asmeninio archyvo nuotr.

„Kai Klaipėda atiteko vokiečiams, Šventoji tapo vieninteliu Lietuvos uostu. Mano tėvai buvo nusipirkę namelį netoli Šventosios. Gerai atsimenu baltą karo laivą „Prezidentas Smetona“, pirkimą Italijoje, pakrypusį, šiaip taip čia prisisvartavusių. Vakarais ant iliuminuoto denio vaikščiodavo jūreiviai, o mes, vaikai, atsižiūrėt negalėdavom...“ – prisimena Jadvyga.

1946–1949 m. ji mokėsi Palangos gimnazijoje. Šie metai jai visam gyvenimui paliko šviesų prisiminimą.

„Mokiausi Palangos gimnazijoje, labai norėjau dainuoti, net svajojau apie operą. Likimas lėmė kitokį gyvenimą. Buvome apkaltinti ryšiais su partizanais. Tėvą areštavo ir nuteisė kalėti lageriuose. Šešiolikos metų kartu su šeima buvau ištremta į Sibirą, – prisimena Jadvyga. – 1949 m. kovo 25 d. pabeldė į langą: „Giedriene, kelkis, sunkvežimis laukia.“ Pretekstas? *Semja pomošnika*

bandy, na večnoje poselenije... (šeima, bandos rėmėja, amžinam perkėlimui). Išėjusi į lauką, ant suoliuko išvydau klasės draugą Praną, susiėmusį už galvos: „Jadze, mus priverstė, vakare sukvietė visus komjaunuolius ir pasakė – pasiskirstykite, kas į kokius namus rytoj einate.“ Kartais galvoju, kad jam net sunkiau buvo. Kai mama krovė patalynę, rengė jaunesnįjį broliuką, aš ant geriausios gimnazistiškos suknelės vilkausi megztinius, rusų kareivis iš mūsų sandėliuko atnešė kirvį ir pjūklą: „Paimkit ir šituos, nes ten reikės.“ Atsigręžiu ir matau – kaip kadras iš sunkaus filmo – mūsų palikta karvė mūkia, katė iš už kampo dar žiūri, mama slenkstį bučiuoja. Ir išėjom, ir išėjom.

Jau sunkvežimyje mane pamačiusi Šventosios seniūnė šuktelėjo: „Vaikeli, galvojau, kad tavęs namie nėra, tu bėk kur nors...“ Kur benubėgsi? Palangoje sustojus paprasčiau, kad leistų daiktus pasiimti iš namų, kur gyvenau gimnazijoje besimokydama. Einu S. Nėries gatve Birutės alėjos link su lydinčiu kareiviu, o iš paskos vis daugiau mokinių seka. Gyvenau aš pas Kiauleikius (žurnalisto Leono Kiauleikio tėvus), juodu man batus, pinigų įkišo. Kaip tyčia pro šalį mylima mokytoja Emilija Adiklienė iš turgaus ėjo, ėmė naiviai prašyti kareivio – paleiskit mergaitę, tokia gera mokinė, paskui nusisiautė nuo pečių didelę mėlyną skarą, dar riestainius, visus pinigus išsitraukė. Sugrįžus lipant į sunkvežimį mano draugė Dana iš minios riktelėjo – ir dabar šiurpas pereina, kaip ji rizikavo: „Jadze, kai mes vysim juos iš Lietuvos, nespės ir skudurų susirinkti.“ Su tuo šūksniu be jokios ašarėlės atvažiavau į Kretingos stotį.

Vagone pirmą naktį labai verkiau, visas ašaras tada išverčiau, daugiau jų nerodžiau. Dabar galvoju, kad išlikom per moteriškąją liniją. Ir mane mažą Grūšlaukyje auginusi, Kalnus giedojusi mamunėlė, ir mano gražioji, tiek Sibire sunkaus darbo pakėlusį mama buvo stiprios. Ir aš kitokia negalėjau būti. Iš jų gal gavau ir polinkį į humanitarinius mokslus. Man atrodo, kad vyrai niekad laiko neturėdavo, dirbdavo, o moterys nuolat kreipdavo protus į nematerialius dalykus, – prisiminimus tęsia Jadvyga. – Mano motina tame siaubo vagone išsitraukė kortas. Greitai prie jos eilė susidarė. Išburk, Giedriene, spės ar nespės išvežti, susitiksime ar pražūsime, ateis amerikoniai ar pabijos. Nuotaika pasikeitė. Mano motinos prisiminimų

knygelė yra gatavas filmo scenarijus. Tris savaites bildėjom, tik už Uralo pradėjo leisti į lauką.“

Pagrindinis tikslas – išgyventi

„Stipresnius vyrus išbarstėm pakelėse – pasiėmė darbams kolūkiai. O seniai, moterys ir vaikai atvažiavo iki Usolės upės, Angaros baseino Krasnojarsko krašte. Šalia klubo, kaip jie vadino, iškraustė ir liepė eit medžių kirsti. Aš malkas buvau pjovusi, bet kad teks mišką verstį – neįsivaizdavau. Kirtom ir išsyk darėm plaustus, rišom rąstus ievos šakom. Balandžio mėnuo, tuoj ledai pajudės. Kai pajudėjo ir išplaukė, suvarė mus ant šitų plaustų (vienas irklas priekyje, kitas gale) ir paleido upe žemyn dar keliasdešimt

Palangos vidurinės mokyklos šeštoji klasė. Jadvyga Giedraitė stovi antroje eilėje trečia iš kairės. 1947 m.

Asmeninio archyvo nuotr.

kilometrų mūsų tremties vietos Trojickojės kaime link. O ten ir mažos upės didesnės už mūsų didžiąsias. Mano motina ir keletas senių tiek bijojo sraunios Usolės, kad išprašė pakrante per brūzgynus ir upeliūkščius sparčiai žygiuoti. Atsimenu, kaip brolis nuo to plausto į vandenį metė pirmoj klasėj gautą pionieriaus ženkliuką – tada tik viską suvokė.

Trojickojės prieplaukoje susirinko daug žmonių į „priešus“ pasižiūrėti. Turėjo praeiti 5–6 metai, kol mes į tą kaimą įaugom, kol vietiniai su mumis susigyveno. (Brolis ten baigė mokyklą, vėliau Krasnojarske – Technologijos institutą.) Kokia aš jiems pasirodžiau? Gimnaziste ir vadino, nes buvau vis su ta pačia suknele balta apyklaite. Taip sutapo, kad vėliau ten net trys Jadvygos buvome, tai mane vadino Jadzia kudriavaja (Jadzė garbanotoji – V. Ž.). Pirmomis dienomis miške sugėlė mašalai, savaitei atguliau sutinusi. Bet buvau jauna, atsikėliau ir pragyvenau ten dešimt savo jaunystės metų.

Kiek ten rusų inteligentų, puikių žmonių, buvo! Maskvos mažojo teatro režisierius Šeliapuginas N. Ostrovskio pjesę pastatė, o dirigentas Averjanovas (jo dukra per Leningrado blokadą mirė, senutė žmona kaip pas dekabristą atvažiavo) subūrė rusų liaudies instrumentų ansamblį. Man muzika labai rūpėjo, nuėjau ir aš, išmokom skaityti gaidas, išrūpino instrumentus ir grojau domra altu Dvoržaką, Oginskį. Po kelerių metų mūsų ansamblis net važiavo į konkursą Krasnojarske. Kaime buvo šeimų, gyvenančių Sibire nuo caro laikų ir

turinčių bibliotekas, galėjau skaityti. 1953 m. mirus Stalinui, Averjanovas, tikėjęs savo partija, man pasakė: dabar, Jadzenka, viskas pasikeis, Leninas viename laiške mus buvo įspėjęs dėl Stalino – *sej povar liubit sliškom solionuju kašu...* (šis virėjas mėgsta ypač sūdytą košę – V. Ž.).

Ir Sibire buvom jauni. Sueidavom, iš gretimų lagerių kažką paleido – pas mus atvažiavo, bėgdavom į saviškių būrį keliasdešimt kilometrų vienam šiltam vakarui. Mano pažįstamos merginos ištekėjo už kitų tautybių vyrų, aš norėjau sulaukti savo lietuvio, – prisimena Jadvyga. – Taip, ir ten rytais jaunam sunku būdavo atsikelti. Apsimuturiuojam ir su drauge penkis kilometrus patamsiais velkamės į kirtavietę. Sunkiausia, kai nupjautas medis ne nuvirsta ant žemės, o atsiremia į gretimą, tada reikia ir šitą pjauti, bijome, pavojinga. Einam ieškoti vyrų, kad padėtų.“

Kalėdų giesmės kirtimuose

Vėliau ji parašys eilėrašį „Kalėdų giesmė kirtimuose“, skirtą Sibiro kirtimų porininkei Genutei Valauskienei iš Gargždų:

Taigos glūdumoj ant susmegusio sniego / Tiktai mūsų ir kiškio pėdos... / Gruodis baigiasi, pūgos tęsiasi – / Lietuvoj greit Kalėdos. / O čia tik svaiginantis rūkas / Ir džeržgiantys pjūklai. / Aimanuodami griūva medžiai, / Gyvomis šakomis linguodami... / Dvi mergaitės atklydėlės / Kirviais tašome baltą liemenį. / Byra miško ašaros... / Duonos kriaukšlė sustingo į akmenį, / Juodas vakaras artyn sėlina... / Tokios tavo ir

mano Kalėdos... / Traukiam, traukiam atšipusį pjūklą / Ir niūniuojame „Tyliąją naktį varpas sugaudė...“

„Keista, bet kai vakare reikėdavo grįžti namo, iš kažkur atsirasdavo jėgų, lėkdavom kaip stirnos. Pasikinkiusi jautį, vežiojau statinę su vandeniu; jautis sustoja ir nė krust, kalbinu, judinu jį – nieko; vyrai man šaukia: „Jadze, jis tik vieną žodį supranta, pasakyk jam j...bt... ir išsyk pajudės.“ Nesulauksit, atsakydavau. Vėliau išmokom sakinti pušis, nuo rankų ir drabužių sunku buvo sakus valyti. Javų maišus nešiojau, už tą darbą jau gaudavom pinigų. 1955 m. pas mus iš Vorkutos atvažiavęs tėvas nustebo: buvom prasigyvenę, mažulytę trobelę ir net telyčią nusipirkę. Gulėjom susispaudę, bet visi savi ir ant savo. Lietuviai tokie juk buvo, – pasakoja Jadvyga. – Didvyriškiausias mano pačios poelgis buvo, kai vieną syk Sibire tokiam mėlynakiam saugumiečiui į jo pasiūlymą važiuoti mokytis ir tik retkarčiais jam pranešti „apie nuotaikas“ atrėžiau: „Jei būčiau norėjusi taip gyvent, manęs čia dabar nematytumėt.“ Tada jis priėjo prie žemėlapio ir parodė: „Galim atskirti nuo motinos ir štai ten nuvežti.“ Atsaciau: „Vežkite!“ Man pasisekė – jis paliko mane ramybėje.“

Tačiau gyvenimas nebuvo lengvas. Be fizinio nuovargio ir kančių, nemažiau slėgė psichologinė atmosfera, moralinės nuoskaudos, Tėvynės ilgesys.

Jadvyga beveik dešimt sunkių, skausmingų metų praleido tremtyje, Sibire. Sugrįžusi į Palangą 1958–1964 m. dirbo

buhaltere miesto Prekybos valdyboje. 1958–1960 m. mokėsi Palangos vakarinėje vidurinėje mokykloje.

Žurnalistės karjerą pradėjo Kretingos rajono laikraščio „Švyturys“ redakcijoje, kur 1964–1965 m. dirbo korektore, vėliau korespondente. Pradėjo neakivaizdžiai studijuoti Vilniaus universitete, 1966 m. įgijo žurnalistės specialybę.

„Dirbau, baigiau neakivaizdines žurnalistikos studijas, ištėkėjau, vyras dar jaunas žuvo, tėvai taip pat grįžo namo, bet, deja, nesulaukė Nepriklausomybės. Niekada nieko nekaltinau, nors žinojau skundikus, ne kiekvienas žmogus ištverė grasinimus“, – pasakoja J. Godunavičienė.

„Vakarinėse naujienose“ – 30 metų

1965 m. ji pradėjo dirbti Vilniaus miesto laikraštyje „Vakarinės naujienos“. Iš pradžių Naujienų skyriuje, nuo 1967 m. – Kultūros skyriuje, vėliau tapo šio skyriaus vedėja.

Tuo metu teko kartu su Jadvyga dirbti ir šių eilučių autoriui. Kartu redakcijoje dirbome dešimt metų, turėjome daug laiko vienas kitą pažinti, suprasti. Juolab dirbome per patį politinį virsmą – Atgimimo pradžią, Nepriklausomybės paskelbimą, pirmuosius žingsnius privatizuotame laikraštyje. Ji Kultūros skyriuje buvo kaip žuvis vandenyje. Parašė daug reportažų, teatro spektaklių, knygų, dailės parodų anotacijų ir recenzijų, apybraižų apie kultūros žmones. Šios publikacijos ir dabar turi išliekamąją vertę. 1981 m.

Jadvyga Giedraitė Sibire, Troicko gyvenvietėje, 1955 m.

Asmeninio archyvo nuotr.

jai suteiktas Lietuvos nusipelnusios žurnalistės vardas.

„Su literatūra, jos kūrėjais, dailininkais, aktorais, muzikais, įvairių kultūros sričių žmonėmis daug teko bendrauti dirbant „Vakarinėse naujienose“. Tie trys dešimtmečiai – didžiulė gyvenimo dovana, atlygis už patirtas likimo skriaudas. Draugiškas redakcijos bendradarbių būrys, kūrybingi žurnalistai, korektorės, vertėjai, spaustuvininkai, bendros kelionės, draugystė su latvių, estų, rusų, baltarusių kolegomis. To neįmanoma pamiršti apgailėstaujant, kad laikraštis neišsilaukė iki šių dienų“, – dabar sako J. Godunavičienė.

Ypač jos talentas atsiskleidė prasidėjus Atgimimui. Vilnius tuo metu virė tikrąja to

žodžio prasme. Mitingai, piketai, protesto akcijos... Palaisvėjo, suaktyvėjo ir sostinės kultūrinis gyvenimas. Sąjūdyje ypač aktyviai reikėsi meno žmonės, kurių daugelį Jadvyga asmeniškai pažinojo, apie juos rašė, redagavo jų straipsnius. Sąjūdžio aktyvas tiesiog užgulė tuometinių „Vakarinių naujienų“ puslapius.

„Ypač ryškiai atmintyje švyti Atgimimo metų laikotarpis, kai pirmą kartą viešai minint Nepriklausomybės dieną „Vakarinės naujienos“ išspausdino dar niekur neskelbtą Justino Marcinkevičiaus eilėrašį „Diena atrištom akim“, kai rinkome ir spausdinome gulago kalinių, tremtinių prisiminimus, rašėme apie Sąjūdžio veiklą. Gana dažni redakcijos žurnalistų svečiai buvo garbusis disidentas Antanas Terleckas, profesoriai Aloyzas Sakalas, Bronislovas Genzelis, kiti šviesuoliai“, – prisimena J. Godunavičienė.

Taip pat ji daug rašė apie Sibiro tremtį, žmones, kalėjusius lageriuose. Rašė ne tik į „Vakarines naujienas“, ją noriai spausdino Čikagos „Draugas“. 1994 m. „Vyturio“ leidyklos išleistoje keletu autorių knygoje „Ešelonų sesės“ išspausdintos Sibire rašyto jos dienoraščio ištraukos „Ar grįšim kada?“ Šis pasakojimas prasideda nuo skausmingų įvykių Palangoje 1949 m.

1999 m. ji pradėjo dirbti Lietuvos nacionaliniame muziejuje atstove spaudai. Rašė apie gana aktyvią muziejaus kultūrinę veiklą, bet vien muziejumi neapsiribojo. Kultūros apžvalgas pradėjo skelbti ir žurnale „Pasaulio lietuvis“.

Pasinėrė į poeziją

J. Godunavičienė aktyvi ir visuomeninėje veikloje. 1988 m. dalyvavo kuriant Vilniaus politinių kalinių ir tremtinių bendriją, buvo jos valdybos narė, dabar – Etikos komisijos narė. Šiuo metu aktyviai reiškiasi Lietuvos žurnalistų sąjungoje, yra Senjorų klubo tarybos narė.

Vis labiau atsiskleidžia ir jos poetinis talentas. Tai, kas buvo brandinama Palangos gimnazijoje, tolimame Troicke, subrendo, suskambo švelnia poetine gaida. Ji vis dažniau skelbia savo eilėraščius. Iš pradžių – periodinėje spaudoje, vėliau – poezijos rinkiniuose. 2002 m. išėjo jos eilėraščių knyga „Neišskrisk, baltas paukštis“, 2006 m. – „Juodalksni, broli mano“.

„Į antrąją savo eilėraščių knygelę sudėjau skaudžius tremties prisiminimus, jausenas saulei kryptant vakarop. Šis metas sugrąžina ryškiausius praeities vaizdus ir įspėja, kad kiekvienas saulėtekis gali būti paskutinis...“ – tada rašė knygos autorė.

Gražų pluoštą eilėraščių, tarp jų ir apie Palangą, ji pateikė ir 2012 m. išėjusiame žurnalistų poezijos rinkinyje „Šitas aidas toli girdis...“

Nevengia ji ir deklamuoti savo eiles. Jos balsą ir dabar galima išgirsti Naujosios Vilnios stotyje prie simbolinio tremties vagono, Tuskulėnų rimties parko memorialiniame komplekse, tremtinių, žurnalistų renginiuose, kitur.

Trispalvė per gimtadienį – atpildas už viską

„Baltijos jūra ir Palangos smėlio kopos, pavasariai ir rudenys, jaunystė ir, deja, senatvė... Pasaulio platumos – Tolimieji Rytai su laukine Kurilų salų egzotika, Amerikos dangoraižiai, Vidurinės Azijos šventyklos mėnesienos šviesoje, šiltas pietų jūrų dvelksmas, Alpių kalnų didybė, meilė ir netektys, dešimtmetis, praleistas atšiaurioje Sibiro tremtyje, gerokai pavėluotos žurnalistikos studijos... Visa tai ir dar daug ko būta ilgame gyvenime... Būtent tai, kas matyta, patirta, ir atsispindi paprastuose, neįmantriuose eilėraščiuose. Jie – nuolatiniai palydovai nuo pat jaunystės metų, nuo Palangos... – sako J. Godunavičienė. – Dar vaikiškame savo dienoraštyje rašiau eilėraščius apie trispalvę. O ar žinote, kada Gedimino pilyje vėl legaliai iškelta trispalvė? 1988 m. spalio 7 d. – per mano gimtadienį. Man tai buvo atpildas už viską.“

**Remia Spaudos, radijo ir
televizijos rėmimo fondas**

Asmeninio archyvo nuotr.

Žiniasklaidos metamorfozės, arba istorijos „dėl juoko“

Kęstutis Meškys

Vilniaus dailės akademijos dėstytojas, LŽS narys

„Tai, kas individualioje plotmėje yra tik melas ir nelaimių šaltinis, socialinėje plotmėje tampa tiesa ir iššivadavimu.“

Algirdas Julius Greimas

Autoriaus dosjė

Kęstutis Meškys – kultūrologas, žurnalistas. Baigė Sankt Peterburgo (Leningrado) Technikos universitetą (1970 m.). Dirbo šio universiteto Moksliniame skyriuje, Leningrado televizijoje, „Telefilmo“ studijoje. Prodiusavo apie pusę šimto įvairaus žanro dokumentinių, meninių filmų-koncertų, filmų-spektaklių televizijos projektų, rengė autorines televizijos laidas ir siužetus mokslo, kultūros, meno temomis. Aktyviai domėjosi šiuolaikinės kultūros informaciniais ir komunikaciniais aspektais bei tarpdisciplininiais humanitarinių ir tikslųjų mokslų dalykais, kurie paskatino savarankiškas šiuolaikinės semiotikos bei medijų studijas. Grįžęs į Lietuvą (1989 m.), dirbo

Klaipėdos audiovizualiniame centre, kur Sąjūdžio laikotarpiu rengė pirmosios savivaldos televizijos laidas, po to vadovavo kino kultūros centrui, įgyvendindamas įvairius kultūros ir kino meno projektus. Dirbo Lietuvos kino studijos filialo direktoriumi, dėstė Klaipėdos universitete. Rašė straipsnius kultūrologijos, kultūros ir meno, medijų aktualijų klausimais dienraščiuose „Klaipėda“, „Vakarų ekspresas“, „Respublika“, moksliniuose leidiniuose, išleido knygas „Kultūra kaip žinia. Nuo ženklų iki teksto“ (2007), „Kaip valdyti medijas“ (2010), „Audiovizualinių projektų vadyba“ (2011), „Kultūra kaip būtis“ (2013). Dėsto Vilniaus dailės akademijos Klaipėdos fakultete, Socialinių mokslų kolegijoje, vadovauja VšĮ „Medijų uostas“.

Gyvename pasaulyje, kuriame nebeliko tiesų – vien tik nuomonės, o gebėjimas jas pristėti tampa svarbiausia ne tik verslo, politikos, bet ir atskiro individo sėkmės sąlyga, kuri šandien ugdoma jau nuo darželio, vėliau – universitetų auditorijose, nesibaigiančių kursų, seminarų, *workshopų* salėse, knygų virtinėse ir interneto svetainėse. Tai reiškia, kad bendraudami mes ne keičiamės žiniomis ar vertybėmis, o tik stengiamės kitą priversti tapti mūsų interesų vykdytoju. Komunikacija, taigi ir žiniasklaida, vis dažniau tampa ne informavimo priemone, o manipuliavimo įrankiu ir aktu – mažuoju spektakliu, kuriame viešpatuoja jausmų, iracionalių pojūčių ir troškimų stichija, atmiešta geroka sąmojo ir rožinio

optimizmo doze. Tai, kas dar neseniai buvo menas – „tuo melu“, per kurį, anot P. Pikaso, išryškėja gyvenimo tiesa, – šiandien tapo menu parduoti, menu meluoti. Kitaip tariant, manipuliatyvia veikla, kuri vis daugiau užpildo ne tik dabarties informacinę erdvę, bet ir pačią realybę, tampa tuo, kuo ji iš esmės ir yra – cirku, iliuzija ir apgaule.

Masinių komunikacijos priemonių (angl. *mass media*) kuriami tekstai ir pranešimai, pasiekę vartotoją, patenka į jo individualų interpretacinį lauką, suformuotą ne tik kultūros, kalbos, asmeninės patirties, bet ir tos pačios žiniasklaidos primestų mąstymo, suvokimo modelių ir stereotipų kaip tam

tikros ideologijos. Tokiu būdu šiais *medijuotos* kultūros laikais net visiškos demokratijos sąlygomis interpretacinė individo laisvė iš esmės tampa ideologine nelaisve.

Šiuolaikinė žiniasklaida, apimdama daugybę visuomenės sferų ir jos veiklų, formuoja naują sinerginį kūrybos, technologijų ir verslo reiškinių – sąmonės industriją, primetančią visuomenei ne tik mąstymo, elgsenos algoritmus, bet ir pasaulėžiūrą. Šioje naujoje kultūroje, paskendusioje informaciniame triukšme, vis sunkiau atskirti gerį nuo blogio, melą nuo tiesos, žurnalistiką nuo propagandos. Kaip svarbiausią instrumentą, padedantį išsiaiškinti viską, kas gali būti panaudota melui, didysis šių laikų mąstytojas U. Eco įvardijo semiotikos – mokslo apie ženklus ir kodus bei jų veikimo būdus – metodų panaudojimą (Eco U. *Apocalypse postponed*, p. 133).

Straipsnio tikslas – remiantis žymių mokslininkų – mūsų tautiečio A. J. Greimo, italo U. Eco ir kt. – semiotinėmis įžvalgomis, apžvelgti tokios naujos *medijinės* realybės formavimo teorinius aspektus, tekstų, žiniasklaidos priemonių kuriamų pranešimų komunikacines ir semantines savybes bei jų sociokultūrinės pasekmes.

Būties problema – kalbos problema

Nors kultūros sąvokos apibrėžimų yra bent keli šimtai, visi mąstytojai sutinka dėl vieno: tai sudėtinga nelinijinė sistema, kurios evoliucijos vektorių gali numatyti nebent toks modernus mokslas kaip sinergetika. Seniai

pastebėta, kad kultūros raida lyg laikrodžio švytuoklė pasiekia dvi kraštutines – *intravertinę* ir *ekstravertinę* – būsenas. Taigi šiuolaikinis mokslas fiksuoja dabarties postmodernaus pasaulio *ekstravertinę* kultūros fazę, kai prarandama giluminė būties koordinatė, šis pasaulis tampa vis paviršutiniškesnis, karaliauja simuliacrų ir įvaizdžių kultūra. „Absoliučiai dirbtinis pasaulis gimė kaip dabarties, praradusios gilumą, suvokimo rezultatas“, – sako U. Eco (*Travels in Hyperreality*. A Harvet book. San Diego New York London, 1986, p. 47–49). Vertindamas šią situaciją žymus lietuvių kilmės prancūzų mokslininkas A. J. Greimas atsigręžia į senovės Afrikos tautas, kur *šneka* vertinama tik vienu – tiesos – kriterijumi. Ir visi pasakojimai skirstomi į „teisingas“ istorijas (mitus, legendas, ritualinius tekstus) ir istorijas „dėl juoko“, pasakojamas kasdieniame gyvenime (Greimas A. J. *Semiotika. Darbų rinktinė*. Vilnius: Mintis, 1989, 318 p.). Taip atsitiko todėl, kad šiandienis pasaulis, jo nuomone, *tiesos* sampratą pakeitė *efektyvumo* samprata ir naudos siekiu bet kokia kaina.

Iki šiol su dar didesniais sunkumais mokslas susiduria bandydamas aprėpti *būties* problemą. Čia iki šiol nenutyla nuo Antikos iki šių dienų mąstytojų ir įvairių kryptų filosofų ginčai. Šio straipsnio kontekste produktyviausias būtų U. Eco požiūris: būties problema – tai *tekstinė* problema. Tai reiškia, kad būties suvokimo galimybė apribota kalbos, kaip pažinimo instrumento, ir teksto, kaip naratyvo, galimybėmis. Taigi kultūra ir jos svarbiausias produktas – kalba mums primeta pasaulio suvokimo modelius. Nors pasaulio suvokimas gerokai artimesnis gilesniam

moksliniam požiūriui, mes vis dėlto jį mėliau interpretuojame kaip artimesnį stereotipų ir mitų paradigmiam mąstymui. Kaip pažymi U. Eco, toks pasaulis mums daug jaukesnis ir nusakomas. Todėl realiam pasauliui siekiame primesti naratyvines schemas, kurias pasisaviname iš meninio ir mitinio pasaulio. Paradoksalu, tačiau mes priversti interpretuoti gyvenimą taip, tarsi jis būtų pramanas. „Skaitydami“ jį kaip meno kūrinį, mes jaučiamės tarsi kalbėtume apie realų pasaulį. Akivaizdus tokio virsmo pavyzdys – chrestomatinis įvykis, kai Orsono Uelso radijo spektaklis „Pasaulių karai“ 1938 m. sukėlė didžiulę paniką JAV miestuose. Dėl tos pačios priežasties kai kurie išgalvoti personažai tampa realesni už realius. Anot U. Eco, mums reikia meno kaip tam tikros melo rūšies, nes jis teikia patogų ir aiškų pasaulio vaizdą, išgydo nuo abejonių, kurias kelia realus pasaulis, leidžia išlikti komforto zonoje. Saviapgaulė ir yra ta kaina, kurią mokame už jaukią būtį. Ją dabar, beje, moka tiek Vakarų pasaulis, tiek ir visa didelė dalis kaimyninės šalies visuomenės, pasiduodama – sąmoningai ar ne – tai jaukiai saviapgaulei.

Komunikacija kaip interpretacija

Kaip pažymėjo A. J. Greimas, „komunikacija kaip manipuliavimas apima iš vienos – adresanto – pusės *įtikinimo veiksmą*, iš kitos – adresato – pusės *interpretacinį veiksmą*“ (Greimas A. J. *Semiotika. Darbų rinktinė*. Vilnius: Mintis, 1989, p. 37). Taigi tas ar kitas tekstas (pranešimas) manifestuoja save per jo gavėjo interpretacinį procesą. Tad pagrindiniu komunikacijos poveikio

veiksniu pastaruoju metu laikomas ne pats pranešimas, o pranešimo sąveika su informacijos vartotoju (adresatu), su jo psichikos struktūra, kuri apsprendžia pranešimo prasmį ir reikšmių suvokimą. Kaip tai vyksta? Kiekvienas visuomenės narys valdo tam tikrą mentalinę „enciklopediją“, suformuotą jo kultūrinės aplinkos ir patirties. Ją sudaro jo įsisavintos „istorinės tiesos“, pasaulėžiūros nuostatos, estetikos ir etikos normos, vertybių rinkinys. Tai tam tikri asmenybės intelektualiniai ir dvasiniai rėmai, kas ir yra iš esmės ideologija, primesta jam tos ar kitos visuomenės. Bet koks tekstas negali būti vienareikšmiškas, jis apgaubtas daugybės prasmų ir reikšmių. Neišeinant iš tokių individo „enciklopedinių“ rėmų ir galima to ar kito teksto – pranešimo – interpretacija. Ir ko tie rėmai – konteksto laukas, adresato „enciklopedijos“ apimtis – siauresni, tuo mažiau šansų efektyviai iškoduoti pranešimą. Tad kai imama kalbėti apie įvairius tokių priešiškių ideologinių pranešimų sklaidos draudimus, mes tarsi nepasitikime vartotojo informaciniais kritiniais gebėjimais, mažiname galimybę jam plėsti tą asmeninį pasaulio pažinimo lauką, jo „enciklopediją“, šitaip sumažindami ir galimybę tą ideologiją demaskuoti ir įveikti. Ir jei taktine prasme tai iš dalies galbūt ir pasiteisina, strateginiu požiūriu daug produktyvesnis *medijinio* raštingumo, pažinimo lauko ir kritinio mąstymo didinimo kelias. Tačiau politikams, siekiantiems „čia ir dabar“ efekto, toks veiklos modelis bus visada mažiau patrauklus.

Galima konstatuoti, kad sąmonės suvokimo procesas – ne lokalus grynai imanentinis reiškinys – „sankcionuotas“ tos ar kitos

Nuotrauka iš www.matton.lt

visuomenės (bendruomenės), jos kultūrinės paradigmos, taigi ir jos lauke veikiančių tam tikrų galios centrų angažuotų medijų, o tai reiškia ir ideologijos. Žmogaus požiūris į pranešimą priklauso ne tik nuo jo individualių psichologinių, bet ir nuo socialinių, kultūrinių asmenybės charakteristikų, susiformavusių toje paradigmoje. Denotacinis (tiesioginis akivaizdus) teksto turinys – tik jo interpretacijų kelrodis, semantinių galimybių laukas, kuris gali skaitytoją nuvesti ir į tikrąją teksto prasmę, ir intenciją, ir į prasių, reikšmių „bruzgynus“ bei „pievas“. Ir tik patyręs keliautojas gali pasiekti Tiesą, kuri bet kuriuo atveju bus tik gerai argumentuota ir informuota nuomonė. Kaip sakė garsus semiotikas C. Todorovas, „tekstas – tai viso labo tik piknikas, į kurį autorius atneša žodžius, o skaitytojas – prasmę“ (Todorov Tz. *Viaggio nella critica americana*. Lettera. Nr. 4, 1987, p. 12).

Laisvė interpretuoti – nelaisvė būti

U. Eco savo veikale „Atviras kūrinys“ ypač propagavo interpretavimo laisvę, tačiau paskutiniu

metu jis ėmė labiau abejoti ta interpretavimo savivale, prasių ir idėjų polifonija, kuri šiuolaikinėje visuomenėje plačiai panaudojama manipuliacijos tikslais, kai net patyrusiam informacijos vartotojui vis sunkiau atskirti tiesą nuo melo. Toks neapibrėžtas interpretavimo laukas atsiveria žiniasklaidos estetizuotuose, meninių struktūrų prisodrintuose tekstuose, kurie ypač pasižymi neapibrėžtumu, kodų sudėtingumu. O tai puiki terpė propagandai, išsiplieskusiems informaciniams karams. Taigi teisė interpretuoti šiame informacijos perkrautame, nuomonių kakofonijos pasaulyje, teigia U. Eco, per daug demokratijos sureikšmintą ir perdėta (*Eco U. „Introduction“, in The limits of interpretation*. p. 6). Paradoksalu tai, kad didelė dalis visuomenės šiandien šios interpretavimo ir nuomonių laisvės epochoje net visiškai demokratijos sąlygomis yra manipuluojama taip pat sėkmingai, kaip ir autoritarinio valdymo šalyse.

Žiniasklaida, kaip taikliai pastebėjo garsus šiuolaikinis prancūzų rašytojas ir mąstytojas F. Beigbederis, „iš laisvės padarė savo įrankį, ir tai jos genialus atradimas“.

Kritiškai įvertinti tekstą, vadinasi, atskleisti jo būtį, prigimtį ir iš esmės jo tikruosius tikslus, o tai tampa vis sunkiau.

Vizualūs tekstai ir vaizdiniai, skirtingai nuo lingvistinių, įvilkti į estetinį ir dar daugiau – mitinį – apdarą, kritinei interpretacijai pasiduoda ypač sunkiai. Ikoninių ženklų pagrindu suformuoti vaizdiniai iš esmės neatspindi ir neturi tiesioginio fizinio ryšio su pačiu objektu. Tai faktinis ryšys tarp realaus objekto ir jo žmogaus sąmonės *suvo-kimo struktūros*, kuri išreiškiama ženklu, jo kuriama vizualiniais tektais – fotografija, kinu, grafika ir t. t. Mes matome ne tai, kas yra realybėje, o tai, ką mums primeta regos ir sąmonės struktūros, suformuotos mūsų kultūros, intelekto, estetinio išsilavinimo – viso to, ką vadiname mentalitetu. Taigi mes matome ne tai, kas yra, o tai, ką norime matyti, ką leidžia mums mūsų sąmonė, mentalitetas ir kultūrinės konvencijos.

Kultūra, plačiąja prasme ir žiniasklaidos priemonės, per savo sukonstruotas struktūras mums primeta pasaulio suvokimo modelius, o matymas – tai ne vien fiziologinis, bet didele dalimi ir mentalinis procesas, kuris apspręstas mūsų vis tos pačios individualios „enciklopedijos“, jos vaizdinių schemų ir modelių, saugomų sąmonėje ir pasąmonėje. Į ją didele dalimi ir apeliuoja šiuolaikinė žiniasklaida ir valdžia, politikai. „Karžygiai ir vaduotojai“, „Joneliai kvailėliai ir išminčiai“, „priešai ir ginklo broliai“ – tai tie herojai, kurie ir atgimsta ideologiniuose politikų ir įvairaus rango manipuliatorių naratyvuose, įgydami nacionalinius „runkelių“, „banderovcų“, „našy“ ir kt. vardus.

Naujienos be naujienų

Šiame straipsnyje apžvelgsime ir perduodamų tekstų bei vienu svarbiausių pranešimų formų – *naujienų* – fenomeną.

„Naujienos – tai rėmai, kurie suteikia pasauliui kontūrus“, – teigia G. Tuchman, tyrusi žiniasklaidos naujienų reiškinį. Tai gi kiekvienas pasaulio įvykis yra įrėmintas ideologinių, politinių, kultūrinių kontekstų, kurie kuria vartotojo sąmonėje tam tikrą pasaulio vaizdinį. Naujienų kūrimo procese šiandien be klasikinių dar 1950 m. D. White aprašytų grupių – „naujienų surinkėjų“ (*newsgatherers* – žurnalistų, reporterių) ir „naujienų perdirbėjų“ (*news processors* – informacijos filtruotojų ir kontrolierių, redaktorių) – dalyvauja ir internetiniai neformalios, t. y. *socialinės*, žurnalistikos atstovai, veikiantys socialiniuose tinkluose, tinklaraščiuose, prenumeruojamose transliacijose, forumuose, turinio bendruomenėse. Jų privalumai – operatyvumas, aktualumas, interaktyvumas, tačiau daugelis ekspertų pažymi jų profesionalumo stoką, informacijos nepatikimumą, vertina labiau kaip pilietinės saviraiškos formą. Galima neabejoti, kad ši naujienų kūrėjų grupė gimė didele dalimi dėl tradicinės žiniasklaidos komercializacijos, viešojo intereso ignoravimo, kaip savotiška alternatyva jai.

Iki šiol didelė dalis naujienų, pasiekiančių vartotoją, ateina iš naujienų agentūrų, politikų, oficialių atstovų ar atstovų spaudai bei vis dažniau – iš minėtos socialinės žiniasklaidos informacijos skleidėjų, kurių reiškinio neapima šio straipsnio tikslas –

atskleisti manipuliatyvų pranešimų aspektą. Taigi ta formalių institucijų pateikta informacija pereina per ne vieną redakcinį „filtrą“, kurio metu neretai kardinaliai pakeičiamas jos turinys ir forma tokiu būdu, kad atitiktų žiniasklaidos struktūros formuojamą informacinę politinę dienotvarkę. Šios dienotvarkės teorija (*Agenda-Setting Theory*) byloja, kad žiniasklaida dažnai verčia vartotoją tam tikrus įvykius ar reiškinius laikyti svarbesniais už kitus. Taigi informavimo priemonės šiuo atveju diktuoja žmogui ne tai, kaip jis turėtų galvoti apie iškeltas problemas, o tai, apie ką jis turi mąstyti, kuo turi būti užimta jo sąmonė. Žmogui primetamos ne atskiros idėjos, o visa ideologija, pasaulėžiūra. Kaip pažymi įtakingas šiuolaikinis filosofas S. Žyžekas, patys mąstymo ir socialinės realybės pagrindai tokiu būdu tampa ideologizuoti. Tad galima padaryti išvadą, kad žiniasklaidos struktūros bet kurią socialiai ir politiškai reikšmingą naujieną, be perduodamų jos tiesioginių akivaizdžių (denotacinių) reikšmių, pripildo reikšmių, kurios veikia tos struktūros siekiamų tikslų kontekste.

Naujienų reiškinių tyrėjos K. H. Jamieson, K. K. Campbell (*The interplay of influence: News, advertising, politics, and the mass media*. Belmont, ca: Wadsworth, 1992) naujienas apibrėžia kaip „bet kokią pranešimą apie įvykį, kuris įvyko arba tapo viešai žinomas per praėjusias 24 valandas ir kuris gali turėti reikšmingų pasekmių“. Svarbu ir tai, kad toks pranešimas atskleidžia anksčiau nežinomus faktus ar ryšį su kitais reikšmingais įvykiais. Kita vertus, įprasti buitinio, kasdienio gyvenimo epizodai, neturintys

aiškios laiko ir erdvės lokacijos, negali būti priskiriami prie naujienų.

Minėtos autorės išskiria penkis pagrindinius požymius, būdingus reikšmingoms naujienoms:

1. Kiekviena svarbi naujiena turi turėti pagrindinį herojų. Tai leidžia žiniasklaidos vartotojui identifikuoti save su juo (prisiminkime mūsų valstybės nesena istoriją su tokiu herojumi – politiku, Liberalų sąjūdžio partijos lyderiu);
2. Tokia naujiena turi būti dramatiška, atspindėtiusių kovą (gausios automatais ginkluotos STT pareigūnų gretos);
3. Naujiena turi būti kupina aktyvių veiksmų, kurie pritraukia žiūrovų dėmesį (energingai žygiuojantys, į diskusijas su spaudos atstovais nesileidžiantys, maišus kompromatų nešantys pareigūnai);
4. Įvykio netikėtumas, nukrypimas nuo teisinių ir etikos, sveiko proto normų (moralios politikos ir „sveiko proto“ normas deklaruojantis bei ginantis partijos lyderis patenka į korupcinį skandalą);
5. Svarbus įvykis plėtojasi aktualios politinės dienotvarkės – kova su korupcija – kontekste (įvykis atsitinka dar nespėjusio nutilti skandalingo Darbo partijos, manoma, korupcinio nusikaltimo išteisinimo fone).

Visi nurodyti reikšmingos naujienos kūrimo bruožai būdingi ir tokio teisinio įvykio Lietuvoje pavyzdžio – suimtas įtarimų

Nuotrauka iš www.matton.lt

nusikaltimu kaltinamas įtakingas asmuo – sklaidai žiniasklaidoje, kurios būdais vis dažniau naudojasi ne tik autoritarinių šalių, bet ir demokratiškas, tarp jų ir mūsų šalies, žiniasklaida. Šitaip formuojama informacinė politinė dienotvarkė nustumia į šalį tokias aktualias mūsų šalies problemas, kaip socialinės atskirties mažinimas, sveikatos apsauga, švietimas, kurias neseniai iškėlė ir Lietuvos Prezidentė. Ir tai vyksta ne tiek dėl valdžios suokalbčio su žiniasklaida. Lėta latentinė tokių aktualių problemų plėtotė ir eiga neleidžia jų „parduoti“ kaip karštos naujienos. Žiniasklaidos rinka negali gyvuoti be tokių meninių ir mitinių struktūrų „prifarširuotų“ tekstų ir antraščių; ji kasdien minta šių sureikšmintų naujienų, kriminalinių įvykių, skandalų „dozėmis“, kurias noriai vartoja ypač šiuolaikinių technologijų „pseudonaujienų“ ištroškęs skaitytojas ir žiūrovas.

Verta atkreipti dėmesį ir į tai, kad tų pačių kompiuterinių technologijų suformuoto vartotojo – „informacinio klajoklio“ po nuorodų ir antraščių dykumas – tipas keičia ir naujienų pristatymo formas, kai teksto

antraštė, įpakavimas tampa reikšmingesni už patį teksto turinį. Tokiu būdu ne turinys apsprendžia didžia dalimi tai, kas taps naujiena, o jos forma, formatas. Kaip čia neprišiminius klasikinio M. McLuhano teiginio: „Medija yra pranešimas“ (*Media is a message*. McLuhan M. *Kaip suprasti medijas*. Vilnius: Baltos lankos, 2003, p. 27).

Istorijos „dėl juoko“

Komunikacijos priemonių, žiniasklaidos suformuotas bendravimo būdas, kupinas manipuliavimo, agresyvumo ir noro žūtibūt primesti savo nuomonę, šiandien įvairaus pobūdžio TV pokalbių laidose tampa kovos arena, kurioje nugalėtojų nėra, nes nepasiekiamas svarbiausio komunikacijos tikslo – apsikeitimo informacija, gilesnio pasaulio ir spendžiamų tose diskusijose problemų suvokimo, jų sprendimų paieškos. Kaip teigia A. J. Greimas, kartojasi Babilono bokšto istorija. Neįmanoma nepastebėti, kad šiandien bet koks viešas pasisakymas ar straipsnis dažnai neapsieina be pigaus humoro, cinizmo ar pašaipios gaidelės. Aki-vaizdžiausias pavyzdys – mūsų visuomenei gerai žinomo „maisto ir visų problemų eksperto“ tekstai internetinėje žiniasklaidoje ir laidos radijuje. Iš kalbančiojo niekas nelaukia argumentuotų teiginių, nuomonių, o tik lengvai „suvirškinamo“ teksto, *šnekos*, keliančios šokiruojančios tiesos įspūdį. Taip *tiesa* tampa priemone, reikalinga tik sensacingai nuomonei ar paprasčiausiam melui „prastumti“. Svarbiausia ne *kas* sakoma, o *kaip* sakoma. Siekdamas paveikti klausytoją ir suteikti pranešimui *tiesos* įspūdį, pranešėjas neretai apdengia jį mistine

paslaptiškumo aureole arba suteikia kalbėjimui moksliskumo ir objektyvumo šydą, paslėpdamas savo „aš“ ir savo merkantilų interesą už tokių frazių, kaip „kas gali paneigti, kad...“ arba „kaip buvo pranešta...“ ir pan. Taigi žiniasklaidos pranešimai dėl tokių procesų vis dažniau tampa jau A. J. Greimo minėtomis „istorijomis dėl juoko“. Reikia pripažinti, kad propagandos ir manipuliatorių dėka konotacinių prasmų ir mitinių struktūrų įkalintiems ir įvilktiems žodžiams ir vaizdiniais vis sunkiau susigrąžinti pirmaprades tiesiogines reikšmes, dėl to pasaulis vis labiau skęsta tuščiažodžiavimo ir paprasčiausio melo liūne.

Kaip rodo ankstesni tyrimai (McCombs M. E., Shaw D. L. *The evolution of agenda-setting research: Twenty-five years in the marketplace of ideas* *É. Journal of Communication*, 1993, 43), tik 25 proc. laikraščių publikuojamų naujienų tikrai yra reikšmingi visuomenės įvykiai. Tam, kad tą ar kitą įvykį galėtų pateikti kaip naujieną

(*media event*), žiniasklaida, kaip minėta, vis dažniau imasi meninių ir iš mitologinių laikų atėjusių naratyvo struktūrų, kurios lengviau prasiskina kelią per kritinius vartotojo sąmonės barjerus ir karaliauja pasąmonėje. Šitaip naujienos tampa intriguojančiais detektyvų epizodais ar muilų operų – serialų – scenomis. Klasikiniu pavyzdžiu galėtų būti princesės Dianos tragiška žūtis ir laidotuvės 1997 m. ar JAV prezidento B. Klintono seksualinis skandalas. Tokia naujienų estetizacija ir ritualizacija ypač akivaizdi autoritarinių valstybių žiniasklaidos priemonėse. Užtenka įjungti Rusijos RTR kanalo vedėjo D. Kiseliovo laidas („Vesti nedeli“), kad pasijustum patekęs į „vieno aktoriaus“ politinį spektaklį su išraiškingomis metaforomis ir liaudies folkloro prisodrintais monologais, artistiška, su šamanizmu besiribojančia gestikuliacija bei falsifikuotais vaizdais. Vis dažniau tokio „žurnalisto“ profesinio vertinimo kriterijais tampa ne jo profesinis išsilavinimas, analitiniai gebėjimai, elgsenos

Nuotrauka iš www.matton.lt

kultūra, vertybės, o mokėjimas manipuliuoti, primesti savo nuomonę, neurolingvistiinių komunikacijos gebėjimų įvaldymas – energinga gestikuliacija ir artikuliacija, agresyvi laikysena ir kalbėsena, vartojant liepiamosios nuosakos naratyvo formas. Tačiau tenka konstatuoti, kad tokiais „ligomis“ vis daugiau ima sirgti ir demokratiškos šalių žiniasklaida. Lietuvoje formuojasi ir savotiška ligos atmaina, kai netgi į rimtus visuomenės informavimo priemonių kanalus (pvz., Žinių radiją) laidų vedėjais kviečiamos „intelektiniu narcisizmu“ sergančios mūsų „žvaigždės“ ir kai dėl jų primestų pašnekovui žaismingo tuščiažodžiavimo taisyklių radijo pokalbiai tampa vis tomis pačiomis minėtomis „istorijomis dėl juoko“.

Manipuliacijos technologijų arsenalas įvairus ir, nepaisant daugybės mokslinių darbų ir studijų, iki šiol iki galo neištirtas. Dešimt klasikinių garsaus amerikiečių mokslininko N. Chomskio manipuliacijos strategijų („10 strategies of manipulation“) žiniasklaidos srityje jau seniai tapo vakarykšte diena. Tai susiję ir su nuolat tobulėjančiomis informacinėmis technologijomis bei manipuliacijos praktika. Ji randa ypač puikią dirvą dideliu poveikiu pasižyminčiose audiovizualinėse komunikacijos priemonėse, televizijoje, multimedijose, internete. Ne vienoje valstybinės Rusijos televizijos politinių pokalbių laidoje matome garsiai pristatomus oponentus (dažnai sunkiai rusiškai kalbančius) kaip demokratijos ir nuomonių įvairovės liudytojus. Tačiau dėl tokių politinių pokalbių laidų vedėjų manipuliatyvių priemonių – primetant žiūrovams „oponentų“ nuomonių interpretacijas ar palydint jas kandžiais

komentarais, kas nedera laidos moderatoriui – žurnalistui, – tie oponentai tampa tik apgailėtinomis „mušimo kriaušėmis“ ar net ironiškų pajuokų objektais.

Televizija – fragmentinė informacijos priemonė. Jai būdinga laidų ir programų žanrų įvairovė. Ta aplinkybė taip pat sudaro sąlygas manipuliatyviai veiklai, kai žiūrovo sąmonėje išsitrina ribos tarp informacijos ir pramano, kai į nesibaigiančių serialų ir pramoginių laidų tarpą įpinamos neva objektyvių naujienų informacinės propagandinės laidos, kurios matytų filmų ir pramoginio turinio programų kontekste imamos suvokti neįsigilinant, paviršutiniškai, kaip tų serialų tęsiniai.

Tas pats procesas stebimas ir internetinėje žiniasklaidoje, kai šalia politinių, ekonominių naujienų aptinkame antraštes ir apie jauną gražuolę, „džiuginančią praeivius sultingomis krūtimis“, ar apie „sekso naudą savivertei“.

Kita vertus, visuomenės informavimo priemonių analitikai pastebi ir kitą naują reiškinį – *empatijos nuovargį*. Tai socialinis nejautrumas kitų bėdoms ir nelaimėms. Svarbiausia jo priežastimi tyrėjai nurodo tai, kad nuolatinė informacija apie karų aukas, pabėgėlių kančias ir pan. sukelia klausytojų ir žiūrovų atstumiančią reakciją ir formuoja vengimo strategiją. Ji kyla iš to, kad informacijos gavėjas pasiekia tam tikrą prisistatymo tokiais negatyviais pranešimais būseną, kai jis nebepajėgia emociškai reaguoti. Ir tai pavojinga tendencija, vedanti prie dar didesnės visuomenės ir civilizacijos krizės, už kurią dalį atsakomybės turi prisiimti ir šiuolaikinė žiniasklaida.

Vietoje išvadų

Šiuolaikinių visuomenės informavimo priemonių galia ir poveikis, kaip minėta, vis daugiau remiasi ne lingvistinėmis, bet meninėmis vaizdinėmis struktūromis. Šiandien žiniasklaida atlieka tą reikšmingą intelektualinės ir dvasinės sąmonės formavimo vaidmenį, kurį savo laiku atliko mokslas, menas, literatūra ar net religija. Ir vis dažniau dar T. Adorno įvardytą kultūros, o šiandien plačiai vartojamą kūrybinių industrijų fenomeną dabar jau keičia sąmonės industrija – ta didžioji apgaulė. Vienu iš pavojų U. Eco nurodo kylančią nežabotą informacijos interpretavimo laisvę, kuri tampa psichologinės nelaisvės pagrindu bei efektyvia manipuliacijos priemone.

Jo nuomone, artimiausioje ateityje visuomenė „bus sudaryta (ar jau net yra) tik iš dviejų kategorijų žmonių: tie, kas pasiruošę vartoti jau gatavus vaizdinius ir gatavus pasaulio apibrėžimus, negalintys kritiškai įvertinti gaunamos informacijos, ir tie, kas geba atrinkti ir panaudoti gaunamą informaciją“ (*From Internet to Gutenberg. A lecture presented by Umberto Eco. November 12, 1996*).

Vienu svarbiausių vaidmenų kovoje su nekritiškumu mokslininkas ir mąstytojas nurodo kultūrą. Tą tikrąją kultūrą, kuri visada yra kontrkultūra, aktyviai kritikuojanči ir keičianti esamą socialinę, mokslinę ir estetinę paradigmą, plečianti kiekvieno

žmogaus individualią „enciklopediją“, kultūrinio konteksto lauką. Tačiau paradoksalu tai, kad šiame hiperteksto amžiuje, daugybės informacijos ir jos interpretacijos lauke mūsų amžininkui vis sunkiau atrinkti racionalų grūdą, o vedlio vaidmenį pasisavinusios žiniasklaidos priemonės praranda jo pasitikėjimą, kuris komunikaciniame procese yra svarbiausias jų efektyvumo kriterijus. Visuomenė negali veikti be žiniasklaidos ir šiuolaikinis žmogus, anot A. J. Greimo, šiandien priverstas tikėti ja *netikėdamas* (Greimas A. J. *Semiotika. Darbų rinktinė*. Vilnius: Mintis, 1989, p. 327).

Pasaulio vaizdinys, kurį jis mato šiandien, yra medijų sumodeliuotas konstruktas, percepcija, o jos pagrindas – kultūros suformuoti ženklai, simboliai ir kodai. Jais, kaip lego kaladėlėmis, ir manipuliuoja politikai bei įvairūs ideologai, propagandistai, kurdami realybės neatitinkančius informacinius *disneilendus*, kuriuose, siekdama užsimiršti, smaginasi dalis visuomenės.

„Mums būtina nauja kritinė kompetencija informacijai atrinkti ir suvokti kol kas dar nežinomame mene. Kitaip mūsų laukia liūdna ateitis“, – sako U. Eco, vienas didžiausių šių laikų mąstytojų (*Conversation on Information: An Interview with Umberto Eco*, by Patrick Coppock, February, 1995).

Su tuo sunku nesutikti.

Remia Spaudos, radijo ir
televizijos rėmimo fondas

Akistata su psichiatrais Klaipėdoje: kaip geriau informuoti visuomenę?

Parengė Jolanta Beniušytė

Kaip geriau suprasti vieniems kitus? Kaip galėtume veiksmingai bendradarbiauti ir kaip rasti kompromisus tarp žiniasklaidos, viešųjų ryšių, rinkodaros taisyklių ir medicinos etikos? Neseniai Klaipėdoje vykusioje šalies psichiatrijos konferencijoje, kurioje dalyvavo apie 100 gydytojų psichiatrų, be kita ko, buvo surengta diskusija įdomia tema „Psichiatrijos dialogas su visuomene: koks jis ir koks galėtų būti?“ Joje dalyvavo viešųjų ryšių specialistas Rytis Juozapavičius, rinkodaros ir socialinės reklamos atstovai Audrius Gruodis ir Paulius Rymeikis, Lietuvos žurnalistų sąjungos Klaipėdos apskrities skyriaus pirmininkė Jolanta Beniušytė. Diskusiją vedė gydytoja psichiatrė, „Atviros psichiatrijos meniu“ koordinatorė Nijolė Goštautaitė-Midttun. Konferencijos organizatorius – Psichikos sveikatos vadybos asociacija. Pateikiame sutrumpintą diskusiją.

– **Kaip užmegzti dialogą su visuomene?**

Rytis Juozapavičius. Psichiatrijoje yra per daug paslapčių, gąsdinimų, kad padarys iš tavęs daržovę, o žurnalistai tik ir laukia: parašykime apie tai. Juk žiniasklaida yra verslas, tad neišvengiamai rašys, nes lengviau rašyti apie blogus dalykus. O tikslas – kuo pigiau ir daugiau prigaminti. Žiniasklaidoje trūksta sėkmės istorijų, rodančių, kad įmanoma padėti sergantiesiems, kad galima pasveikti. Viešųjų ryšių požiūriu svarbu nešti tą šviesą, viltį. Jei žurnalistai nerašo, galima pasinaudoti socialiniais tinklais.

Jolanta Beniušytė. Nė karto nėra tekę turėti blogos patirties bendraujant su uostamiesčio ir regiono gydytojais psichiatrais, jie visada atsakydavo į visus klausimus renģiant teminius straipsnius apie psichikos ligas. Tačiau man ir kolegoms dirbti sudėtingiau, kai susiduriame su konkrečiu atveju – paciento istorija. Redakcijos sulaukia nemažai visuomenės skundų dėl psichikos ligonių elgesio, nes žmonės jų nesupranta ir bijo. Kaip švelninti šią visuomenės stigmą dėl psichikos ligonių integravimosi? Kaip juos geriau suprasti? Gal čia labiau galėtų prisidėti psichiatrų bendruomenė, gal reikia lankstesnio teisinio reguliavimo? Dar noriu pasakyti, kad ne visa žiniasklaida vaikosi skandalų, kraujo ir blogio. Regioninė, rajoninė žiniasklaida, kuri yra arčiau žmonių, labiau stengiasi atspindėti visumą: joje yra ir šviesos, ir tamsos. Juk toks yra ir gyvenimas.

Rytis Juozapavičius. Tik atspindys? O ar pripažįsta ir taiso žurnalistai savo klaidas?

Man neteko girdėti, kad koks nors garsus žurnalistas kalbėtų apie savo klaidas. Pavyzdžiui, laikraštis „The New York Times“ nuolat taiso klaidas, o pas mus vyrauja nuostata: gal kiti ir klysta, tik jau ne aš. Nors šiokias tokias šios situacijos gerėjimo tendencijas įžvelgti jau galima.

Jolanta Beniušytė. Aišku, ne tik atspindys, bet ir problematika, analizė, kritinis mąstymas. Aš asmeniškai darau mažai klaidų, o jei padarau, jas ištaisau. Dirbu žurnaliste beveik 30 metų. Manau, kiekvieno normalaus žurnalisto garbės reikalas yra taisyti klaidas ir laikytis Visuomenės informavimo etikos kodekso, kurio nauja redakcija ką tik išėjo. Jame aiškiai apibrėžta, kaip rašyti, pavyzdžiui, apie savizudybes, kaip jų neromantizuoti ir pan.

– **Mes, gydytojai psichiatrai, matome, jog žurnalistai daro nemažai klaidų. Ar atlikti kokie nors tyrimai apie tai, kiek padaroma klaidų ir kokia atsakomybė?**

Jolanta Beniušytė. Dėl žurnalistų klaidų galima pasiskųsti Visuomenės informavimo etikos komisijai, Žurnalistų etikos inspektoriatui tarnybai. Skundų daugėja, nes žmonės galbūt jau nebebijo skųstis.

– **Kaip padaryti, kad tarp mūsų profesijų atstovų vyktų dialogas?**

Jolanta Beniušytė. Manau, galima rengti bendras konferencijas. Jau turėjome tokių bendrų renginių su policijos, teismų atstovais tam, kad geriau suprastume vieni kitus, aptartume, kaip geriau informuoti

visuomenę. Kviečiu gydytojus psichiatrus aktyviau bendrauti su žurnalistais, daryti tai nuoširdžiai ir nebijoti – juk visi esame žmonės.

Stasys Naujokas, Regioninės Telšių ligoninės gydytojas psichiatras. Būti draugais su žurnalistais neišeina, nes tikrai „išdurs“. Kai skambina žurnalistas, iškart pagalvoji, kad jau kažką prisidirbai. Mūsų santykiai turi apsiriboti tik informacijos pateikimu. Mes jaučiame atsakomybę savo darbe, norėtusi, jog ir žurnalistai tą patį darytų. Kai tuos du vaikus įmetė į šulinį, vos ne mėnesį žiniasklaida apie tai skelbė visais kanalais, ir aš neabejojau, kad bus antras toks atvejis. Ir neapsirikau.

– Ar manote, kad tai susiję dalykai? Ar tokia informacija skatina tam tikrą elgesį?

Rytis Juozapavičius. Žiniasklaida veikia žmones, tai rodo Niujorke atlikti tyrimai. Kas žiūri TV, tas 2–3 kartus agresyvesnis. Mūsų šalyje vyrauja komercinė žiniasklaida, ji dirba dėl pelno. Dėl to yra daug neigiamo poveikio. Kai kurioms žiniasklaidos priemonėms reikia padidinti PVM, nes labiau kenkia visuomenei, negu ją informuoja ar sukuria naudos. Pabaramė, kad negražu, bet jos ir toliau rašo. Savireguliacija neveikia taip, kaip reikėtų, politikai nieko nepadaro, nes tai per daug sudėtinga.

– Kas šioje situacijoje galėtų būti arbitras, kas visa tai suvaldytų?

Jolanta Beniušytė, Rytis Juozapavičius. Skaitytojai, vartotojai, kurie užuot skaitę

Jolanta Beniušytė, žurnalistė: „Manau, kiekvieno normalaus žurnalisto garbės reikalas taisyti savo klaidas ir laikytis Visuomenės informavimo etikos kodekso.“

Asmeninio archyvo nuotr.

tokius laikraščius, persikelia į socialinius tinklus.

– Gal visko atsvara gali būti socialinė reklama?

Paulius Rymeikis. Jei ilgą laiką ką nors kartosime, žmonės ims tuo tikėti. Socialinė reklama turi poveikį keisti elgseną, požiūrį. Prisiminkime reklamą „Aš ne daunas, aš žmogus“. Užsienyje irgi sukurta panaši reklama. Rodoma mergaitė, kuri gyvena įprastą paauglės gyvenimą: žaidžia, mokosi, bendrauja su draugais. Ir akimirką pažvelgia į veidrodį – pamatome Dauno liga sergantį žmogų, bet jo gyvenimas iš esmės niekuo nesiskiria nuo

Mindaugas Marcinkevičius, Vilniaus psichikos sveikatos centro vadovas:
„Mes kaltiname žiniasklaidą, kad vaikosi sensacijų. Mano nuomone, didesnę žalą daro tie mūsų kolegos, kurie užsiima psichiatrijos antireklama.“

J. Beniušytės nuotr.

kitų. Tačiau esmė ta, kad žmonių požiūris, elgsena nepasikeis per 2 savaites. Reikia ilgalaikių socialinių programų, trunkančių ilgiau nei trejus metus. Ir tai nereiškia, kad toje pat vietoje 3 metus kabo plakatas. Jau po 5 mėnesių žmonės įpranta prie plakato vaizdo ir jo nebemato. Todėl socialinę reklamą reikia nuolat atnaujinti, o tai kainuoja daug pastangų ir lėšų. Bandymų nėra daug, kai kurie jų nevykę. Pavyzdžiui, naujausia reklama su atsisukusiu varžteliu, kuris skambiai nukrenta

ant grindų, neva visiems taip gali nutikti. Ši reklama labai nepatiko visų pirma patiems psichikos ligomis sergantiems žmonėms. Tai subtili sritis.

– Apibendrinant galima sakyti, kad dialogas – tai nuoseklus darbas, kurį bandome pradėti. Psichiatrai turėtų daugiau ir įvairiais būdais kalbėti: per žiniasklaidą, panaudodami socialinę reklamą. Tačiau ar galime jau kalbėti apie psichiatrijos pardavimą, rinkodarą?

Audrius Gruodis. Yra tokia nuomonė, kad psichiatrija seniai parduota farmacijos verslui. Visų pirma būtina apsispręsti, ką mes parduodame: sveikatą ar psichiatriją? Štai viena gydymo klinika skelbia kainas: psichiatro paslaugos 20 proc. brangesnės už psichologo. Jų reklama kviečia: jei ko nors bijai, jei ištiko nelaimė, stovi ant bedugnės slenksčio, ateik, padėsime. Ir tai įdomu, nes skamba tarsi kelionių agentūros kvietimas. Tačiau ne paslaptis, kad žmonės bijo eiti pas psichiatrus, nes juos gaubia lyg ir paslaptys. Tą jūs ir patys sakote. Ginekologai irgi paslapčių neišduoda, bet savo paslaugas parduoda, labiau reklamuoja. Verslas yra gyvas organizmas: jei bus paklausa, bus ir pasiūla. Jei norėsime tik bėdas taisyti, konkrečias ligas gydyti – bus siauras ratas pacientų. O jei daugiau? Akivaizdu, kad reikia daugiau, nes dabar dauguma žmonių net nežino, kuo skiriasi psichologas nuo psichiatro.

– Ar mes galime reikalauti iš žmonių, kad jie skirtų šias dvi profesijas?

Rytis Juozapavičius. O kam jums tai? Juk jūs tikslas – padėti žmogui. Kaip pavadinsi, nepagadinsi, tik į krosnį nedėk.

– Tai viena iš priežasčių, kodėl žmonės pavėluotai kreipiasi pagalbos. Jie nuaina ne tuo adresu. Arba imasi ieškoti alternatyvaus gydymo ir dar labiau gaišta brangų laiką. O laiku patekę pas gydytojus psichiatrus greičiau sveiktų, vadinasi, sustiprėtų visuomenės psichikos sveikata.

Rytis Juozapavičius. Tamsybių yra daug. Vienintelė mano televizijos laida buvo apie raganas. Ją uždraudė, nors mano tikslas buvo kovoti prieš tamsybes. Kartą į laidą pakviečiau 2 mokslininkus ir 2 raganas – naiviai tikėjau, kad mokslas nugalės, bet apsirikau. Mano kolegos, vedę panašią laidą, kartą bandė pasišaipyti iš vieno raganiaus paklausę, ar jis galįs vieną iš žurnalistų paversti šernu. Kitas supyko, kodėl šernu, o ne kiškiu. Žurnalistai tol ginčijosi, kuo norėtų būti paversti, kol raganius juos rimtu balsu pertraukė: „Tai jūs vieną kartą apsispręskite.“ Tą akimirką pasirodė, kad tas raganius viską gali.

– Ar ir mes turime būti juokingi, turėti daugiau humoro, kad mus pastebėtų?

Audrius Gruodis. Svarbu, už ką žmogus moka pinigų. Humoro yra ir nemokamai. Jei žmogui aiškinsime, kad jam tas ir anas bus blogai, jis tikrai neleis pinigų. Ar mes apibrėžiame rinką kaip pacientai, ar žvelgiame plačiau? Visi prisimename laikus, kai mamos, išgirdusios, kad vaikui teks nešioti akinius, imdavo verkti. Dabar tai įprastas dalykas ir nieko nešokiruoja, jog vos ne

kas trečias žmogus yra su akiniais. Tai nėra koks nors blogis. Dabar girdime kalbant – kas antras yra „psichas“. O gal nėra blogai būti tuo „psichu“? Kai visuomenė nebenerės, kad taip būtų, manau, ir atsiras švietimo poreikis. O tada ir ateis verslas. Panašiai, kaip istorijoje su akiniais.

Rytis Juozapavičius. Labai svarbu, kokia nauda žmogui. Kaip pasirinkti, į kokį specialistą kreiptis? Kur pacientų atsiliepimai, žinynei, interneto svetainės?

– Bet ar mus skaitys? Mus iki šiol tikino, kad skaitomos tik drastiškos istorijos, surenkančios daugiausia „klikų“?

Audrius Gruodis. Kodėl ne? Juk egzistuoja įdomiosios psichiatrijos puslapis. Ten sužinojau, kad yra net 550 įvairių fobijų formų. Tai įdomu. Įdomu ir įvairūs žaidimai, testai. Reikia populiarių gydytojų psichiatrų figūrų visuomenėje. Šiuo metu pralaimime kovą su raganomis, priklausomybėmis, nes trūksta pinigų.

Rytis Juozapavičius. Norisi vilties ir švietimo. Nusižudė mano draugas – aš net nežinojau, kas vyksta jo galvoje, jokių elgsenos požymių neišryškėjo. Kas ta psichikos sveikata? Gydytojai psichiatrai gali tapti visuomenės sąjūdžiu šioje srityje.

Paulius Rymeikis. Informacija reikalinga čia ir dabar, kad žmonės perskaitytų su ma-lonumu ir žinotų, kur rasti pagalbą.

Jolanta Beniušytė. Žiniasklaidoje reikėtų skleisti kuo daugiau mokslškai pagrįstos

medicininės informacijos. Pralaimime kovą su šarlatanais, nes žmonės linkę tikėtis greito stebuklo, pagijimo. Antai žymus rašytojas Akselis Miuntė „Knygoje apie San Mikelę“ pasakojo istoriją, kaip komisija mieste aptiko nelegaliai dirbantį prestižinį universitetą baigusį gydytoją, ant kurio durų buvo parašyta, jog čia priima stebukladarys. Gydytojas maldavo komisijos jo neišduoti, nes sužinoję, kad jis – tikras gydytojas, žmonės pas jį nebeis gydytis ir jis nebegaus pajamų. Manau, būtina mažinti stigmą visuomenėje dėl psichikos ligų, juk gėda ne gydytis, o nesigydyti. Dar kartą kviečiu gydytojus psichiatrus aktyviau bendradarbiauti su žurnalistais bendram labui, kad visuomenė būtų sveikesnė, nes dabar pastebimai vyrauja depresinės nuotaikos.

– O ką apie save spaudoje norėtų skaityti pacientai? Ar tinkama apie juos papasakoti tik taip, kaip jie norėtų?

Gydytojų psichiatrų komentarai po diskusijos

Nijolė Goštautaitė-Midttun. Psichiatrams tikrai vertinga išgirsti kitų profesijų atstovų nuomonę, pagalvoti, kaip su jais bendradarbiauti. Man asmeniškai buvo naudingas priminimas, kad žurnalistai irgi turi savo etikos kodeksą, juo remiasi. Taip pat ir žinia, kad profesionalių žurnalistų mažėja – tai ne tik medikų problema. Tikiuosi, jog tai ne paskutinė mūsų diskusija.

Jolanta Beniušytė. Žurnalistų pareiga išklausti daug šaltinių: patį pacientą, jo gydytoją, artimuosius, ištyrinėti jo aplinką.

Rytis Juozapavičius. Svarbu ne kiekybė, o kokybė.

Audrius Gruodis. Kas užtikrina kokybę? Pinigai. Kai nėra pinigų, atsiranda tokios prastos reklamos, kaip su tuo atsisukusiu varžteliu. Turi būti taip: kokybė + atsakomybė + poreikis. Ši sritis – tai nearti dirvoni. Juk depresija – stabili lietuvių būsena, simbolis – rūpintojėlis, o dainos – raudos. Labai trūksta pozityvumo, todėl psichiatrai amžinai turės darbo.

– Taigi visi suprantame, kad reikia ilgo ir nuoseklaus darbo. Šiandien sudėliojome ir naują „torto“ receptą: šiek tiek pinigų, pozityvumo, laiko ir drąsos – nebebijoti vieniems kitų.

Arūnas Rimkus, Respublikinės Šiaulių ligoninės Psichiatrijos klinikos gydytojas psichiatras, skyriaus vedėjas. Aš pasigendau siekio realybę viešumoje priimti tokią, kokia ji yra. Kalbame apie stigmą, apie tai, jog ligoniai bijo, kad psichiatrai iš jų padarys „daržoves“, todėl vengia gydytis. Tačiau taip ir yra, nes jei žmogus serga sunkia psichikos liga, ji progresuoja ir to nereikia slėpti. Taip atsitinka ne dėl gydymo, o dėl ligos. Tą turime aiškiai pasakyti. Taip pat ir tai, kad Dauno liga sergantis žmogus tikrai nėra toks pat, kaip visi.

Rytis Juozapavičius, viešųjų ryšių specialistas: „Ar pripažįsta ir taiso savo klaidas žurnalistai?“

J. Beniušytės nuotr.

Tamara Kuntelija-Plieskė, Vilniaus medicinos diagnostikos ir gydymo centro gydytoja psichiatrė. Tai, ką mes jaučiame, matome, kam suteikiame prasmę, – suvokimas ateina su patirtimi, branda. Reikia mokėti visuomenei pateikti sėkmės istorijas, o jų žinome ne vieną. Mes turime nuolat tobulėti, mokytis atvirai kalbėti apie klaidas, problemas. Kodėl nenorime gydyti to ar ano paciento? Ar suteikiame viltį savo pacientui? Mums reikia

daug gerų mokymų, išsikalbėti, kaip kad ši vykusi diskusija, konferencija, nes psichiatrai yra tarsi uždaroje socialinėje atskirtyje.

Onutė Davidonienė, Valstybinio psichikos sveikatos centro direktorė. Pastebime, kad žiniasklaida daro daug klaidų publikacijose, susijusiose su psichikos sveikata. Yra tekę susidurti su žurnalistais, turinčiais iš anksto suformuotą nuomonę. Vienas toks žurnalistas atvyko pas mane su jau parengtu tarsi teismo nuosprendžiu, neva esi kaltas, belieka tik patvirtinti. Tačiau pavyko su juo pasikalbėti, buvau išklaudyta, į mano argumentus buvo atsižvelgta. Manau, daug kas priklauso nuo žurnalistų profesionalumo, taip pat tos srities, apie kurią jie rašo, išmanymo.

Mindaugas Marcinkevičius, Psichikos sveikatos vadybos asociacijos direktorius, Vilniaus miesto psichikos sveikatos centro vadovas. Mes kaltiname žiniasklaidą, kad vaikosi sensacijų. Mano nuomone, didesnę žalą daro tie mūsų kolegos, kurie užsiima psichiatrijos antireklama. Jie daug metų kalba apie tai, kad Lietuvos psichiatrijoje niekas nepasikeitė nuo tarybinių laikų, kad gebame tik gydyti vaistais, kad nėra psichoterapijos paslaugų, psichologijos, esame parsidavę farmacininkams. Todėl, manyčiau, pirmiau reikia savo darže apsikuopti, o tada reikšti pretenzijas žiniasklaidai ir kitiems.

Remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas

Klaipėdos miesto savivaldybės
Tautinių kultūrų centro nuotr.

Daugiatautis Klaipėdos veidas: jo rakursai žiniasklaidoje

Laura Sėlenienė

Vienintelio neužšąlančio Baltijos uosto – Klaipėdos – rezultatų kreišvės siekia vis naujus rekordus. Neabejotinai tai daro įtaką klaipėdiečių finansinei gerovei, socialinei aplinkai, visos šalies ekonominiams rodikliams. Kalbant apie uostą ir jo poveikį miestui, regionui, šaliai, dažnai vartotinas apibūdinimas „langas į pasaulį“. Jame susipina finansinės galimybės, inovacijų sklaida, gyventojų migracija, o su ja ir tautų bei kultūrų samplaika. Kaip tik tai Klaipėdai suteikia daugiakultūrio miesto statusą.

2011-ųjų metų gyventojų surašymo duomenimis, Klaipėdoje gyveno 31 872 rusai, 540 lenkų, 2 698 baltarusiai, 3 120 ukrainiečių, 241 žydas, 184 totoriai, 337 vokiečiai, 76 romai, 181 latvis, 166 armėnai. Etninių bendruomenių gausa neabejotinai darė ir daro įtaką Klaipėdos, kaip daugiataučio ir daugiakultūrio miesto, įvaizdžiui. Kiekvienos bendruomenės įnašas – skirtingas. Skiriasi ir jų veidas miesto žemėlapyje. Braižant jo kontūrus ypač svarbi žiniasklaidos raiška, tiksliau etninių bendruomenių vaizdiniai žiniasklaidoje.

Klaipėdos daugiatautiškumo apraiškos uostamiesčio metraščiais vadinamuose dienraščiuose „Klaipėda“ ir „Vakarų ekspresas“ atskleidžia, kad ne tik žiniasklaida, bet ir pačios bendruomenės aktyviai veikia formuodamos savo įvaizdį leidiniuose. Kokios aplinkybės lėmė atskirų bendruomenių reprezentacijas, kaip jos konstruojamos ir kaip sąveikauja tarpusavyje – apie tai diskutija su sociologe, monografijos „Klaipėdos diskursai 1990–2010 m.: sociologinė miesto tapatybių rekonstrukcija“ bendraautore **Sigita KRANIAUSKIENE**.

L. Sėlenienė. Etninių grupių diskursai Klaipėdos dienraščiuose nėra atsitiktiniai. Juos nulėmė tarptautiniai ir vietos politiniai pokyčiai, istorinės aplinkybės, geografinis aspektas. Intuityviai norisi tautinių bendruomenių vaizdinių raišką žiniasklaidoje apžvelgti nuo 1990 m. – Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo – savotiško lūžio ne tik tarptautinėje politinėje arenoje, Lietuvos egzistenciniame kontekste, bet ir atskirų tautinių grupių identiteto paieškos kryžkelėje.

S. Kraniauskienė. Posovietiniu laikotarpiu tapatybės klausimas buvo ypač aktualus. Anuomet ne taip svarbu buvo kvestionuoti lytį, socialinę padėtį, išsilavinimą, kaip tapatybę. Žlugus Sovietų Sąjungai atskiros etninės grupės turėjo sau atsakyti, kas jie, su kuo ir iš kur. Bendruomenių bandymai nubraižyti tapatybės kontūrus pastebimi ir žiniasklaidoje. Kiekviena tautinė bendruomenė dėliojo savo vaizdinius, o žiniasklaida iš mažyčių dalelių dėjo bendrą Klaipėdos tapatybės mozaiką.

L. Sėlenienė. Pastebima, kad Klaipėdoje įsikūrusios tautinės bendruomenės per žiniasklaidą ypač aktyviai komunikavo iki praėjusio amžiaus pabaigos. Vėliau – staugus viešosios komunikacijos kreivės kritimas žemyn. Vargu ar tautinės bendruomenės vieną dieną žiniasklaidai tiesiog tapo nebeįdomios.

S. Kraniauskienė. Žiniasklaida pirmąjį nepriklausomybės dešimtmetį neabejotinai buvo pagrindinis įrankis tautinėms bendruomenėms susitelkti. Per žiniasklaidą jų nariai galėjo sužinoti apie planuojamus renginius, susibūrimus. Taip žinia apie bendruomenių veiklą sklido ir plačiajai auditorijai. Situacija iš esmės pasikeitė praėjusio amžiaus pabaigoje, kai įvaldytas internetas. Jo galimybės tautinėms bendrijoms leido apeiti žiniasklaidą kaip komunikacijos tarpininką ir su savo nariais bei jų veikla besidominčiais miestiečiais tiesiogiai komunikuoti virtualiojoje aplinkoje. Nuo tada informacijos srautas Klaipėdos dienraščiuose apie tautinių bendruomenių veiklą pastebimai sumažėjo.

L. Sėlenienė. Sąlygos skleisti žinių apie save per žiniasklaidą visoms etninėms bendrijoms

Sigita Kraniauskienė.

Asmeninio archyvo nuotr.

vienodos. Tačiau vienos pasinaudoja galimybe, kitos ne, o ir pačios žiniasklaidos susidomėjimas atskiromis etninėmis grupėmis labai skiriasi. Kas lemia bendruomenių aktyvumą komunikuojant viešojoje erdvėje?

S. Kraniauskienė. Dienraščiuose labai ryškios disproporcijos tarp etninių bendruomenių dydžio ir informacijos gausos apie jas. Pirmąjį nepriklausomybės dešimtmetį ypač aktyviai žiniasklaidoje komunikavusi vokiečių bendruomenė daug apie ją nežinančiam skaitytojui galėjo atrodyti labai gausi. O juk ji kone šimteriopai mažesnė už rusų bendruomenę. Pastaroji galėjo kaip tik atrodyti maža, mat vietos žiniasklaidoje didelio aktyvumo nerodė, o ir vieningumai stigo nuo pat Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo. Dar vienas svarbus aspektas kalbant apie bendruomenių aktyvumą ir jų veiklos sklaidą žiniasklaidoje – patalpos. Jų neturinčios bendruomenės mažiau organizuotos, neturi, kur susiburti, organizuoti renginius sau ir miestiečiams, tad ir

žiniasklaidoje ne taip dažnai gali skleisti informaciją apie tokias savo veiklas.

L. Sėlenienė. Kalbant apie efektyvų bendravimą su žiniasklaida ir kryptingą savo tapatumo raišką per viešąją informaciją Klaipėdoje pirmąjį nepriklausomybės dešimtmetį pirmavo vokiečiai. Nuoseklus vokiečių kultūros populiarinimas, šios tautinės bendruomenės narių telkimas prasidėjo vos tik Lietuva atgavo nepriklausomybę. Atrodo, kad žlugus Sovietų Sąjungai ši tautinė bendruomenė įgavo teisę egzistuoti, o susidomėjimas jos veikla bei Klaipėdos sąsajomis su Vokietija buvo pasiekęs savotišką ažiotažą.

S. Kraniauskienė. Sovietmetis Klaipėdoje gyvenusiems vokiečiams primetė tapatybės dvilypumo pojūtį. Anuomet jie buvo priversti slėpti ar net savotiškai pamiršti savo tautybę. Žlugus Sovietų Sąjungai vokiečių identitetas atsidūrė tapatumo takoskyroje: gyventi, kaip gyvenus, ar prisiminti savo šaknis. Galimybė atvirai deklaruoti sąsajas su Europa palanki vokiečiams ir naudinga Klaipėdai, taip pat visai Lietuvai. Atgaivinti istorinę Klaipėdos sąsają su vokiečių tauta buvo savotiškas politinės dienotvarkės klausimas. Juk tai tauta, kuri mus labiausiai jungia su Europa, o vokišku miestu vadinausiai Klaipėdai suteikia europietiško miesto statusą. Matyt, dėl to informacijos srautas apie vokiečių kultūrą, šios bendruomenės veiklą ir aktyvų pačios Vokietijos siūstų asmenų darbą Klaipėdoje buvo labai aktualus žiniasklaidai. Ypač tai pastebima prieš Lietuvai įstojant į Europos Sąjungą.

L. Sėlenienė. Vokiečiai Klaipėdos spaudos puslapiuose – ypač aktyvi ir spalvinga bendruomenė. Ne mažiau saviti – žydai. Tačiau

apie jų bendruomenės veiklą žiniasklaidoje informacijos ne taip ir gausu. Būta nuomonių, kad tai nulėmė profesinis žydų kelias. Jų gretose gausu gydytojų, teisininkų, o štai kultūrininkų, gebančių efektyviai pristatyti bendruomenės veiklą ir komunikuoti su žiniasklaida, stinga. Be to, Klaipėdos žydų uždaramą lėmė ir jų svyravimas tarp pasaulietinio ir religinio tapatumo pajautos.

S. Kraniauskienė. Religinis aspektas čia tikrai labai svarbus. Didžioji dalis žydų savo tapatybę sieja su religija. Kaip žinome, ji gana uždara, tad ir komunikavimas su išorine auditorija labai ribotas, nepaisant publikacijų, supažindinančių klaipėdiečius su tradicinėmis religinėmis žydų šventėmis. Kitas visus žydus vienijantis kančios Antrojo pasaulinio karo metais aspektas – reiškinyms, palietęs kiekvieną žydų šeimą ir įpareigojantis apie tai kalbėti. Tai populiariausia Klaipėdos žydų bendruomenės viešos retorikos kryptis: nuoskauda dėl karo baisumų, aukos ir budelio drama, prarasto turto susigrąžinimas. Viską sudėjus žiniasklaidoje, taip pat ir visuomenėje susiformuoja savotiškas aukos įvaizdis, kuris tapo ryškiu žydų bendruomenės identiteto bruožu.

L. Sėlenienė. Stereotipų neišvengė ir rusai. Sulig Lietuvos nepriklausomybės saulėtekio tarp rusų ir lietuvių užgimė santykis „savas – svetimas“. Tai inspiruoja ne tik trintį tarp tautinių bendruomenių, bet ir šios etninės grupės atstovų požiūrį į save ir tuos, kurie nepriklauso rusų bendruomenei.

S. Kraniauskienė. Trintis tarp įvairių tautinių bendruomenių daugeliu atvejų yra neišvengiama. Ypač tai jaučiama vykstant ryškiems politiniams pokyčiams. Žlugus

Laura Sėlenienė.

Asmeninio archyvo nuotr.

Sovietų Sąjungai rusai prarado dominuojantį statusą. Netekę politinio dominavimo, Klaipėdos rusai dar liko ir geografiškai atskirti nuo savo tautos. Jie niekur nekeliavo, niekur nesikraustė, o atsidūrė savotiškoje emigracijoje. Statuso pokyčiai politinėje erdvėje ir pakirpti saitai su tėvyne spaudė rusus labai rimtai apsvarstyti, kas jie dabar yra ir koks jų santykis su lietuviais. Tai žiniasklaidos puslapiuose rusus gerokai išskyrė iš kitų tautinių bendruomenių ir, akivaizdu, kurstė „savas – svetimas“ santykį.

L. Sėlenienė. Politiniai praėjusio amžiaus pabaigos pokyčiai, atrodo, turėjo ypač sutelkti Klaipėdos rusus. Tačiau didžiausia uostamiesčio tautinė bendruomenė taip ir netapo vieninga – ji susiskaldžiusi į mažesnes bendrijas. Kiekviena jų savaip lipdė tapatumo pamatus ir mezgė saitus su tėvynainiais. Maža to, atskiriems bendruomenės flangų vaizdiniais žiniasklaidoje būdingi skirtingi tapatumo bruožai.

S. Kraniauskienė. Rusai Klaipėdoje – didelė bendruomenė, ir jos saviraiška, atrodo, turėtų būti vieninga, identiteto pajauta vientisa. Tačiau viskas kitaip. Lietuvai atkūrus nepriklausomybę atskiros rusų bendrijos savaip aiškinosi, kas jie dabar, kokių keliu jiems eiti. Ir žiniasklaidoje labai aki-vaizdžiai tai matyti.

Daugiaplanis rusų bendruomenės portretas ir spaudoje. Pirmąjį nepriklausomybės dešimtmetį rusų bendruomenė labiau nei visos kitos stengėsi suvokti pakitusį savo galios statusą ir sudėlioti savąją tapatybės mozaiką. Šiame kontekste išryškėja rusų bendruomenės bandymas konstruoti savo tapatybę pasitelkiant skirtingas istorines atminties kultūrinės idėjas – religinę romantinę ikirevoliucinę Rusijos tapatybę, herojiškus sovietinių karių nugalėtojų Antrajame pasauliniame kare vaizdinius. Taip pat buvo siekiama rasti šiuolaikinio rusiškumo formulę. Jai būdinga rusų bendruomenės politinės galios mobilizavimo, tvirto statuso miesto politiniame gyvenime idėja bei rūpestis rusų jaunimo tautine socializacija ir švietimu.

L. Sėlenienė. Klaipėdos žiniasklaidos puslapiuose dėl nedidelio informacijos srauto baltarusių, lenkų, totorių ar armėnų tapatybės kontūrus sunku apčiuopti. Iš mažesnių bendruomenių dar išsiskiria latviai ir ukrainiečiai. Ir vieny, ir kitų vaizdiniai žiniasklaidoje sąitų su politiniais pokyčiais

ir aktualijomis neturi. Bendras jų bruožas – posovietinio piliečio pajauta.

S. Kraniauskienė. Ukrainiečiai, kaip ir lietuviai, turėjo tokių pačių nuoskaudų dėl Sovietų Sąjungos ir teisę sakyti, kad su ja nenori turėti nieko bendro. Jie slavai, bet ne rusai. Todėl pirmaisiais nepriklausomybės metais pasirodžiusios ukrainiečių bendrijos politinės deklaracijos visiškai atkartoją tuo metu oficialią Lietuvos politikos idėją ir kėlė šūkį „Už jūsų ir mūsų laisvę“. Visa tai nuosekliai lydėjo per bendrijos kultūrinę veiklą plėtojamas romantinis tautiškumas. Tokiu keliu formuojasi ir Klaipėdos latvių diskursas žiniasklaidoje – romantiškas, labai kaimyniškas, artimas lietuvių kultūrai.

L. Sėlenienė. Akivaizdu, kad Klaipėdos etninė dėlionė spalvinga, o tarptautinės migracijos procesai ją margina vis įvairesnėmis spalvomis. Ar daugiakultūre dvasia persmelktam uostamiesčiui būdinga išskirtinė daugiatautiškumo jausena, o šiame kontekste Klaipėda išsiskiria iš kitų šalies didmiesčių?

S. Kraniauskienė. Kaip priešpriešą Klaipėdai galėčiau pateikti Vilnių. Sociologai pastebi, kad sostinės įvairių tautybių atstovai, ypač jaunesnės kartos, savosios tapatybės taip glaudžiai nesieja su tautybe. Kitaip nei uostamiesčio gyventojai, vilniečiai save labiau suvokia platesniame – Europos ar pasaulio – kontekste.

**Remia Spaudos, radijo ir
televizijos rėmimo fondas**

Nuotrauka iš matton.lt

Sąžinė ir garbė – vienintelis aktualus žurnalistų darbo kokybės matas visais laikais

Parengė Dana Kurmilavičiūtė

Penkis klausimus pateikėme šiandieniniams mūsų almanacho svečiams – žurnalistikos veteranams, per savo gyvenimą patyrusiems ne vieną kardinalų visuomenės lūžį ir sukrėtimą, perėjusiems ugnį ir vandenį, bet likusiems ištikimiems vienašyk savo gyvenime pasirinktai erskėčiuotai žurnalistų profesijai.

1. Esate nuėję ilgą žurnalistinio darbo kelią: dirbę tiek tais laikais, kai kiekvienas žodis spaudoje buvo griežtai kontroliuojamas, tiek žiniasklaidai tapus nepriklausoma. Žurnalistika kito tiesiog Jūsų akyse. Kaip šie pokyčiai palietė konkrečiai Jus, Jūsų kūrybinę veiklą, gal net asmeninį gyvenimą?

2. Kokias žurnalistinio darbo tendencijas dabar galite vertinti kaip neabejotinai pozityvias, turinčias teigiamos įtakos visuomenės gyvenimui, ir kokias – negatyvias?

3. Kuo vis dėlto įsimintina buvo „praeities žurnalistika“ ir kokius ryškiausius momentus iš savo profesinės veiklos Jums dabar norėtusi pažymėti? Ko pozityvaus profesinėje veikloje būta anais laikais ir ką mes esame praradę dabar?

4. Ką galėtumėte pasakyti apie dabartinį žurnalistų profesionalumą? Ko labiausiai stinga dabar besidarbuojantiems

jaunesniems Jūsų kolegoms ir kaip tai atsiliepia žiniasklaidos turiniui?

5. Kaip vertinate žurnalistą profesiją socialiniu požiūriu? Ar Jums neatrodo, kad kovodami dėl kitų žmonių interesų patys liekame socialiai neapginti, o kartais – absoliučiai priklausomi nuo darbdavio įnorių?

Skaitydamas kolegų mintis apie tai, kas išgyventa, dar kartą tvirtai įsitikini – jokios santvarkos su savo postulatais, jokie valdžios kėdes užtūpę biurokratai neįstengė įveikti žurnalistų ryžto ginti skriaudžiamą žmogų, atskleisti realią, o ne ideologiją dangstomą visuomenės padėtį, kovoti už tiesą ir teisingumą. Ir net juodžiausios priespaudos laikais pagrindiniu kriterijumi, nulemdavusiu žurnalistų profesinę ir pilietinę poziciją, buvo jo Sąžinė ir Garbė. Šis matas – vienintelis, aktualus tiek dabar, tiek išliksiantis toks visiems laikams.

Aldona Žemaitytė-Petrauskienė

Gimė 1945 m. liepos 31 d. Simokų kaime, dab. Vilkaviškio rajone, Šešupės ir Višakio upių santakoje. Pagal kalbininką A. Girdenį, tai dviejų potarmių – kapsų ir zanykų – susikirtimo vieta, lietuvių kalbos aukso vidurys.

Mokėsi Baltrušių pradinėje mokykloje, šalia jos tekėjo švarus Vandupės upelis (dabar toje vietoje numelioruoti plotai su banguojančiais javų laukais), vėliau – Pilviškių vidurinėje... 1970 m. Vilniaus universitete baigė žurnalistikos specialybę.

Dirbo „Komjaunimo tiesos“, „Literatūros ir meno“, „Nemuno“ redakcijų publicistikos,

Aldona Žemaitė.

Asmeninio archyvo nuotr.

dailės ir architektūros skyriuose korespondente ir skyriaus vedėja. Metus laiko buvo Lietuvos architektų sąjungos konsultante. Atgimimo metais – „Respublikos“ kultūros skyriaus vedėja, „Vilniaus balso“, „Dienovidžio“ savaitraščių vyr. redaktorė; XXI a. pirmajame dešimtmetyje – žurnalo „Į laisvę“, taip pat „Draugo“ (Čikaga) kultūros priedo „Kultūra“ redaktorė.

Visuomeninės pareigos: Žurnalistų ir leidėjų etikos komisijos prie LR Seimo narė, UNESCO nacionalinės komisijos narė, LŽS / NŽKA konkursinių komisijų narė. Šiuo metu – LŽS pirmininko pavaduotoja kūrybos reikalams.

Stabtelėjimai prie žurnalistinio žodžio

1. Tas kelias atrodo toks ilgas, kai žvelgi iš nugyventų metų tolumos, kartu ir trumpas,

kai mintimis akimoju aprėpi visą savo kūrybinį gyvenimą. Jau atsakydama į Renatos Šerelytės klausimus „Draugo“ kultūros priede rašiau, kad tokoskyra žurnalistikoje tarp anų laikų ir dabarties yra ryški, jos beveik neįmanoma aprėpti nei protu, nei jutimais. Esminiai pokyčiai pakeitė ir žurnalistikos veidą, nebūtinai vien tik į gražiąją pusę. Laisvo žodžio stebuklas yra tikras radinys išmintingam ar gyvenimo patirties turinčiam žmogui, bet tampa niekiniu įrankiu paikai jaunatviško asmens, vadinančio save žurnalistu, galvoje ir rankose. Mat geros žurnalistikos pagrindas yra atsakomybė žmonėms, kuriems skiri savo mintį ir žodį. Jeigu žurnalistas jos neturi, laisvoje visuomenėje jis tampa politikų ar verslininkų tarnu, nuvertindamas ir žurnalistikos statusą...

Nenoriu moralizuoti, tiesiog prisiminsiu save pirmaisiais nepriklausomos Lietuvos, taigi ir žurnalistikos, metais. Sąjūdžio banga išsviedė mane iš „Literatūros ir meno“ savaitraščio, kuriame jaučiau tarp bendraminčių kolegų, dirbdama dailės ir architektūros, vėliau publicistikos skyriuje. Išplaukiau į audringą pokyčių ir naujų potyrių vandenyną. Tiesiog akyse kūrėsi dešimtys naujų leidinių. Ne visi jų šeimininkai mąstė apie tai, kiek sveria žodis, talpinantis savyje atsakomybę visuomenei – žmonėms, kurie kaip vaikai yra patiklūs. Naujų leidinių, ypač dienraščių, redaktoriai siekė greito populiarumo ir... pelno, kurį teikia žurnalistinėmis sensacijomis, tiksliau, skandalingomis istorijomis, grįstas kelias. Trys vyrukai įkūrė „Respubliką“ Sąjūdžiui remti. Ji greitai tapo skandalinga KGB agentų „medžioklės“ arena. Prasidėjo lenktyniavimas su „Lietuvos

aidu“, užsiangažavusiu tapti naujosios Lietuvos oficiozu. Bet... laikai buvo negrįžtamai pasikeitę, „Lietuvos aidas“ ne kilo į žurnalistines aukštumas, o vis labiau smuko žemyn, kol tapo tokiu, koks yra šiandien, vadovojamas Algirdo Pilvelio. Nuošalyje tūnojo „Tiesa“, buvęs Lietuvos komunistų partijos oficiozas, stebėdamas, kaip keičiasi Lietuvos valstybės ir jos spaudos bei moderniųjų (televizijos, žurnalų, atsiradusio interneto) žiniasklaidos priemonių veidas. Didžiuosiuose Lietuvos miestuose ir rajonų centruose atsirado šimtai naujų leidinių. Būdinga, kad besikaitaliojančios Lietuvos valdžios gyvenimą stebėjo periodinė žiniasklaidos pozicija ir opozicija.

Šis dinamiškas procesas, žinoma, pakeitė ir mano žurnalistinį gyvenimą. Su savo naiviu tikėjimu gėrio pergale (pagal J. Goethe – *tauri žmogaus dvasia pati savaimė vis tiek tiesos ir gėrio sieks*) pakliuvau tarp girnų („Respublika, „Vilniaus balsas“ ir kt.), kol laimingo likimo lėmimu atsirado „Dienovidis“. Žinoma, jis neatsirado iš nieko, reikėjo žmonių, kurie manimi patikėtų, skirtų, nors ir menką, pradinį kapitalą. Visą gyvenimą būsiu dėkinga Pranui Damijonaičiui ir Juliu Niedvarui už tą pirmą postūmį, paleidusį „Dienovidį“ į periodinę erdvę. Jie turėjo nemalonumų, kai Lietuvos prokuratūroje atsidūrė keturių garbių personų (Kazio Sajos, Romo Gudaičio, Sauliaus Šaltenio ir Stasio Kašausko) skundas esą dėl neteisėto, gal net nusikalstamo savitiraščio leidimo...

Aišku, „Dienovidis“ buvo mano didžioji žurnalistinė avantiūra, atėmusi daug energijos, nes reikėjo viską pradėti tuščiomis

rankomis, bet kupina tikėjimo širdimi. Maniau, kad pozityvų kultūros savitiraštį puls skaityti Lietuvos inteligentija. Deja, ji irgi skilo – kairieji ir dešinieji sudarė skirtingus frontus: atsirado dešinėsios pakraipos menininkų ir mokslininkų Piliečių chartija ir jai oponuojantis Ateities forumas. Iš esmės „Dienovidis“ trylika metų išsilaikė iš užsienio lietuvių kultūrininkų renkamų aukų ir prenumeratos. Betgi atėjo valanda, kai filosofas Gintaras Beresnevičius viešai paskelbė: „Nužudytas „Dienovidis“.“ Manau, kad taip atsitiko, jog jis buvo kitoks... Kitojie nemėgstami, net nekenčiami. Docentas Jonas Bulota ne vieną kartą mane sutikęs tiesiog prašyte prašė: atgaivink „Dienovidį“. Kur ten! Traukinys jau buvo nuvažiuavęs. Ėmiausi kitų darbų: redagavau žurnalą „Į laisvę“, kultūrinį „Draugo“ priedą, suredagavau daug knygų... Niekada darbo nestinga žmogui, kuris jo nebijo...

2. Atsigręžiant į Lietuvos nepriklausomybės gyvenimo 25-metį, galima matyti didelius žurnalistikos, kaip ir kitų visuomenės gyvenimo sričių, pokyčius. Išsikristalizavo leidėjų ir žurnalistų interesai ir jų skirtumai. (Prie Seimo net buvo įsteigta Leidėjų ir žurnalistų etikos komisija.)

Ryškus internetinio žurnalizmo šuolis iš esmės keitė skaitančiųjų ir rašančiųjų supratimą apie žurnalistiką. Interneto portaluose tiesiog žaibiškai gimė nauja ir naujoviška žurnalistika, ją kūrė ne tik profesionalai žurnalistai, bet ir kitų profesijų išprusę, žinių turintys žmonės, pajutę žodžio jėgą viešojoje erdvėje. Dažnu atveju tai buvo gabūs įvairių sričių specialistai, mokantys ir mėgstantys

atitinkamos srities problemas išreikšti sklandžiu, informatyviu ir ganėtinai vaizdingu žodžiu. Jie domėjosi valstybėje ir visuomenėje vykstančiais procesais. Kaip leidėjai, arba leidinio savininkai, vis dažniau rodėsi verslininkai, suvokę spaudos teikiamus pelnus ir tam tikrą populiarumą...

Kita vertus, Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto žurnalistikos specialybės studentai dar studijų metais ieškodavo darbo Lietuvos radijuje, viename ar kitame televizijos kanale. Gavę diplomus jie ir likdavo dirbti ten, kur pradėjo savo karjerą dar būdami studentai. Kiti universiteto absolventai grįždavo į savo tėviškes, į rajoninius laikraščius arba kūrė naujus leidinius, specializuotus ar populiarius, naujas radijo ir televizijos stotis. Tai buvo demokratinės valstybės požymiai, bet demokratija, kuri yra be ribų, gimdo nesveiką liberalizmą. Tačiau tai atskira tema...

Kaip neigiamą tendenciją buvo galima stebėti žurnalistinio žodžio prastėjimą, banalėjimą, o tam įtakos, ko gero, turėjo skandalus mėgstančių leidėjų ir redaktorių raginimas kuo greičiau pateikti informaciją. Ji būdavo rengiama paskubomis, neįsigilinus į reikalo esmę, arba – pagal užsakymą. Taip, deja, pasitaiko ir šiandieninėje žiniasklaidoje.

Žurnalistinės kalbos štampai veikia neigiamai ne tik pačius žurnalistus, bet ir skaitančiąją visuomenę. Jie prastina kalbą ir tų politikų, kurie kalba iš televizijos ekrano, ir kitų visuomenės sluoksnių atstovų, skaitančių kalbos prasmę nususintus tekstus. Susidaro įspūdis, kad jau neliko iš ko mokytis

taupios, bet sykiu vaizdingos, literatūriškai gražios lietuvių kalbos...

3. Įsimintini būna tie metai arba tas laikas, kuris žmogui palieka teigiamas asociacijas. O taip būna jaunystėje, kai ir diena atrodo ilgesnė, ir saulė skaistesnė... Prisimenu savo entuziazmą, kai po studijų buvau paskirta į „Komjaunimo tiesą“ pas redaktorių Vilhelmą Chadzevičių. Jis mane gavo kaip Vilniaus universiteto Žurnalistikos katedros „dovanelę“. Mat prieš pat valstybinius egzaminus paaiškėjo, kad, kompartijos CK ir kitų mums anuomet žinomų tarnybų lėmimu, mane derėtų apskritai nušalinti nuo žurnalistinio darbo. Tokia jau „disidentuojanti“ atėjau iš savo tėvų praeities... Bet Katedra globojo savo geriausią studentę, į kurią dėjo viltis kaip į būsimą mokslininkę. Nepavykus išsiųsti aspirantūron, pagal susitarimą nusiuntė į jaunatvišką „Komjaunimo tiesą“, kur buvo, mano tuometinėmis akimis žiūrint, susirinkusi labai mišri ir įdomi publika. Man tai patiko... Tada „Komtiesoje“ dirbo tikrai įdomūs žmonės: Michailas Mirskis ir Leonidas Vaisbergas, Tatjana Jurna ir fotokorespondentas Ilja Fišeris. Po redakciją sukiojosi mano draugė Sulamita Šiškutė (Šiško). O kur dar šaunusis judrusis keikūnas Aleksandras Icikavičius (Šurka)... Matyt, dėl jų, taigi tos mišrios publikos, visi gamybiniai susirinkimai vykdavo rusų kalba. Aš, kaip suvalkietė, atkakliai kalbėdavau tik lietuviškai. Ir taip pelniau rusakalbių simpatijas. Su jais buvo smagu pasikalbėti mišria rusų ir lietuvių kalba.

Mano laikais iš „Komjaunimo tiesos“ saugumiečiai išsivedė įsislaptinusį disidentą, Mokyklų skyriaus vedėją Gintautą Iešmantą.

Manau, kad jį išdavė viena(s) iš mūsų kolektivo narių. Man šiame laikraštyje atsirado etatas tik Žemės ūkio skyriuje; pirmasis mano tekstas viešojoje erdvėje pasirodė pavadinimu „Pirmoji sėja“ (reportažas iš vieno Trakų rajone buvusio kolūkio). Netrukus buvau perkelta į Kultūros skyrių ir po kokio pusmečio tapau šio skyriaus vedėja. Tai buvo nuostabios dienos, leidusios (ačiū Redaktoriui) man užsiimti įvairiapuse veikla. Entuziazmas liejosi per kraštus, pasirašydama slapyvardžiais oponuodavau pati sau, mėgindama sužadinti skaitytojų diskusijas...

Šitam mielam sovietiniam leidiniui, „Komjaunimo tiesai“, paskyriau čia daugiau vietos, nes žinau, kad kitos tokios progos nebus... Po to mano žurnalistinėje biografijoje buvo „Literatūra ir menas“, „Nemunas“, vėl „Literatūra ir menas“, iš kurio išėjau į savarankišką gyvenimą jau Nepriklausomybės pradžioje.

Laikraštines ir žurnalistines spaudos baruose būta visko... „Nemune“ rašiau plačios apimties apybraižas apie menininkus, kurdama savąjį stilių. Gal taip ir būčiau pasilikusi tame žurnale, bet panorau pateikti analitinį tekstą apie Panevėžio gamyklos „Ekranas“ darbininkus. Pajutau analitinės temos jėgą ir svorį. Deja, tas svoris man labai apsunko, nes už straipsnį „Apmąstymai prie senavagės“, Panevėžio kompartijos skyriui panorėjus, o aukštiesiems partiečiams Vilniuje paliepus, buvau lyg musė iš barščių iš „Nemuno“ išmesta į gatvę. Vilniškės redakcijos kurį laiką baidėsi manęs, tad priglaudė Architektų sąjunga, kurioje susipažinau su ano meto iškiliais architektais – broliais A. ir V.

Nasvyčiais, V. Čekanausku, G. Baravyku ir kt. Tad po kurio laiko grįžusi į „Literatūrą ir meną“ daug rašiau apie menininkus. Po to darbavau Publicistikos skyriuje. „Litmenio“ publicistika suklestėjo jau artėjant Atgimimui, reikėjo tik drąsos. Kadangi buvau užsispyrusi suvalkietė, įveikiau redakcijos vadovų neryžtingumą, o gal net bailumą. Dėkinga likimui, kad vadovauti „Literatūrai ir menui“ buvo paskirtas poetas Antanas Drielingas. Jis ir suteikė tam tikrą veiklos laisvę...

Tai buvo pozityvioji mano, kaip kultūrinės spaudos atstovės, gyvenimo pusė. O negatyvioji – jau minėtas „nuotykis“ su Panevėžio ir Kauno kompartijos atstovais, „Literatūros ir meno“ laikais – sunki kova už Vilniaus senamiesčio išsaugojimą, susidūrimai su rajonų biurokratais, apskritai – jėgas alinantis ir kartais tiesiog komišškai atrodantis kai kurių redakcijos vadovų bandymas įsprausti į komunistinio režimo nubrėžtus rėmus. Manau, kad dienraštinėje spaudoje tie rėmai buvo dar ankštesni. Savo leteną spaudai buvo uždėjęs ne tik komunistų partijos Centro komitetas, Glavlitas, bet ir juos gaubiantis nematomas KGB šešėlis.

Dabar turime visišką laisvę (deja, apribotą informacijos priemonės savininko), bet netekome atsakomybės nei savo pareigai, nei lietuviškam žodžiui... Anuomet žurnalistų tekstus šukuodavo stilistai, korektoriai (kai kada pernelyg šiurkščiai šukuodavo) pagal tuometinius laikmečio štampos, ideologines to meto vertybes. Tai buvo ne tik galimybė, bet ir įpareigojimas pasitempti, nešiuokšlinti kalbos, kaip tai atsitinka naujaisiais laikais...

4. Viskas priklauso nuo leidinio, televizijos kanalo ar interneto portalo, kur dirba žurnalistas, pobūdžio, nuo tos informacijos priemonės savininko interesų... Rimtuose leidiniuose, ypač žurnaluose, matome solidžias žurnalistų, išmanančių savo sritį, pavardes. Jų tekstus įdomu skaityti, tokie rašiniai verčia pamąstyti, drauge su autoriumi analizuoti vienokią ar kitokią problemą. Iš dienraščių savo kokybe išsiskiria „Lietuvos žinios“. Beje, išsikristalizavo dienraščių vieta visuomenėje: vieniems skaitytojams reikia skandalų, „juodosios“ informacijos, šeštadienių plepalų. Kitiems – tiriamosios visuomeninės, pilietinės publicistikos. Tretiems reikia trumpos ir konkrečios informacijos, kurią greitai pateikia portalai. Leidiniai po truputį keičiasi, prisitaikydami prie kintančios visuomenės poreikių. Kas skaito „Vakaro žinias“, tas į rankas nepaims solidesnio, rimtesnio leidinio.

Be abejo, save gerbiantis laikraštis ar žurnalas neįsileis nešvankiais žodžiais besikeikiančių „žurnalistų“, kaip tai savo tinklaraščiuose pademonstravo A. Ramanauskas-Greitas ir A. Račas. Save gerbiantis Lietuvos pilietis nesiklausys ir nežiūrės niekus tauškančių komercinių televizijos kanalų „papūgėlių“, besimaivančių, pasipuošusių neskoningais, bet provokuojančiais drabužėliais. Tik nuo leidinio ar vizualinės žiniasklaidos savininkų, nuo laidų redaktorių reiklumo, principingumo priklauso, kokia jaunų žurnalistų karta dabar ugdoma ateičiai. Daugelyje TV laidų matome daug paviršutiniškumo, populiariųjų žurnalų puslapiuose randame skaitančiojo jusles dirginančių aprašymų. Ir visa tai padengta trafaretišku ir gana skurdžiu

žodynu. Ne universitetas išleidžia paviršutiniškus žurnalistus. Tokius juos padaro pigaus populiarumo besivaikančios visuomenės informavimo priemonės. Reikia atiduoti garbę Lietuvos radijui, kuris turi senas ir garbingas tradicijas, nedarko gimtosios kalbos, ne vaikosi pigių temų, o nuosekliai dirba rimtą šviečiamąjį ir kultūrinį darbą.

Beje, šią vasarą teko dalyvauti ekspertų komisijoje, skaitančioje stojančiųjų į žurnalistikos specialybę Vilniaus universitete rašinius. Apstulbino besiruošiančių studijuoti žurnalistiką tekstų primityvumas, skubotumas... Vadinasi, jau mokykla išleidžia sufluošintus pusemokslus jaunuolius, kuriems vėjai galvoje švilpauja. Ką gali universitetas, jei įstojusieji tuoj pat ieško darbo kuo populiariesniuose (jų galva) leidiniuose ir televizijose ar lyg grybai po lietaus dygstančiuose portaluose...

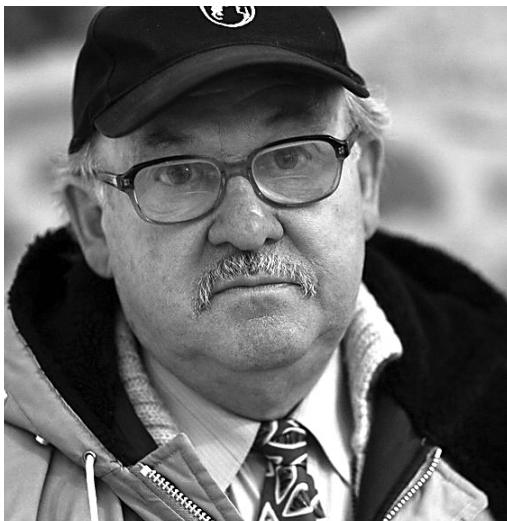
5. Šią situaciją galima vertinti tik labai blogai. Man keista, kad žurnalistai iki šiol jaučiasi lyg kokie antrarūšiai žmonės (to nepasakysi apie leidėjus, kaip Jūs pasakėte – darbdavius). Žurnalistai priversti bijoti, kad neįtikis darbdaviui, jei nepataikys pasirinkti temos ar nevykdys redaktoriaus arba leidėjo užsakymo, kuris atitinka tik užsakovo ar redaktoriaus poreikius, bet prasilenkia su visuomenės interesais, klaidina ją ir t. t. Kilus didesniajam konfliktui, žurnalistas bus išprašytas iš redakcijos, tiksliau – atleistas iš darbo. Retoje redakcijoje (gal aš klystu) yra profsąjungos grupė, kuri oficialiai gintų savo kolektyvo nari. Pavyzdžiui, kaip virš žurnalisto pakimba grėsmė būti atleistam, jau būta ne vieno.

Tokiu atveju ginti žurnalistą imdavosi Lietuvos žurnalistų sąjunga, o tiksliau – jos pirmininkas Dainius Radzevičius ir sąjungos teisininkas Audrius Bitinas (ši pareigybė LŽS neseniai atsirado). Atleistos „Vakarų ekspreso“ laikraščio žurnalistės Jolantos Beniušytės, kuri išdrįso pasipriešinti darbdavio sprendimui, atvejis gal pralauš pirmuosius ledus šioje srityje, ir žurnalistai nesijaus kaip samdiniai, drebantys dėl savo kailio, ir bejėgės aukos, o vienybės pasipriešindami darbdavių sauvalei.

Dabar atrodo absurdiška, kad žmonės, ginantys nuskriaustųjų interesus, kovojantys prieš biurokratizmą, už tiesą ir teisingumą, nemoka pakariauti dėl savo teisių. Reikia kuo skubiau sukurti atitinkamus žurnalistų apsaugos mechanizmus, nes šios sudėtingos profesijos atstovai yra lygiaverčiai visuomenės nariai, o dar ir pranašesni už kitus savo darbo specifika, nes rizikuoja prarasti ne tik darbą, bet kartais ir gyvybę. Užtenka pasižiūrėti metines suvestines, kiek žurnalistų kasmet žūsta įvairiose pasaulio vietose – lyg pilkieji fronto kareiviai...

Povilas Sigitas Krivickas

Gimė 1938 m. birželio 29 d. Marijampolėje, žurnalistas, fotografas. 1961 m. baigė Vilniaus universitetą (žurnalistiką).

Povilas Sigitas Krivickas.

S. Paškevičiaus nuotr.

1960–2002 m. dirbo įvairiose redakcijose ir įstaigose. 1959–2002 m. Lietuvos radijo ir televizijos neetatinių apžvalgininkas. Nuo 1969 iki 2009 m. dėstė Vilniaus ir Klaipėdos universitetuose. 1969 m. su kitais įsteigė Lietuvos fotomenininkų sąjungą (Garbės narys); priklauso žurnalistų ir fotomenininkų Nacionalinėms kūrėjų asociacijoms.

Parašė ir išleido publicistikos ir kritikos knygas: „Palanga“ (1970), „Nenuminkime žibuoklės“ (1977), „Trys rakursai“ (1981), „Komandiruotė už Atlanto“ (1986), „Iš kur ateina šviesa?“ (Almata, 1988), „Per pasaulį – namo“ (1989), „Kodėl sapnuoju Aliaską?“ (1992), „Per metrą nuo mėnulio“ (1999), „Po mūzų šventovės skliautais“ (2003, su R. Budriu), „Politiko duona“ (su E. Gentvilu), „Įstrizai bangų“ (su V. Vebeliūnu, abi 2004), „Šviesoraščio takais“ (2010); romanus „Ceitnotas“ (1994), „Vizitas“ (1995), „Antroji ranka“ (2012), radijo pjeses „Gimusi

valdyti vyrus“, „Hinc itur ad astra“, „Panelė lazda“, „Senjoras Petras“ (2007–2012). Parengė gausiai iliustruotus albumus: „Lietuvos fotografija“ (1967), „Vilniaus bankui 10 metų“ (2000), „Gamtinės dujos Lietuvoje. 40 metų“ (2001), „Žydrosios liepsnos sergėtojai“ (su A. Macijausku, 2008).

Svarbiausia, kad žurnalistas netaptų parsidavėlišku niekšu...

1. Kiek keistokai man skamba teiginys, kad jau „esu nuėjęs“, nes dar ir šiandien aktyviai „einu“ – bendradarbiauju popierinėje, internetinėje, eterio žiniasklaidoje, dalyvauju dviejų kūrybinių sąjungų, rėmimo fondų veikloje. Nejutau ryškios ribos tarp etatinio darbo pabaigos ir išėjimo į pensiją, mūsų profesijoje ji nėra skausmingai ryški, jeigu dar yra jėgų, noro ir užsispyrimo dirbti žiniasklaidos ar kituose baruose. Beje, į pensiją esu lydėtas tris kartus. Tai man labai patiko – dovanėlės, išiešiniai pinigai, kavutė, malonūs atsiliepimai, kuriuos dar pats gali girdėti negulėdamas atšalęs arba paverstas pelenais. Taip nutiko todėl, kad ir gaudamas maitinimo pinigus (tokia žodžio „pensija“ tikroji reikšmė) vis būdavau kviečiamas ilgiau ar trumpiau užimti etatinės kėdės.

Taip, iš tiesų anais laikais buvo Glavlito kontroliuojamas ne tik kiekvienas žodis, bet ir fotografinis ar kino, televizijos vaizdas, radijo laida. Tačiau ne visada ir ne kiekviena kontrolė yra blogai. Dirbdamas periodikos redakcijose, leidyklose sutikau ne vieną atkaklų lietuvių kalbos sergėtoją, užimantį stilisto ar korektoriaus etatą ir uoliai saugantį spaudą

nuo kvailių stiliaus ar gramatikos riktų. Iš tokių kalbos kareivių ypač įsiminė Ema Vanagienė, Antanas Balašaitis, Vytautas Vitkūnas, kuris kaligrafiškai taisydavo tekstus su pieštuku burnoje, nes nuo gimimo neturėjo rankų. Oi, kaip tokių kalbos vaidilučių ir vaidilų trūksta šiandieninėje mūsų žiniasklaidoje – ypač internetinėje, kai neretai praspūsta nesuderinti linksniai, jau nekalbant apie žodyno skurdumą. Juk kalba yra pagrindinis rašytinės ir sakininės žiniasklaidos instrumentas, ją reikia puoselėti ir globoti, kaip jautrų augalą. Rašyti įmanoma apie viską, tačiau nemažiau svarbu, kaip bus parašyta.

Jūsų klausime užkoduota, kad „žurnalistika kito tiesiog Jūsų akyse“. Tikra tiesa, kad kito, tik labai netolygiai. Nukrito vienpusiški ideologiniai pančiai, bet nunyko ir tokie žanrai, kaip apybraiža, korespondencija, feljetonas. Įsigalėjo rašiniai su pradžia, bet be pabaigos, ypač pokalbio (interview) žanras, kai galima rašinių nutraukti bet kurioje vietoje, nes jis neturi stuburo, tai yra aiškios kompozicijos su įžanga, dėstymu, pabaiga.

O kaip šie naujųjų laikų pokyčiai palietė konkrečiai mane, mano kūrybinę veiklą, gal net asmeninį gyvenimą? Apie tai būtų galima ilgai ir kitiems nuobodžiai pasakoti, tačiau pasistengsiu suglaudinti į vieną sakinį: kas praėjo, nebegrįš, kam knietės, gali rasti enciklopedijose, nes gyventi reikia dabar ir pagal romėnų poetą Horacijų *carpe diem* – „kirpti dieną“, džiaugtis kiekviena likimo duota valanda bei prasmingai ją praleisti. Tą ir darau. Per pastaruosius du dešimtmečius parašiau, sudariau ir išleidau vienuolika publicistikos, beletristikos, fotografijos knygų.

Galėjo būti ir daugiau, bet jau pritingiu, taip pat vis sunkiau prisivilioti rėmėjų, nes kapitalizmas tuo ir žavus – be pinigų nė žingsnio.

2. Nei „žurnalistinis darbas“, nei „visuomenės gyvenimas“ man nėra vienareikšmės sąvokos. Žurnalistinis darbas? Žiūrint koks. Vyriausiojo redaktoriaus, apžvalgininko, korespondento, fotografo, maketuotojo ar kitų žiniasklaidos kūrėjų? Šiuolaikiniai tinklaraštininkai sujungia visas pareigybes į vieną ir paleidžia į viešumą savo produktą (atvirai sakant, produktai man reiškia maistą, bet tiek jau to) arba teisingiau – gaminį. Tokių „produktų“ neskaitau, nes jie neverti mano dėmesio ir laiko, kaip žemesnės prabos ir neprofesionalūs gaminiai. Bet štai naujaisiais laikais suklestėjęs horoskopų antplūdis mane ir domina, ir linksmina, kaip šiuolaikinės tautosakos rūšis.

Niekas ir niekada tiesmukiškai netikėjo pasakomis, tačiau neliekame abejingi jų metaforiškai, perkeltinei prasmei, iš kurios maga patirti tiesioginės naudos bent tai dienai. Štai pirmadienio rytą pagal savo Zodiako ženklą skaitau: „...būsité susirūpinę pajamų šaltiniais, uždarbio galimybėmis. Tuo tikslu numatomi naudingi ir visai nenaudingi susitikimai. Jei mėginsite skolintis, pavyks, bet nedžiugins palūkanų norma.“ Na, tiesiog kaip iš klasikinės ekonomikos vadovėlio. Ir gali tikti bet kurio ženklo savininkui net nesvarbu, kokią dieną. Užtat ketvirtadienį horoskopas įsiteikiamai primena, kad „tikriausiai gilinsitės į savęs pažinimą, ieškosite gyvenimo prasmės ir priežasčių, kodėl dar nesate įvertintas taip, kaip norėtute būti“. Tikrai smagu skaityti tokias

pranašystes, kaip tam tikrą, nors ir nerealią, psichoterapiją. Manau, jog horoskopų rašytija turi teigiamos įtakos visuomenės gyvenimui. Tik bėda, jog nelengva apibrėžti, kas yra ta visuomenė. Juk ji be galo nevienoda: nuo premjero iki benamio, kuris kuičiasi atliekų ir šiukšlių kontaineriuose, bet rinkimuose turi tokį pat balsą kaip prezidentė.

Apie negatyvias mūsų amato tendencijas šiek tiek užsiminiau ankstesniame atsakyme. Priminsiu dar vieną. Interneto portalai išsimiklino persitempti tekstus, fotografijas iš kitų leidinių ir net nesiteikdami paprašyti autoriaus, o apie honorarą nėra net kalbos.

3. Panašiai prieš porą metų manęs paklausė dukterėčia Gintarė, Kauno Vytauto Didžiojo universiteto studentė: „Kuo skiriasi žurnalistika dabar nuo žurnalistikos prieš trisdešimt metų?“ Atsakiau: „Skiriasi kokybiniu padrikumu ir prastėjančia lietuvių kalba bei žioplomis korektūros klaidomis dėl neatištumo.“ Čia vėlgi: kas yra profesinė veikla? Kai kažkur vyksti turėdamas konkretų tikslą? Kai „siurbi“ į save įvykius, kad juos vėliau apibendrintum? Kai bendrauji su įdomiu žmogumi, bet pakankamai neišmanai jo veiklos? Kai prakaituoji prie kompiuterio ieškodamas tinkamų žodžių ar rašinio struktūros? Pozityviausias dalykas anais laikais pirmiausia tai, kad buvau keliais dešimtmečiais jaunesnis. O visokios valdžios, partijos ateina ir praeina. Virš visų politikų ir konjunktūrų tėra vienintelės svarstyklės: ant vienos jų lėkštės – padorumas, ant kitos – niekšybė. Esu kelerius metus buvęs vieno atsargos generolo, kilusio iš Kupiškio, pavaldiniu. Tai tas mano šefas sakydavo: „Jeigu gali nedaryti

žmogui kiaulystės, tai ir nedaryk.“ Šiaip jau spauda (plačiau – žiniasklaida) niekada nebuvo ir nebus absoliučiai nepriklausoma: anksčiau – nuo kompartinio apynasrio, šian dien – nuo lėšų laikytojų: savininkų, reklamos davėjų. Apie tai dar prieš porą šimtų metų skandavo Dionizas Poška poemoje „Mužikas žemaičių ir Lietuvos“: „Ant kieno vežimo ir arklių važiuoju, / pagal to norą ir dainą dainuoju. / Kaip dūdorius birbin‘, taip kazoką šoku...“ Taigi, nors žiniasklaida ir negali būti visiškai laisva, bet svarbiausia, kad žurnalistas netaptų parsidavėlišku niekšu.

4. Manęs nedomina kriminalinės sensacijos ir jų debiliški herojai, nuo kurių galima užsikrėsti nebaudžiamumo bacila. Mėgstu sekti mokslo naujoves ir gėriusi kilniais žmonių darbais, todėl nesu tarp tų, kurie minta iš policijos suvestinių. Ko stinga jaunesiems kolegoms, geriau galėtų pasakyti jie patys. Man jaunystėje labiausiai trūko nuovokos, kurią išsiugdyti, kiek gebėjau, padėjo universitetas, vyresnieji kolegos ir pasižvalgymai po pasaulį. Turiu pritarti Marko Tveno teiginiui, jog kelionės yra priešnuodžiai prietarams, aklam prisirišimui ir siauram mąstymui. To linkėčiau ir jaunesiems kolegoms. Jiems taip pat patarčiau plėsti savo raštingumą – ne vien kalbinį, bet ir apskritai humanitarinį, politinį, ekonominį. Tai yra rimtos prielaidos stiprinti dabartinių žurnalistų profesionalumą, tobulinti kūrybos turinį ir jo kokybę.

Keturis dešimtmečius su pertraukomis dėčiau Vilniaus ir Klaipėdos universitetuose. Mačiau, kuo skiriasi jauniausia mūsų pamaina – dabartiniai žurnalistikos studentai – nuo mano bendramokslių. Pirmiausia – geresnio

informacijos prieinamumo galimybėmis (jau vien ką reiškia internetas). O kas dar bus ateityje, kai ateis studijuoti dabartinių studentų anūkai? Ko gero, bus išsipildžiusios fantastų (ir mano) prognozės, kai susilies realusis ir virtualusis pasauliai. Pastarajame jau būsiu ir aš, tai galėsiu atsiųsti jiems SMS žinutę iš anapus. Šiaip tai studentams visada buvo ir bus aktualu jausti ribą tarp jaunystės pagundų (pro jas praeina visi) ir tikslų, dėl kurių verta mokytis, dirbti ir gyventi.

5. Kartais per „nemigos langus“ (o jie vyresniame amžiuje nutinka vis dažniau) mąstau: liūdna matyti, kad galėjom gyventi geriau ir doriau negu gyvename. O dar tie visi naujieji begėdiškai meluojantys gudročiai, tie tariamos tvarkos ir menamo teisingumo trubadūrai su miglotais socialinio modelio pažadais. Tas fariziejiškas įgytos valdžios naudojimas sklypams kolekcionuoti ar paežerėms okupuoti. Deja, kaip paaiškėja per ketvirtį amžiaus, nušlavę seną, užsiauginom naują biurokratiją – nė kiek nemažiau nuožmią ir savanaudišką. Ji dar vis didėja, nors seniai būtų laikas gerokai sumažinti. Gyvasis klasikas Juozas Erlickas neseniai rašė: „Ko dar trūksta? Kai nuo tilto nuėmė keturias poras balvonų – taip lengva eiti per tiltą ir per Lietuvą... Ir taip išlaisvėjau, kad net kykla noras nuimti dar šimtą keturiasdešimt balvonų. Ir dar vieną. Ir dar porą. Tuomet gal dar lengviau būtų.“ Ką turėjo galvoje rašytojas, manau, nė aiškinti nereikia. Artėja nauji Seimo rinkimai, tegul jo viso pakeisti ir nederėtų, tačiau bent ketvirtadaliu sumažinti labai tikėtų. Juk per tuos 25 metus Lietuvą paliko apie 800 tūkstančių jos gyventojų, o parlamentinių valdytojų nesumažėjo nė per vieną kėdę.

Užtat kaip suklestėjo demokratija! Kalbėk, ką nori, rašyk, ką nori, bet... kas tavęs klausys, kas tavęs paisys. Viršūnėse (mulkinamų rinkėjų dėka) patekusieji gudriai susitvarko su visais jiems neįtinkančiais oponentais – tai valdžios, tai pinigų svertais. Jais nuožmiai spaudžiami ir į vadinamąjį užtarnautą poilsį išėjusieji, kai, pasak kartaus priežodžio, pensija tampa mūsų valstybės atsisveikinimo spjūviu į veidą jos

piliečiui. Juk valdžia visai nesistengia sulyginti būtinų žmogui normaliai išgyventi išlaidų su doru darbu pelnytomis pajamomis, tarp jų – ir pensijomis, kurias tiesiog pamirštama indeksuoti pagal kylančias prekių ir paslaugų kainas. Tai liečia ir žurnalistus, kaip šalies gyventojus ir piliečius. Apie darbdavių įnorus konkrečiai kalbėti negaliu, nes nė vieno jų jau nebeturiu virš savo galvos.

Jadvyga Godunavičienė

Neakivaizdines žurnalistikos studijas Vilniaus universitete baigė 1966 m. jau dirbdama sostinės dienraštyje „Vakarinės naujienos“. Jos darbo stažas šioje redakcijoje – daugiau kaip trisdešimt metų, iš pradžių Žinių, vėliau – Kultūros skyriuose.

Atgimimo metais žurnalistė bendradarbiavo JAV lietuvių leidiniuose „Draugas“ ir „Pasaulio lietuvis“.

Nuo 1999 iki 2007 m. buvo Lietuvos nacionalinio muziejaus atstovė spaudai.

Apdovanota Lietuvos žurnalistų sąjungos medaliu „Už nuopelnus žurnalistikai“, o už dalyvavimą atkuriant ir stiprinant Lietuvos valstybę – Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių bendrijos Vilties kryžiumi.

1994 m. „Vyturio“ leidyklos išleistoje knygoje „Ešelonų sesės“ pristatė Sibiro tremties metų dienoraštį. 2002 ir 2006 m. išleido

Jadvyga Godunavičienė.

O. Pasaškovos nuotr.

poezijos knygas „Neišskrisk, baltas paukštis“ ir „Juodalksni, broli mano“. Žurnalistės eilėraščių išspausdinta ir kolektyvinėse žurnalistų poezijos knygose „Sušvieski, saule“ ir „Šitas aidas toli girdis“...

Ji yra aktyvi Lietuvos žurnalistų sąjungos Senjorų klubo narė.

Būta ir skaisčios saulės, ir padangę temdžiusių debesų

1. Iš tiesų, nuėjau ilgą keturiasdešimties metų žurnalistinio darbo kelią, apėmusį tiek priespaudos, tiek atgimstančios ir jau nepriklausomos mūsų valstybės laikotarpį. Dabar jau tarsi ir galėčiau daug ką papasakoti apie anų laikų spaudą, jos priklausomybę ir gebėjimą tarp eilučių pasakyti TIESĄ, kurios okupacijos metų partiniai bosai, paprastai ne kažin kokie intelektualai, galėjo ir nepastebėti... Jeigu ne savi skundikai... O tokių būta kiekviename kolektyve ir kiekvienoje redakcijoje. Vilniaus miesto dienraštis „Vakarinės naujienos“ – ne išimtis. Dėl skundikų ir KGB agentų iš jo teko išeiti ne vienam gabiam kolegai... Nei vienu, nei kitų pavardžių neminėsiu, nes dauguma jau iškeliavę anapilin. Tačiau kad ir ką begalvotum ar bekalbėtum, nuo aršių šiandienos „teisuolių“, teigiančių, kad visi tuometiniai žurnalistai buvo partijos parankiniai, neapsiginsi. Nusiplauti laiko apnašas nėra paprasta, nes iš tiesų buvome savojo laikmečio vaikai, rašėme apie tarybinę tautų draugystę, tarybinę kultūrą... Todėl nesijaučiu galinti kažką aukštinti ar ką nors kaltinti. Tai būtų negarbinga...

Esate teisūs, teigdami, kad anuo metu kiekvienas žodis spaudoje buvo kontroliuojamas. Bet su tais partiniais kontrolieriais neretai pavykdavo taikiai susitarti. Mums – sostinės dienraščio žurnalistams – daugiausia tekdavo bendrauti su partijos miesto komitetu: privalėdavome pateikti kiekvieno mėnesio kūrybinius planus. Laimei, ir ten dirbo protingų žmonių... Žinoma, nesusipratimų, aiškinimosi dėl vadinamųjų

ideologinių klaidų ar draudimų nepaisymo būta. Mus ir egzaminuodavo, ir mokydavo, ir bardavo, bet – reikalui esant – imdavo ir pridengdavo nuo didesnių bėdų...

Nemanau, kad ir šiandien spaudos žodis yra visiškai laisvas ir nepriklausomas nuo darbdavių įnorių, nuo galutinės ir neginčijamos aukščiau stovinčiųjų nuomonės...

O kalbėdama apie tai, kaip laiko pokyčiai pakeitė pačios žurnalistikos egzistenciją ir kaip jie atsiliepė tiek mano, tiek kolegų kūrybai ir gyvenimui, pasakysiu viena: daugelis pilietiškų žurnalistų tarytum pabudo iš priverstinio letargo ir įpuolė į Atgimimo permainų sukurį. Aš – taip pat.

Kaip pakvaišę skubėjome iš vieno įvykio į kitą, nešdami laisvės žodį skaitytojams. 1991 m. sausio 11-ąją žiauriai išvyti iš Spaudos rūmų, būrėmės slapta, budėjome, dainavome ir gedėjome su visais... Ir rašėme, rašėme į slaptose spaustuose spausdinamus sumažėjusio formato (vieno lapo) laikraščius.

Kadangi esu iš tremtinių ir politinių kalinių šeimos ir beveik dešimt gražiausių gyvenimo metų (nuo 16 iki 25) praleidau Sibiro taigoje, Atgimimo pradžioje visa siela išitraukiau į besibiriančių represuotųjų būrelius, o 1989 m. sausį tiesiogine veikla ir rašiniiais spaudoje dalyvavau Vilniuje įkuriant Politinių kalinių ir tremtinių bendriją. Ji aktyviai talkino Atgimimo sąjūdžiui. Būrėme žmones, dalyvavome Sąjūdžio steigiamajame suvažiavime.

Esu laiminga, kad sulaukiau to meto. Išgyvenau jį dirbdama spaudoje ir visą laiką

jausdama to meto šviesuolių palaikymą. Tėvas Stanislovas iš Paberžės atsiųsdavo padrašinančių laišku, įdėdavo kalėdaičių, dovanojo metalinį kryžį. Monsinjoras Kazimieras Vasiliauskas mokė kantrybės, palydėjo į paskutinę kelionę mano motiną (kaip jis sakė – tremtinę kankinę Oną). Poetas Justinas Marcinkevičius parašė „Vakarinėms naujienoms“ vedamąjį, išspausdintą 1989 m. vasario 16-ąją, pirmą kartą atvirai ir laisvai minint Nepriklausomybės dieną. Šalia rašinio autorius leido pirmiems išspausdinti savo ypatingąjį eilėraštį „Diena atrištom akim“...

Tai buvo laimingiausios mano gyvenimo ir darbo spaudoje dienos. Bet būta ir kitokių, temdančių padangę...

Tokia diena vadinu rašytojo Juozo Baltušio laidotuvių ceremoniją, kai kapinėse su raudonų gvazdikų puokšte pasirodęs Mykolas Burokevičius ir jo palyda bandė perimti iniciatyvą, pasisavinti už neatsargų žodį tautiečių pasmerkto iškilaus rašytojo atsiveikinimo valandą. Bet susitelkę rašytojai to neleido padaryti, o kelios moterys užgiedojo „Amžinąjį atilsį“. Apie tai parašiau tuometinėse vieno lapo „Vakarinėse naujienose“ ir sulaukiau rašytojo šeimos padėkos.

Beje, džiaugtis žmogui niekada netenka ilgai...

Prasidėjus privatizacijai, laikraščių pasidalijimui ir nusavinimui bet kokiais būdais, žlungant „Vakarinėms naujienoms“, po beveik 35-erių metų darbo, įvertinto nusipelnusio žurnalisto vardu, buvau tiesiog išvyta į pensiją... Be jokių palydų, akcijų, išeitinių

išmokų... Nesipriešinau – trenkiau durimis, o pro jas išeidama prisiminiau poeto Eduardo Mieželaičio žodžius, užrašytus man prie eilėraščio „Karalienė Jadvyga“: „Visada elkitės kaip karalienė!“ Taip ir padariau. O rašytojo „karalienė“ buvo sena kaimynė lenkė...

Kiek paliūdėjusi, buvau pakviesta dirbti atstove spaudai į Lietuvos nacionalinį muziejų. Ne vienus metus bendradarbiauau JAV lietuvių spaudoje – dienraštyje „Draugas“, redaguojamame Danutės Bindokienės, ir žurnale „Pasaulio lietuvis“, kurį globojo tuometinis Pasaulio lietuvių bendruomenės pirmininkas Bronius Nainys. Lankiausi šių leidinių būstinėse Čikagoje.

„Vakarinių naujienų“, kurios permainų metais žlugo, ir dabar gaila... Nebuvo kam jų išsaugoti. Kūrybingiausi redakcijos žmonės išėjo steigti dienraščio „Respublika“. Tarp jų buvo iš šviesios atminties Vitas Lingys, nužudytas už tiesos žodį...

2. Nesu vertintoja, nesijaučiu turinti tam teisę ar kompetencijos. Pasakysiu trumpai: pozityvu, kad laisvas žodis labiau vertinamas ir vis garsiau skamba, tik gaila, kad jis ne visada išgirstamas... Visuomenė irgi nebėra akla višta, kuriai reikėtų nurodinėti, ką ji turėtų daryti. Tų, kurie tebežiūri į RYTŲ pusę, joks pamokslavimas neveikia. Jiems pateikime tik gryną tiesą, pavyzdžiui, apie įvykius Ukrainoje. Yra drąsių, atsakingų žurnalistų, kurie tą puikiai daro, rodydami pavyzdį net kartais vėluojantiems politikams.

Šiandien žurnalistui daug lengviau dirbti, mat jis gali išnaudoti puikias ryšio

technologijų galimybes. O mes šiokių tokių diktofoną pamatėme labai greitai, tad net ilgiausius pokalbius užrašinėdavome šratinuku. Paskui reikėjo perrašinėti, derinti, bėgioti tikrinti į spaustuve...

Manau, jog dabar spaudoje per daug dėmesio skiriama kriminaliniams nusikaltimams, vadinamųjų žvaigždžių tuščiam plepėjimui, pasipukavimui prieš kitus. Kartais tiesiog nepadoriai išjuokiami žmonės, jų silpnybės. Be darbais vadinami tinginiais, alkoholikų nesūdoma priverstinai gydyti – tegul sau žinosi...

3. Anais blogais laikais į kiekvieną laikraščio kritiką atitinkamos institucijos privalėjo skubiai reaguoti. Dabar tų problemų lyg ir nebėlika, nors aplinkui šitiek skriaudų, neteisybės, skurdo...

Užtat žmogui brukte brukamos neįtikėtinos praturtėjimų istorijos, podiumų karai ir legendos. Bet tie neteisėtai praturtėję iš teismų dažnai išeina pakeltomis galvomis, o žurnalistai apkaltinami neteisybe. Ką gi, žurnalisto darbas nėra ir niekada nebuvo lengvas pasivaikščiojimas su kino kamera arba diktofonu rankose. Pirmiausia privailai būti sąžiningas sau pačiam. Mūsų profesija – tiesiog gyvenimo būdas, kurį patys renkamės. Tokių žmonių esama šiandien, jų bus ir RYTOJ. Manau, jog mūsų profesijos broliui svarbiausia būti savo gyvenamosios vietos, savosios Lietuvos patriotu.

Stop! Net nepajutau, kaip per daug įsipamokslavau... Tiesiog primiršau, jog žodžius „būtina“, „reikia“, „labai“, „nepaprasta“ žurnalistui geriau primiršti. Mat mūsų kalboje

esama kur kas taiklesnių žodžių – kirs_kime jais tiems, kurie pasipelnymo šaltiniu siekia paversti vadinamuosius viešuosius pirkimus, europines lėšas. Pasidomėkime tais šimtais, tūkstančiais pridygusių projektų – ar ten viskas skaidru? O kaipgi su politikais, begėdiškai meluojančiais prieš rinkimus? Kam, jei ne mums, žurnalistams, čia – neišmatuojami veiklos plotai? Tik gaila, kad jėgos dažnai esti nelygios: vienoje pusėje – pinigai ir niekšybė, kitoje – tik žodis. Anot Justino Marcinkevičiaus, „istorijos ir likimo žaizdas reikėtų aprišti, bet po ranka – tiktai žodžiai...“ („Žingsnis“).

Jeigu man laikas grąžintų anuos metus, norėčiau žodžiu prisidėti prie tų, kurie saugo Vilnių nuo aktyvios daugiaaukščių invazijos į senamiestį... Pasipiktinusi žvelgiu į ant istorinių Užupio kalvų užkopusius nenusakomos spalvos, pilkus it nuodėguliai namų kvartalus. Ant vieno fasado net pavadinimas užrašytas „Užupio peizažas“. Užupiečiai visai nenorėjo tokio peizažo, o jų dar tikriausiai pridygs ir vietoj buvusio „Vilijos“ fabriko. Gal net buvusį jaukų „Žalgirio“ stadioną leisime paversti tokiu peizažu?

Ką galvojate, kolegos?

4. Profesionalumas aktualus visais laikais. Paviršutiniškumą skaitytojais greitai pastebi ir paprastai mažai dėmesio kreipia į prasto žurnalisto straipsnius, praleidžia jo telereportażus. Bet ko gi mes dabar baiminamės: turime šaunią Žurnalistikos katedrą Vilniaus universitete, pakankamai reikiamos literatūros, profesionalius dėstytojus, ir ne vien sostinėje.

Mums, 1960-aisiais įstojusiems mokytis neakivaizdininkams, žurnalistikos pagrindus klojo tokie puikūs dėstytojai, kaip Jonas Bulota, Bronius Raguotis, Stasys Mauskas, neturėję jokio vadovėlio apie Lietuvos spaudą. Mokė iš surinktų straipsnių, net draudžiamų tarpukario knygų ir, žinoma, iš savosios gyvenimo patirties gražia lietuvių kalba. Likome dėkingi jiems visą gyvenimą.

Dabar pastebiu daug profesionalių kolegų darbų laikraščiuose, televizijose. Manau, kad jaunesniesiems kolegoms nereikėtų skubėti ir persistengti su norais kuo greičiau patekti į žurnalistinį elitą, juolab kad tokio pas mus beveik ir nėra. „Neskubėdamas greičiau suspėsi“, – mėgdavo kartoti šviesaus atminimo kolega, kino kritikas Skirmantas Valiulis.

5. Socialiniu požiūriu mūsų profesija niekada nebuvo saugi. Seniau – suklydai ar partinei valdžiai neįtikai – išėik tą pačią dieną, o dabar ypač atgrasi savininkų, naujai iškeptų spaudos magnatų savivalė, tąsymas

po teismus ir neviltis būti apkaltintam už nieką, o ypač – už teisybę...

Beje, anais laikais Žurnalistų sąjunga daug kam skirdavo kelialapius į tarptautines žurnalistų stovyklas... Dabar to nebegirdėti. Neseniai Bulgarijoje, Varnoje, važiuodama mačiau tik buvusio tarptautinės žurnalistų bazės pastato griuvėsius. Globalizacija pasireiškia visur. Turėjome kūrybos namus Palangoje – kur jie šiandien? Ogi mums žinomų ir nežinomų turtuolių rankose! Visur tik pinigai, pinigai, kaip Mefistofelio arijoje „Vien tik auksas valdo mus...“ Žurnalistui, tiesa, iki to aukso prisikasti buvo ir yra sunku. O tie, kuriuos tu gynei, tavęs irgi neapgins.

Šioje srityje turėtų aktyviau veikti profesinės sąjungos, kūrybinės organizacijos. Kodėl žurnalistams nesurengus protesto akcijų dėl socialinių garantijų, tikrosios žodžio laisvės, nepareikalavus didesnio dėmesio sau iš kūrybinių organizacijų ir darbdavių? Bet tai, žinoma, tik jau nebedalyvaujančio aktyviai žurnalistiniame gyvenime žmogaus žodžiai. Realybė iš tiesų daug sudėtingesnė...

Regimantas Romualdas Mockus

Vilniaus universitete 1952–1957 m. studijavo žurnalistiką, dirbo „Tiesos“ redakcijos Pramonės ir statybos skyriuje, „Vakarinių naujienų“ Pramonės skyriaus redaktoriumi, Lietuvos radijo ir televizijos komiteto

visuomeninių laidų vyriausiuoju redaktoriumi, Maskvos laikraščio „Socialističeskaja industrija“ Lietuvai ir Kaliningrado sričiai korespondentu.

Vėliau darbavosi nepriklausomoje spaudoje „Business world“, tarptautinėje naujienų agentūroje „Postfactum“, kurį laiką

Regimantas Romualdas Mockus.

Asmeninio archyvo nuotr.

redagavo Lietuvoje leistą savaitraštį senjorams „Mano amžius“. Iki šiol bendradarbiauja anglų, lenkų, čekų, slovakų ir kitų šalių verslo leidiniuose ir portaluose.

Ugniagesių reitingą vargu ar kada bepasieksime...

1. Į žurnalistiką patekau lyg ir atsitiktinai. Mokykloje buvau neblogas matematikas. Mūsų Vilniaus 1-ojoje vyrų gimnazijoje (dabar tai Vytauto Didžiojo gimnazija, šiemet mininti šimto metų jubiliejų) pedagoginę praktiką atliko universitetą bebaigiantis studentas Jonas Kubilius, vėliau tapęs ilgamečiu Vilniaus universiteto rektoriumi. Tai jis Fizikos-matematikos fakultete pokario metais pradėjo rengti moksleivių matematikos olimpiadas, į kurias pakvietė ir keletą mūsų mokyklos paskutiniųjų klasių moksleivių. Tapau miesto, vėliau – respublikinės olimpiados prizininku. Tad ir stoti buvau

apsisprendęs į matematiką. Kartu su kitu klasės draugu, irgi olimpiadų dalyviu. Bet kai jo tėvai įkalbėjo jį pasukti į mediciną, likau tarsi išduotas. Vieną pavakarę susitikau moksladraugį Rytį Tilvitį, kurį tėvas rašytojas spyrė studijuoti lietuvių kalbą ir literatūrą, o šis nelabai norėjo paklusti jo valiai, tad ir mane įkalbėjo būti savarankišku ir nesiskirti po mokyklos. Rytojaus dieną abu perkėlėme savo popierius į naujai atsiradusią specialybę – žurnalistiką. Tai buvo 1959-ieji...

Tas mokyklinis pokštas nulėmė, kad beveik 60 metų praleidau kartu su spauda. Jau antrame kurse pradėjau dirbti laikraščio „Tiesa“ korektoriumi, paskutiniajame – jau Pramonės skyriaus žurnalistu.

Buvo visko – rutinos, nuobodybės, direktyvų vykdymo, mokėm kolūkiečius remontuoti traktorius, auginti „koksagyžą“ (kažkokį augalą, iš kurio galima išgauti kaučiuką), vykdyti socialistinius įsipareigojimus ir planus. Žodžiu, partijos parankiniai...

Bet ir kitokių, laisvesnių, temų po truputį atsirasdavo. Pamenu, kaip po eilinio ideologinio atlydžio, kai jau galėjome šiek tiek laisviau atsidusti, parašiau didžiulį straipsnį „Piktžolės“ – apie turgaus spekuliantus ir vagis, apie baruose skiedžiamą alų ir kitas „retkarčiais“ pasitaikančias tarybinio gyvenimo negeroves. Kilo didžiulis ažiotažas, o redakcija gavo pylos iš partijos CK už galbūt perlenktą lazda...

Jau vėliau, po kelių dešimtmečių, dirbdamas Maskvos laikraštyje „Socialističeskaja industrija“ sumaniau parašyti apie

Kaliningrado ir Klaipėdos uostuose dirbančių prostitučių likimus. Laikraštis išspausdino, bet bėdų už tarybinio gyvenimo juodinimą sulaukiau ir aš, ir redakcija.

Taigi, visa mūsų pokario žurnalistų karta dirbo ir gyveno visokiausių cenzūrų aplinkoje, neretai gaudama į kailį už paliestą kokį rajono, miesto ar ministerijos karaliuką.

Dabar, sakytum, bėpigu. Bet ne ką lengviau: visi, kas netingi, moko žurnalistą, kokia turi būti kritika – pozityvi, mobilizuojanti, skatinanti visuomenės brandumą ir t. t. Vieni niekai. Tikra kritika – tai gyvenimo chirurgija! Ji brangiai kainuoja – ir autoriui, ir redakcijai!

Kai atsigrėžiu į praeitį, iš visų savo rašinių labiausiai branginu tuos, kuriuose siekiau apginti konkretų žmogų – darbininką, inžinierių, direktorių, persekiojamą savos aplinkos ar visokiausių viršininkų. Kiekvienais laikais atsiranda taurių idealistų, nepakančių savivalei, apgaulei, ir jie pavieniai ar grupėmis stoja prieš srovę. Vadinu tai „zuikių sukilimais“, nes ne visada jie laimi, bet paremti jų užmojus, manau, švenčiausia mūsų profesijos atstovų pareiga.

2. Laisvė, įvairovė, mažiau baimės, plačios techninės galimybės. Kokie aštrūs, tiesiog puikūs buvo laikraščiai, radijas ir televizija politinio lužo metais ir vėliau, bet palaipsniui komercija, savininkų diktatas (mūsų laikais jų analogais buvo gorkomai ir rajkomai), na, ir pačių žurnalistų tingumas taip išbalansavo žiniasklaidą, kad dabar ją keikia visi, kas tik netingi. Ir jau ugniagesių reitingą visuomenės akyse vargu ar kada bepasieksime.

Internetu portaluose – nusirašinėjimas nuo nusirašinėjimo, televizijoje su radiju – begaliniai šou ir tušti valandos trukmės pokalbiai „aktualia tema“. Tas sakė, anas pasakė... Analitikos su žiburiu nesurasi, nebent vienas kitas straipsnis žurnale „Valstybė“. Dar išskirčiau „Lietuvos žinias“ su jų dalykišku, ramiu tonu, temų įvairove, nerėksmingumu. Na, ir savininkų „stogas“ šiame laikraštyje mažiausiai juntamas.

Kad ir kaip būtų keista, geriausiai prieš nūdienos presą atsilaiko miestų ir rajonų spauda. Gal dėl to, kad ji – arčiau gyvenimo, kad joje žurnalistai dirba sunkiau ir daugiau. Pažįstu visą būrį čia triūsiančių jaunosios kartos kolegų, kuriuos drįsčiau pavadinti ir tikrais profesionalais, ir tikrais savosios valstybės piliečiais... Tačiau organiškai nevirškinu vadinamųjų spaudos atstovų ryšiams su visuomene. Jų dabar pridygę daugiau nei grybų derlingiausiasiais metais. Na, gal pačios didžiausios valdžios ar verslo įstaigos be jų ir neapsieina, bet iš esmės šie mūsų plunksnos broliai yra priversti tapti užkarda savo kolegoms, norintiems profesionaliai atlikti savo pareigas. Pamenu vieno prancūzų rašytojo žodžius: „Malonu klausytis, kai žmogus kalba apie save – niekada neišgirsi nieko bloga.“ Nieko kita jie nedaro, kaip biurokratine kalba štampuoja informaciją ir stengiasi ją įbrukti kitiems. Pažįstu keletą tokių atstovų – profesionaliąja prasme tai sulaužytų likimų žmonės...

3. Sovietmečiu pagrindinės nuodėmės buvo šios: socturto vagystės, išėikvojimai, nukrypimai nuo partijos linijos, paleistuvystės, girtavimai, savosios biografijos faktų nuslėpimai, religijos išpažinimas, katalikiškų

papročių laikymasis ir pan. Dabar, žinoma, kitos mados.

Priklausau Vilniaus senjorų klubui, kuriame, nors ir vis retėjančiame, dar pusanatro šimto vardų... Didžioji jų dalis dar yra ragavusi smetoninio gyvenimo, mokėsi mūsų *Alma Mater*, dar dėstant Vandai Zaborskaitei, Meilei Lukšienei, pačios Žurnalistikos katedros puikiems, ambicingiems dėstytojams. Mes dar mokėmės lotynų kalbos, skaitėme „Iliadą“ ir „Odiseją“ – ir visa tai, be abejonės, atsiliepė mūsų pažiūroms. Pažvelgiu į savo kartos kolegas – ir nematau nei turtuolių, nei išpuikėlių... Žinoma, nuo gyvenimo gal kiek ir atsilikome, bet visi plušam: leidžiam knygas, bendradarbiaujam spaudoje. Žodžiu, mesti žurnalistiką taip pat sunku, kaip rūkymą ar alkoholį...

Be daugelio dalykų, kurių pasigendu šių dienų žiniasklaidoje, labiausiai stinga savųjų klaidų pripažinimo, atitaisymų, atsiprašymų, nors klystama ne taip jau ir retai. Mus priversdavo tą daryti. Dabar, atrodo, dirba vieni teisuoliai, nepadarantys jokių suklydimų. Ar jie bažnyčios nelanko? Klaidos atitaisymą dabar teišvysi tik teismui paliepus... O kaip gražu būtų tą padaryti savo noru!

Sovietmečiu man, kaip, matyt, ir daugeliui bendraamžių, teko prirašyti visokių niekų, bet itin didelių pastabų lyg ir išvengiau, nes stengdavaisi būti faktologu ir niekada nieko nesu parašęs komunistinės moralės, ateizmo ar kitomis panašiomis temomis. Tačiau gyvenimo saulėlydyje nemanau esąs nenuodėmingas ir atsiprašiau keleto savo rašinių herojų. Gavau jų atleidimą. Taip bus ramiau visiems, o man – Rokantiškėse...

Prie Jūsų klausimų norėčiau pridėti dar vieną: kaip vertinate paastrėjusių ideologinę ir informacinę ekspansiją Baltijos šalių ir Europos Sąjungos atžvilgiu? Kodėl mes pralaimime šiame mūšyje?

O į jį atsakyčiau taip. Sovietmečiu buvau pašauktas mėnesiui ar dviem į armiją kažkokių apmokymų. Kaip žurnalistas patekau į Lvovą, kur buvo kažkoks tarybinės armijos kontrpropagandos mokymo centras. Pamenau, iššaudavo iš kažkokių pabūklų užtaisus su proklamacijomis „priešo“ kareiviams, o mes eidavome ir skaičiuodavome, kiek tų lapelių nukrito į tam tikrą plotą.

Dabar Kremlius per televiziją kasdien šauna į mus po keliolika propagandinės artilerijos šūvių. Tokios kabelinės televizijos, matyt, nėra niekur pasaulyje. Kiekvienas operatorius – lietuviškas ar švediškas (turiu galvoje TEO LT) – brukte bruka tokį ideologinį šlamštą, kokio nebuvo net pačiais gūdžiausiais internacionalinio auklėjimo periodais sovietmečiu. Pasakykite man, kur aš galėčiau gauti paslaugą, kad įstengčiau televizijos ekrane žiūrėti pasirinktas ES šalių programos be prievartinio Kremliaus propagandos balasto? Gal kas nori – tegu perka ir tai, bet nereikia brukti visiems urmu. Gal žinote, kas gali transliuoti į mano TV latvių televiziją? O čekų, slovakų, portugalų? Bet kurioje šalyje, vakariau už mūsų kraštą, tai visai paprasta. Net Vatikano TV Marijos žemėje – tabu.

Kai keletas Maskvos kanalų visai sužūlėjo, mūsų valdžia ir komisijos pagrasė jiems keleto mėnesių draudimu, ir vėl viskas grįžo į savo vėžes. Iki kito karto. Nesiūlau

jų uždaryti ar kitaip drausti, bet suteikime savo piliečiams alternatyvą, padėkime įveikti kalbos barjerus, titruokime ir t. t.

O kol kas į mūsų ideologinį ir informacinį plotą krenta priešiškos, įžūlios ir melagingos propagandos sviediniai, pasaldinti neblogais muzikiniais ar kitais propagandiniais gardumynais.

4. Man atrodo, kad profesionalumas yra visai pakankamas. Žiniasklaidoje dirba daug eruditų, daug darbščių, savo profesiją mylinčių žurnalistų. Bėda ta, kad komercinėje aplinkoje jie verčiami dirbti paskubomis, paviršutiniškai, neturi sąlygų analitiniam ir kūrybiniam procesui. Gyvenime pats sunkiausias klausimas yra „kodėl?“. Atsakyti į jį, padėti suprasti ir paskatinti visuomenę veikti gali tik gili tiriamaoji žurnalistika. Ne apžvalgininkai, ne komentatoriai, o drąsūs žurnalistai, kartu su kitų sričių specialistais atskleidžiantys gyvenimo pūlinius su visa jų nuogybe, asmenybe, asmenybe, priežastimis ir pasekmėmis. Lietuvos žurnalistų sąjunga jau bando kibti į šią sritį, kurdama ir skatindama žurnalistų – analitikų – veiklą. Tai brangus ir sunkus darbas, tad, manyčiau, mūsų profesinė kūrybinė sąjunga

(LŽS) turėtų tapti specialybės fondų kūrimo organizatoriumi ir pritraukti įvairiausių šaltinių, tarp jų – ir ES programų lėšas. Kaip būtų gražu, kad, pavyzdžiui, kasmet išleistume savo Baltąją knygą kokia nors Lietuvai itin opia tema.

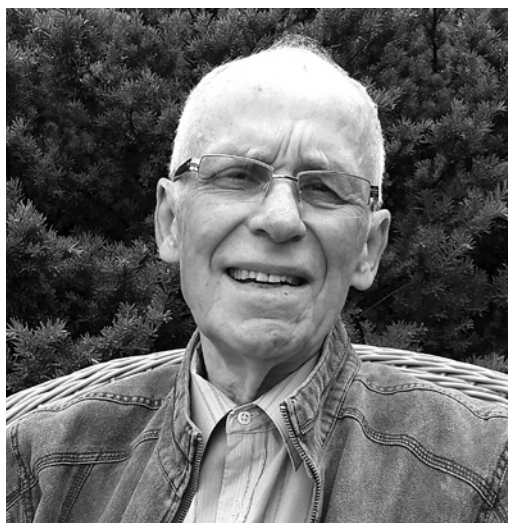
5. Apie socialinę ir profesinę apsaugą tegaliu pasakyti viena – reikia mokėti mokėčius, o ne ieškoti įvairiausių lengvatų (tą mes darėme daugelį metų!). Taip jau nutiko, kad nemaža dalis ir mūsų cecho žmonių vienu metu irgi buvo tapę „vokelininkais“. Senatvėje tai atsiliepė liesesne pensija, ir niekur nedingsi...

Pabaigoje norėčiau pasidžiaugti, kad sustiprėjusi organizaciniu požiūriu, įveikusi susiskaldymą ir grupuotes mūsų LŽS pagaliau ėmėsi ir savo šventos priedermės – ginti savo narius, atskiras redakcijas nuo juridinio, administracinio ir moralinio persekiojimo. Turime savo juridinę tarnybą, atsiranda vis drąsesnių kolegų, kurie stoja ginti ujamą ne tik save, bet ir kitą profesijos brolių. Kuo drąsiau duosime atkirtį persekiotojams už kritiką – tuo didesnis bus mūsų autoritetas ir profesijos prestižas.

Danielius Mickevičius

Gimė Pasvalio rajone, Geltonpamūšyje. Baigė Pasvalio Petro Vileišio gimnaziją, žurnalistikos studijas Vilniaus universitete. Dirbo „Jaunimo gretų“, „Švyturio“ žurnalų

redakcijose, Radijo ir televizijos komite. Nuo 1970 m. buvo Lietuvos žurnalistų sąjungos atsakingasis sekretorius. 1986 m. įkūrė pirmąją Lietuvos reklamos agentūrą, Vilniuje rengė pirmąjį tarptautinį reklamos kongresą. Atgimimo laikotarpiu dirbo

Danielius Mickevičius.

Asmeninio archyvo nuotr.

Lietuvos kino studijos direktoriumi. Nuo 1988-ųjų penkiolika metų buvo Suomijos laikraščio „Karjalainen“ akredituotas korespondentas Lietuvoje. Atkūrus nepriklausomybę, dirbo direktoriumi leidybai pirmojoje spaudos akcinėje bendrovėje „Lituanus“, BSPB spaustuvėje. 1992 m. įkūrė leidyklą „Danielius“, išleidusią daug knygų ir kitokių leidinių. Įsteigė, kelerius metus redagavo ir leido žurnalą „Lietuvos bajoras“, taip pat Pasvalio rajono istorijos ir kultūros žurnalą „Šiaurietiški atsivėrimai“.

Apdovanotas Sausio 13-osios atminimo medaliu, Lietuvos žurnalistų sąjungos medaliu „Už nuopelnus žurnalistikai“, suteiktas nusipelnusio žurnalisto garbės vardas, paskirta Petro Vileišio fondo premija, daug metų renkamas Lietuvos žurnalistų sąjungos tarybos nariu, priklauso Lietuvos karališkajai bajorų sąjungai.

Ar nusipelnome didesnės pagarbos?

1. Taip, buvau ano sudėtingo sovietinio laikmečio žmogus ir, ačiū Dievui, sulaukiau šių dienų. Per 50 metų trukęs mano žurnalistinis gyvenimas prieš akis prabėgo tarsi filmas. Gerai menu savo pirmąjį rašinį, išspausdintą 1953-aisiais, dar mokantis Pasvalio P. Vileišio gimnazijoje, rajoniniame laikraštyje labai įpareigojančiu pavadinimu „Stalino vėliava“. Vėliau buvo treji tarnybos sovietinėje armijoje metai – iš pradžių Irkutsko srityje, kur baigiau aviacijos mokyklą, vėliau – Karmėlavoje. Tiesa, mano tuometinės tarnybos vadas ukrainietis patarė likti tarnauti virštarnybiniu, sakė – pagalvok, kas tavęs laukia, juk esi politinio kalinio, pagal 58-ąjį straipsnį nuteisto į Vorkutos lagerius, sūnus, ir tavo dokumentai „sutepti“. Bet aš vis vien veržiausi tėvynėn, norėjau studijuoti, taigi gerasis vadas per dvi savaites gelbėdamas mane priėmė mane kandidatą į TSKP narius, o šis dalykas atvėrė duris į žurnalistikos mokslus. Tuo metu Vilniaus universiteto Žurnalistikos katedros vedėju buvo Jonas Karosas, kuriam viską ir papasakojau. Jis mane padaršino ir globojo. Jau trečiame kurse pradėjau dirbti „Jaunimo gretose“, vėliau teko dirbti radijo jaunimo ir moksleivių redakcijoje, „Švyturio“ žurnale. Čia dirbau devynerius metus ir devynis mėnesius, buvo puikūs bendradarbiai, nuostabus redaktorius Alfonsas Bieliauskas, suteikdavęs žurnalistams galimybę laisviau reikštis ir dėl to nuolat gaudavęs priekaištų už nukrypimus nuo partinės linijos.

Kalbant apie sovietinio laikmečio spaudą, mano galvoje visą laiką kirba tokia mintis.

Anais laikais daug dėmesio būdavo skiriama sezoniniams darbams nušviesti. Ne tik rajoniniuose laikraščiuose ar „Valstietyje“ – visoje spaudoje periodiškai būdavo rašoma, tarkim, apie derliaus nuėmimą ar mėšlavežį. „Mėšlinių“ temų (ir tiesiogine, ir perkeltine prasme) tais laikais netrūko, bet jų pilna ir dabar. Atsiverskime bet kurį populiarių leidinių ar žvilgtelėkime į interneto portalą – mėšlo nors vežimu vežk. Tas vedė, tas išsiskyrė, tas laimėjo milijoną, tas gerą puotą iškėlė. Visa tai, žinoma, būtų niekai, jei šie faktai neformuotų visuomenės nuomonės, kaip dera gyventi. Štai konkretus pavyzdys. Užėjau anąsyk į kirpyklą. Kirpėja tradiciškai pasiteiravo, kaip mane apkirpti. Atsakiau: taip, kad būčiau gražus. O ji man ir sako: „Nematau jūsų laikrodžio.“ Pasirodo, laikrodis dabar yra tapęs žmogaus vertės matu, jo „kokybės“ įrodymu! Ir tai – ne kieno kito, o mūsų spaudos brolių darbo vaisius! Juk filmuojant ar fotografuojant pašnekovus laikrodis (kaip ir kitos iškalbingos detalės, turinčios liudyti žmogaus socialinį statusą) būtinai parodomas stambiu planu. Tuštybės mugė? Taip, bet šiandien ji triumfuoja, ir mes, žurnalistai, tik skatinam jos triumfą.

Sovietiniais laikais visuose partkomuose (ir redakcijose taip pat) būdavo propagandos ir agitacijos skyriai. Jų tikslas – propaguoti komunistų partijos nutarimus. Dabar irgi propaguojama, bet tik ne vadovujančiųjų institucijų sumanymai, o ...atskirų asmenų gyvenimo būdas. Tik ne visuomenės šviestuolių, galinčių visiems tapti kelrode žvaigžde, o dažniausiai naujųjų turčių, neaišku, kokiais būdais užsidirbusių milijonus, ir apsu kruolių, gebėjusių prasimušti į žmones (šio

prasimušimo būdai nerūpi niekam). Mėšlinos propagandos poveikis visuomenei – vis dar netyrinėta sfera, o įtaka jaučiama visur.

Šiaip jau esu įsitikinęs, kad popierinė spauda išliks, nors dėl to ne vienas iš mūsų nerimauja. Aišku, atsiras ir naujų medijų rūšių, tik jos vis vien neįstengs įveikti spausdinto žodžio galios. Niekada kompiuterio ekranas neatstos to, kas parašyta ant balto popieriaus lapo. Žinoma, dėl virtualios žiniasklaidos įtakos mažėja tiražai, kai kurie leidiniai išnyksta, bet būgštavimas, kad ateityje negalėsime į rankas paimti laikraščio ar žurnalo, manau, dar nepagrįstas. Bent kol kas. Leidinio prenumerata ir platinimas, žinoma, šiandien yra didelis daugelio redaktorių galvos skausmas, juk šiam procesui jau nepadeda minėtieji propagandos ir agitacijos skyriai, sovietmečiu veikdavę partkomuose ir prigalvodavę šiuo tikslu įvairiausių priemonių. Kartais net pačių kurioziškiausių. Prisimenu, kaip skurdžiais pokario metais, stingant cukraus, reikėdavo ne tik iš vakaro užsiimti eilę, bet ir dar kaip priedą prie puskilogramio šio produkto pirkti knygą! Nusišypsodavo laimė, jeigu gaudavai Puškino eilių tomelį ar Turgenevo romaną, bet neretai įbrukdavo marksizmo ir leninizmo klasikų brošiūras. Žinoma, šiandien tai galima traktuoti kaip anekdotą, bet tai – sovietmečio realybė, mūsų istorija! Vienąsyk, pamenu, buvau laimingas, gavęs Rablė romaną „Gargantua ir Pantagriuelis“ ir net kilogramą cukraus.

Egzistavo priverstinė kai kurių leidinių prenumerata. Jaunesniems vaikams tėvai būdavo verčiami užsakyti „Lietuvos pionierių“, vyresniems – „Komjaunimo tiesą“,

na, o jau atitinkamos partinės spaudos neskaitantis partijos narys būdavo tiesiog neišsivaizduojamas.

Spauda, dabar negailestingai kontroliuojama reklamos ir savireklamos, anuomet visada būdavo akylaus KGB dėmesio centre. Nėra nė vieno tų laikų redaktoriaus, kurio nebūtų lankę redakciją kuravę to komiteto atstovai. Dirbdamas Lietuvos žurnalistų sąjungoje per penkiolika darbo metų turėjau keturis kuratorius. Jie ateidavo be ceremonijų, išsitraukdavo žurnalistų asmens bylas ir kelioms dienoms išsinešdavo. Organizuojant spaudos darbuotojų keliones į užsienį, sąrašai būdavo pateikiami vadinajamajai išvažiavimo komisijai, o kuratoriai liepdavo išbraukti tą ar aną... Redakcijų rašomųjų mašinėlių (tada kompiuterių dar nebuvo) šriftų pavyzdžius irgi turėdavo saugumiečiai. Juk reikėdavo sekti, ar nepasirodė antitarybinio pobūdžio rašinių, o tokiems pasirodžius nustatyti, kas juos rašė...

Tokia tad buvo anų laikų realybė. Joje reikėdavo mokėti suktis ir išgyventi. Dirbti į LŽS atėjau iš „Švyturio“, jau sukaupęs nemažą žurnalistinio darbo patirtį, kuri man labai pravertė dirbant organizacinį darbą. Prie intensyvesnio rašymo grįžau tik atkūrus Nepriklausomybę. Užtat tuomet jau galėjau rašyti tai, prie ko linko širdis...

LŽS dirbau tol, kol vienas mano buvęs bendramokslis neatkasė, kad stodamas į partiją atseit buvau nuslėpęs savo tėvo biografiją. Į partijos CK nukeliavo skundas, ir aš, gelbėdamas tampomą tuometį LŽS

pirmininką Albertą Laurinčiuką, atsistatydinau. Laimei, išėjus iš Žurnalistų sąjungos darbo pasiūlymų nestigo. Kurį laiką dirbau tuometinio Lietuvos televizijos ir radijo pirmininko Jono Janučio padėjėju, vėliau – pirmosios Lietuvoje reklamos agentūros direktoriumi, vadovavau Lietuvos kino studijai, ėjau pirmosios Lietuvoje spaudos bendrovės „Lituanus“ leidybos direktoriaus pareigas. Užklupus Sausio 13-osios įvykiams su bendraminčiais paskubomis parengėme knygą apie šį nepaprastą tautos išmėginimą ir buvau pakviestas dirbti Lietuvos korespondentu į Suomijos Šiaurės Karelijos regiono dienraštį „Karjalainen“. Jame dirbau penkiolika metų, ir būtent iš suomių spaudos pasaulis sužinodavo apie įvykius Lietuvoje...

2. Neturime analitinės žurnalistikos. Nors kai kurie leidiniai ir pateikia analitinių straipsnių, autoriais vis dažniau pasikviečia iškilių šalies žmonių, vis dėlto viską užgožia žiniasklaida, tarnaujanti visagalei reklamai ir savireklamai. Man gaila ten dirbančių talentingų žurnalistų. Jie negali atsiskleisti visu savo kūrybiniu pajėgumu, mat tam kelią užkerta ir redaktorių reikalavimai, kiek ir kaip (svarbiausia) turi parašyti, kokias išvadas pateikti. O jos būtinai privalo sutapti su leidėjo nuomone! Autoriui tenka save tiesiog prievartauti! Nenori eiti į kompromisą su savo sąžine – išeik! Niekam nerūpi, kad turi šeimą, kurią privalo išlaikyti. Laimei, mūsų Žurnalistų sąjunga vis daugiau dėmesio skiria kolegų socialiniam gyvenimui.

Be analitinės žurnalistikos mūsų spauda neturi ateities. Ji tampa pirk–parduok dalimi,

be gilesnės gelmės, slepiančios tikruosius meninius klodus.

Mane liūdina ir gimtosios kalbos padėtis. Ji tiesiog susinama (nebį jau šio žodžio). Skaitai – ir griški tarp dantų! Daugelis redakcijų, taupydamos lėšas, nesamdo nei stilistų, nei korektorių, o žurnalistų kalba, ypač elektroninėje žiniasklaidoje, tampa jau nebe kalba, o kažkokia puskalbe, pilna svetimybų.

3. Praeities žurnalistikoje, be jau mano minėtų skausmingų faktų, būta ir daug gražaus. Visų pirma, meninės publicistikos – žanro, kurį dabar jau galima vadinti retenybe. Turėjome tikrai gerų spaudos subrandintų publicistų: rašytojus, kultūros istorikus Tomą Sakalauską, Laimoną Tapiną, gamtos dainius Rimantą Budrį ir Leonardą Grudzinšką, tikrąjį savo tėvynės patriotą Česlovą Kudabą... Jų dėka mūsų gyvenimas, užfiksuotas istorijoje, atsiskleidė visa savo pilnatve. Dabar tokio žanro kaip ir nebeliko, kaip ir daugelio kitų, rašiniai susiniveliavo, atsirado iš vieno laikraščio į kitą klajojančių šampų. Toks įspūdis, kad mūsų žurnalistai šauda iš orinių šautuvėlių, o ne pasitelkia tikrąją artileriją. Šių dienų lietuviškas žodis, deja, neužsifiksuoja istorijoje, o gyvenimo paveikslas dėl to žodžio netampa išsamus, dažniausiai iškreiptas. Neturime giliosios žurnalistikos, o jei jos neturėsime ir toliau, liksime tik reklamos priedėliu. Vargas bus ir mūsų tautai, ir jos kalbai.

4. Atsiprašau, tačiau daugelį žurnalistų galėčiau pavadinti žurnalistais mėgėjais, o ne profesionalais. Juk jie užsiima tikrai plikų faktų

pateikimu, be jokio rimtesnio įsigilinimo į juos, analizių, išvadų. Rašiniai vienas nuo kito skiriasi tik kaip viščiukai iš po perekšlės sparno. Prisimenu rašytojo Alfonso Bieliausko, „Švyturio“ redaktoriaus, pasakymą: „Baikit rašyti rusišku stiliumi: matau tvorą – rašau „tvora“, matau karvę – rašau „karvė“. Žurnalistika reikalauja ne fiksuoti reginį, o jį analizuoti.“ Ieškoti negerovių priežasčių, jas nagrinėti, daryti išvadas dabar nedažnas mūsų plunksnos brolis imasi. O juk dabar kaip niekad aktualus tiesos jausmas! Paimu laikraštį, skaitau straipsnį – ir nežinau, užsakytas jis reklamos agentūros ar ne, spausdinamas kaip paslėpta reklama ar ne. Rašinys apie citrinų ar bananų naudą organizmui – parašytas remiantis tyrimo išvadomis ar prekybininkų užsakymu? Na, jeigu būsiu anksčiau skaitęs medžiagą, kurioje rekomenduota atsargiai vartoti šių vaisių, dar galėsiu suprasti, kad čia kyšo reklamos ausys...

5. Manau, galimybių deramai pasitobulinti žurnalistams vis dėlto mažoka. Reikėtų daugiau žurnalistinių stovyklų, seminarų, paskaitų, susitikimų, padedančių plėsti akiratį. Sovietiniais laikais žurnalistų profesionalumui skatinti jų rengėme tikrai daugiau. Neskaitant privalomos idėjinės ir politinės dalies, juos būdavo galima vadinti tikromis meistriškumo pamokomis. Daugelis vyresnės kartos žurnalistų iki šiol prisimena kūrybines stovyklas prie Bebruso ežero, suburdavusias plunksnos brolius dalytis mintimis, analizuoti, pilnas humoro ir šmaikštumo. Dažnai patys naudingiausi pokalbiai užsimegzdavo po oficialių paskaitų „ant kelmo“. O kur garsiosios Spaudos šventės, tapdavusios visos visuomenės

šventėmis, į renginius Katedros aikštėje ar Vingio parke sutraukdavusios minias žmonių, atskubėdavusių pabendrauti su savo mylimais žurnalistais! LŽS nariai gaudavo kūrybinių komandiruočių į įvairias Sovietų Sąjungos respublikas, ir tos išvykos būdavo tikrai įdomios. Ne vienas plunksnos brolis yra pabuvojęs Žurnalistų kūrybos namuose Varne ar prie Balatono ežero. Aš jau nekalbu apie LŽS kūrybinių sekcijų veiklą, įvairius konkursus. Prisimenu, Vilniuje buvo surengtas pirmasis socialistinių šalių reklamos kongresas, Parodų rūmuose vyko reklamos technikos paroda.

Tais laikais daugelio įdomių visuomeninių iniciatyvų autoriai būdavo būtent žurnalistai. „Švityryje“ dirbęs talentingas žurnalistas Tadas Teseckas visoje Lietuvoje organizuodavo amatininkų sambūrius, lietuviškų

patiekalų konkursus ir kitus tautiškumo dvasia dvelkiančius renginius; jo dėka gimė ir „Čiurlionio kelias“ su garsiosiomis skulptūromis...

Taip, Lietuva vilko sovietinį jungą, tačiau jos dvasinis potencialas, tautos dvasia nebuvo užgožti, ir čia didelis mūsų, žurnalistų, nuopelnas. Ir šiandien dvasiškai brandžiausi spaudos darbininkai kovoja už bendrąjį tautos intelektą, už nacionalinio identiteto išsaugojimą vis labiau kosmopolitiškėjančioje visuomenėje, gina naujosios, tautinės, biurokratijos engiamą žmogų, tad gal ir patys nusipelno didesnės pagarbos? Didesnio paskatinimo? Nevalia tik gailiai dūsauti matant, kaip į valdžią veržiasi vis godesni tautiečiai... O gal esame tik menkai organizuoti, nenoriai buriamės į savo profesinę sąjungą bendriems veiksams?

**Remia Spaudos, radijo ir
televizijos rėmimo fondas**

L. Senkauskas nuotr.

Klaipėdietis Venantas Butkus – LŽS Mato Šalčiaus premijos laureatas

Gediminas Pilaitis

LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus narys

Sveikiname kolegą Venantą Butkų, pelniusį šiųmetę LŽS įsteigtą keliautojo ir žurnalisto Mato Šalčiaus premiją už knygą „Burėse – Baltijos vėjas: buriuotojo užrašai“. Kiek anksčiau šį Venanto darbą Klaipėdos miesto savivaldybė įvertino kaip vieną geriausių pernai išleistų marinistinės tematikos literatūros kūrinių. Per iškilmes Smiltynėje meras Vytautas Grubliauskas autoriui įteikė prizą „Albatrosas“.

Žurnalistas ir buriuotojas

Daug metų dirbęs žurnalistu Klaipėdoje, redagavęs savaitraštį „Lietuvos žvejys“ V. Butkus – prisiekęs buriuotojas. Jo knygoje pateikta išsami informacija apie nežinomus arba pamirštus Lietuvos buriavimo pradininkus ir asus. Legendine jachta „Lietuva“ buriavęs autorius prisimena, kaip jau mūsų laikais plėtojosi buriavimas, pasakoja apie klaipėdiečių žingsnius rengiantis pirmosioms kelionėms su trispalve per Atlanto vandenyną, o paskui ir aplink pasaulį.

V. Butkus įkūrė Lietuvos žurnalistų ir buriuotojų klubą „Marinus“, tad nėra ko stebėtis, kad jo atminimuose aprašytos įdomios kelionės kreiserine jachta „Audra“ po Baltiją. Jose dalyvavo daug žinomų jūros vėjams neabejingų žurnalistų. Venantui šią knygą padėjo parengti jo draugai ir bendraminčiai – klubo „Marinus“ nariai Gediminas Pilaitis ir Vidmantas Matutis, o LŽS nominacijai pristatė mūsų skyriaus vadovė Jolanta Beniušytė.

Burių paviliotas jūros heraldas

Garsaus keliautojo ir žurnalisto M. Šalčiaus premija apdovanotos knygos „Burėse – Baltijos vėjas“ autorius V. Butkus – profesionalus spaudos darbuotojas ir buriuotojas, ilgą laiką dirbęs įvairiuose leidiniuose. Jis žinomas ir kaip vienas aktyviausių ir produktyviausių marinistinės žurnalistikos žanro atstovų Lietuvoje. Išskirtinis jūros, kelionių jachtomis ir kitais laivais potraukis persmelkęs kone visą šio iš Žemaitijos kilusio žurnalisto gyvenimą ir karjerą.

Atokiau nuo plačių vandenių augęs V. Butkus pradėjo buriuoti gimtinėje, netoli Sedos miestelio telkšančiame ežere. Susiradęs valtį, iškėlė savo pirmąją burę – močiutės paaukotą drobinę paklodę, sumojęs, kad dar reikia pritaisyti ir kylį, savarankiškai mokėsi galynėtis su vėjais. Nedidelis Sedos ežeras jam greitai tapo pernelyg ankštas ir sekus, bet kitokios alternatyvos vaikinui tuomet nešvietė.

Baigęs vidurinę Venantas pirmiausia žvalgėsi į jūreivystės mokyklas. Gal būtų tapęs profesionaliu laivavedžiu arba mechaniku, jeigu ne ekskursija į Klaipėdos uostą. Viena me ganėtinai apšiurusiame žvejybos traleryje prisiuostęs ne itin malonių žuvies kvapų jaunulis, kaip tikras jūrų aristokratas, nusprendė, kad menkių jūroje negraibys. O mįšlingas jūrų genas turbūt ir toliau virpino širdį.

V. Butkus norėjo tapti hidrologu, netgi buvo nuvykęs į Sankt Peterburgą, kur anais laikais būriai tokių pat kaip jis romantikų trypčiojo institutų prieangiuose. Jam tereikėjo sėkmingai išlaikyti rusų kalbos egzaminą. Tačiau sovietmečiu lietuviai, ilgesingai žvelgę į jūrą, dažnai neįveikdavo šio slenksčio arba tyčia buvo klupdomi, kad negalėtų laivais prasibrauti už geležinės uždangos.

Tarnaudamas SSRS kariniame laivyne V. Butkus iš arčiau susipažino su jūra. Grįžęs į Lietuvą įsidarbino korespondentu rajono laikraštyje „Raudonoji žvaigždė“. Vilniaus universitete studijavo žurnalistiką. Po to persikėlė į Klaipėdą – septynerius metus redagavo tuomečio Žuvų pramonės gamybinio susivienijimo laikraštį „Lietuvos žvejys“. Ten ir užsimezgė pirmosios žurnalisto

pažintys su žmonėmis, kurie jūrą ir laivus vadina savo antraisiais namais.

Redagavo „Lietuvos žvejį“, keliavusį po visą Lietuvą

V. Butkaus redaguojamas „Lietuvos žvejys“ anais laikais buvo vienintelis Lietuvoje žinybinis leidinys, platinamas ir didžiuosiuose miestuose. Vilniuje pagal populiarumą jis nenusileisdavo skaitytojų graibstomam laikraščiu „Vakarinės naujienos“ – publikuodavo ne tik sausų žvejybos laivyno raportus, bet ir gyvus reportažus iš vandenyno, taip pat ir istorinės tematikos straipsnius.

Intriguojantys žurnalisto V. Butkaus rašiniai apie tarpukario Lietuvos jūrinių reišius, tragiškus jų likimus po to, kai į Lietuvą įžengė raudonarmiečiai, žadino skaitytojų smalsumą ir stebino. „Lietuvos žvejys“ laivavo „uždraustuose vandenyse“, kai Sąjūdžio ziedai dar nebuvo prasiskleidę. Vėliau šis savaitraštis buvo uždarytas, nes redakcija akivaizdžiai suko į „uždraustus“ vandenį, „buriavo prieš vėją“, svajėjo apie solidėsnį, tarpukariu leistą itin populiarią žurnalą „Jūra“ primenantį leidinį.

Gūdžiu sovietmečiu „Lietuvos žvejį“ įdomiu žiniasklaidos projektu pavertė ne žuvų pramonės funkcionieriai, o marinisto V. Butkaus komanda, kūnu ir siela jautusi jūros alsavimą. Vėliau žurnalistas tas pačias temas pratęsė dirbdamas kituose leidiniuose: rusakalbiams leistame oficioze „Sovetskaja Litva“, laikraštyje „Vakarinis Kaunas“, žurnale „Pasaulis“, socialdemokratų „Tiesoje“.

Kai Lietuvoje padvelkė Sąjūdžio vėjai, V. Butkus su bendraminčiais subrandino idėją įkurti buriuotojų ir žurnalistų klubą „Marinus“, buvo išrinktas pirmuoju komodoru. Daugiau kaip dešimtmetį aktyviai veikęs klubas organizavo įdomias pažintines keliones jachtomis po Baltijos šalis, aplankė beveik visus didelius ir mažus Skandinavijos valstybių uostus. Žurnalistų pamėgtose „Marinus“ kelionėse iš viso dalyvavo daugiau kaip šimtas įvairių profesijų žmonių. Įdomių reisų atgarsiai nuskamba ir M. Šalčiaus premijos laureato prisiminimų knygos „Burėse – Baltijos vėjas“ puslapiuose.

Pirmieji jūrinių jachtų kapitonai – žurnalistai

V. Butkus garsėjo kaip aktyvus Klaipėdos jachtklubo ir Lietuvos buriavimo sporto federacijos tarybos narys. Iš pradžių buriavęs tik nedideliais „Drakon“ klasės burlaiviais, po kurio laiko persėdo į didesnius – buvo jachtų „Meridianas“, „Atlantas“, „Lietuva“, „Fata Morgana“, „Žilvinas“, „Litas“, „Audra“ įgulų narys. Lenktynių aistra žurnalistas užsikrėtė daugiadienėse Baltijos taurės regatose – varžybos atviroje jūroje sutraukdavo pažėgiausius SSRS kreiserinio buriavimo asus.

V. Butkus ir jo kolega kaunietis publicistas Algimantas Kadžiulis, irgi aistringas buriuotojas, dirbęs populiariame žurnale „Nemunas“, išlaikę kvalifikacinius egzaminus, tapo pirmaisiais Lietuvos žurnalistais, įgijusiais jūrinių jachtų kapitonų diplomus. Žurnalistikos ir buriavimo sporto senjoras V. Butkus savo knygoje „Burėse – Baltijos vėjas“ prisimena ir daugiau buriuojančių kolegų.

Šioje knygoje gyvai ir vaizdingai perteikta Lietuvos buriavimo sporto praeitis nuo seniausių laikų iki to laikotarpio, kai lietuvių jachtos pradėjo veržtis į plačiuosius vandenynus – leidosi į keliones per Atlantą ir aplink Žemės rutulį, apskriejo audringąjį Horno kyšulį. V. Butkus į praeities įvykius žvelgia ne abejingo prašalaičio, o gyvo įvykių liudininko akimis – aprašo reikšmingiausius etapus, žmones, kuriuos gerai pažinojo, su kuriais bendravo jūroje ir rinkdamas medžiagą rašiniams.

Dar sovietmečiu Lietuvos buriuotojai mėgino veržtis į jūrą, akylai saugomą SSRS pasieniečių.

Tarp jų buvo ir klaipėdietis žurnalistas V. Butkus. Savo knygoje jis prisimena pirmuosius lietuvių proveržius į Baltiją, jų nuotykius, užkulisines intrigas, konfliktus su sovietine valdžia. Senieji žygiai, purenę dirvą vėlesnėms lietuvių buriuotojų kelionėms per pasaulio vandenynus, tuometė dvasia atskleidžiama ne pasyvaus stebėtojo, o įvykių dalyvio akimis. V. Butkus primena, kad buriavimo aistruliai lygiai taip pat veržėsi į Baltijos jūrą ir tarpukariu.

Daug matęs, bendravęs su įvairiais žmonėmis klaipėdietis žurnalistas žvejybos laivais buvo nusibeldęs iki Ramiojo vandenyno.

Lietuvos buriuotojų sąjungos generalinis sekretorius Linas Tamkvaitis 80 metų jubiliejų šiemet šventusiam ilgamečiam uostamiesčio žurnalistui Venantui Butkui įteikė garbingą regalią – šalies nusipelnusio buriuotojo ženklą.

G. Pilaičio nuotr.

Venantą Butkų jo knygos „Burėse – Baltijos vėjas“ pristatymo metu Klaipėdoje, Ievos Simonaitytės viešojoje bibliotekoje, supo LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus nariai, „Marinus“ klubo kolegos.

E. Maciaus nuotr.

Tiesa, buriuojant jachtomis jam neteko lyžtelėti okeanų druskos. Knygos „Burėse – Baltijos vėjas“ autorius retoriškai klausia, ar reikia sukarti tūkstančius jūrmylių, kad įsitikintum Žemės apvalumu? „Buriuokime ežeruose, susidraugaukime su Kuršių mariomis, Baltijos platybėmis, pažinkime artimiausius kaimynus, o paskui atsivers ir vandenynai“ – tokia mintis spurda naujasioje V. Butkaus knygoje, kurią jis įvardijęs kaip „buriuotojo užrašus“.

Knygos pabaigoje aprašytuose klubo „Marinus“ odisejose po Baltiją – mažiau įtampos, lenktynių aistros, daugiau ramių filosofinių apmąstymų ir įžvalgų, nes kreiserinis buriaivimas – ne tik sportas, bet ir pramoga, turizmas, malonus poilsis ant vandens. Kelionių vedlys V. Butkus mėgina įtikinti skaitytojus, jog lietuviams ranka pasiekiami Baltija yra

viena gražiausių ir įdomiausių pasaulio jūrų, ir nuoširdžiai apgailestauja, kad ne visi kelionių aistra užsikrėtę žmonės tai pastebi.

Įdėmesniems skaitytojams V. Butkaus knyga galbūt primins kitą garsų lietuvių marinistą, tarpukario lietuvių spaudos darbininką palangiškį Stasį Vainorą – Klaipėdoje, o vėliau Kaune leisto žurnalo „Jūra“ redaktorių. Augęs tarp žvejų jis irgi buriavo, buvo dažnas svečias „Lietuvos Baltijos Lloydas“ laivuose – su bloknotu ir rašomąja mašinėle leisdavosi į tolimes keliones. Viską išbandęs savo kailiu S. Vainoras rašė taip, kad skaitytojai žavėjosi turininga, grakščiu stiliumi parašyta, ne idealistinius svaičiojimus apie jūrą, o tikrovę atspindinčia šio žurnalisto publicistika.

Garsus tarpukario kapitonas Bronius Krikštopaitis, likimo vėjų nublokštas

anapus Atlanto, žurnalistą S. Vainorą pavadino „vienu iškiliausių jūrinės idėjos skleidėjų“. Taip būtų galima apibūdinti ir marinisto V. Butkaus kūrybinę veiklą. Nesunku pastebėti, kad jūros žurnalistų V. Butkaus ir S. Vainoro gyvenimo linijos – stebėtinai panašios.

Jau kitos epochos jūrų heraldo V. Butkaus knygoje „Burėse – Baltijos vėjas“ gvildinama ta pati, bet, regis, vis dar aktuali lietuvių santykio su jūra tematika ir problematika skatina kelionėms neabejingus žmones dairytis į tolimesnius horizontus, ryžtingai kelti bures, visa siela ir širdimi atsiverti Baltijai, kuri skalauja ir mūsų šalies krantus.

Pastaruoju metu V. Butkus aktyviai bendradarbiauja regioninėje spaudoje ir interneto portaluose, išleidęs ir daugiau knygų jūros tematika. Tarp jų – buriavimo istorijos apybraiža „Gero vėjo“.

M. Šalčiaus premija įteikta senovinėje vytinėje Trakuose

LŽS premija V. Butkui įteikta Trakuose, neįprastoje aplinkoje – nagingų meistrų atkurtoje senovinėje vytinėje, kuri dabar stovi Galvės ežero pakrantėje. Anksčiau tokiais laivais Nemuno upeiviai gabendavo įvairius krovinius. Laureatą ir kitus svečius pasveikinęs vytinės šeimininkas trakiškis Vladas Kasperavičius taip pat yra žurnalistas ir keliautojas, iš plastiko butelių pagamintu

originalios konstrukcijos plaustu „Bliuškis“ ne kartą įveikęs Nemuną.

M. Šalčiaus premijos konkurso komisijos pirmininkas Gerimantas Statinis knygą „Burėse – Baltijos vėjas: buriuotojo užrašai“ įvertino kaip patraukliai parašytą, pažinti pasaulį skatinantį veikalą. „Ji atitinka pagrindinę LŽS konkurso idėją – pasauliui apie Lietuvą, o Lietuvai – apie pasaulį. Smagu, kad žurnalistai, sekdami M. Šalčiaus pėdomis, leidžiasi į tolimas keliones – kopija į kalnus, buriuoja, įveikia didžiulius atstumus visureigiais“, – sakė jis.

Buriavimo metraštininkui V. Butkui garbingą apdovanojimą įteikęs M. Šalčiaus premijos mecenatas, žurnalistas ir politikas Justas Vincas Paleckis pažymėjo, kad ši knyga yra reikšmingas įvykis ne tik autoriaus, bet ir Lietuvos buriavimo istorijoje: „Ji skatina žmones drąsiau kelti bures, puoselėti jūreivystės tradicijas ir vertybes.“

Išskirtiniu kuklumu pasižymintis Venantas Trakuose apie save ir nuveiktus darbus daug nekalbėjo: „Esu labai dėkingas savo šeimai, kad išleisdavo į tolimas keliones. Ką mačiau ir patyriau jūroje, sudėjau į šią knygą.“

Solidžią 80 metų sukaktį neseniai šventusio V. Butkaus nuopelnus įvertino ir Lietuvos buriuotojų sąjunga – jubiliatui suteikė Lietuvos nusipelnusio buriuotojo vardą ir apdovanojo garbės ženklu.

**Remia Spaudos, radijo ir
televizijos rėmimo fondas**

G. Kaltenio nuotr.

Aktyviausių Lietuvos keliautojų konkursas „Kolumbas LT“

Gerimantas Statinis

LŽS Kelionių ir pramogų klubo pirmininkas

2016 m. birželio 3 d. Nacionaliniame muziejuje Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmų Lankytojų vestibulio auditorijoje, skambant Karoliniškių muzikos mokyklos varinių pučiamųjų instrumentų ansamblio fanfaroms, paskelbti ir apdovanoti aktyviausi metų keliautojai, trečiojo konkurso „Kolumbas LT“16“ nugalėtojai. Jie buvo renkami penkiose nominacijų kategorijose: kelionės užsienyje istorijos, kelionės po Lietuvą istorijos, kelionės fotografijos, kelionės vaizdo filmuko ir metų keliautojo „Lietuvos Kolumbas“.

2014 m. Lietuvoje pasirodė Jungtinėse Valstijose gyvenančio portugalų istoriko Manuelio Roso knyga „Kolumbas. Atskleistoji istorija“, kurioje pasakojama Kristupo Kolumbo istorija. Garsiausias didžiųjų atradimų amžiaus jūrininkas K. Kolumbas – viena iš pačių paslaptlingiausių asmenybių Europos istorijoje. Autorius yra aptikęs labai intriguojančių dokumentų apie K. Kolumbo kilmę, tad iš šios knygos sužinome sensaciną naujieną, kad Ameriką atradęs jūrininkas buvo ne paprasto audėjo iš Genujos sūnus, o Jogailos vaikaitis, Jogailaičio Vladislavo III sūnus, kuris ne žuvo mūšyje prie Varnos, kaip manoma, bet slapta apsigyveno Madeiros saloje Henriko Vokiečio vardu.

Kolumbas – tai atradėjo simbolis, antra – hipotezė, kad jis neva buvo Jogailos vaikaitis, trečia – istorijos šaltiniai liudija, kad Punios šilo pušys galėjo būti naudojamos tuometinių karavelių stiebams. Visa tai LŽS Kelionių ir pramogų klubą ir paskatino įsteigti „Kolumbas LT“ konkursą, kuriame gali dalyvauti visi norintys žmonės, rašantys, fotografuojantys ir filmuojantys savo keliones.

Per trejus metus konkurse dalyvavo 104 dalyviai, atsiuntę net 205 darbus. Atsiųstų darbų kokybę vertė komisijos narius padiskutuoti ir gerokai pasukti galvas, kam skirti vienokią ar kitokią nominaciją. Sveikintina, kad konkurse dalyvauja būrys jau nuolatinių entuziastų, kurie galbūt pirmus kartus nieko nelaimėjo, tačiau nenuleido rankų. Šiemet ne veltui konkurso organizatoriai skelbė, jog „Kolumbas LT“ – tai aktyviausių Lietuvos keliautojų konkursas, o diplomuose, šalia žiūrono ir kompasas, atsirado

ir plunksna. Rusų keliautojas Nikolajus Prževalskis, primindamas mums apie poreikį keliaujant rašyti dienoraštį, sakė: „Kelautojas neturi atminties.“ Taip pat jis filosofškai aiškino, kad „kelionės prarastų pusę savo žavesio, jeigu apie jas negalima būtų pasakoti“. Kitaip tariant, tikras kelautojas ne tik išradingai keliauja, bet ir išmoningai moka jas pateikti kitiems.

Komisija konkurse pasigedo vertų dėmesio darbų apie Lietuvą, todėl šiemet ši nominacija neskirta niekam, prizas atiteko dviem „Kelionės užsienyje istorija“ nominacijos dalyviams. Už kelionės į Kostą Riką pasakojimą **Dainora Tverijonė** pripažinta „Kelionės užsienyje istorija“ pirmąja laureate. Šią nominaciją paskelbė konkurso „Kolumbas LT“ 16 komisijos pirmininkas Algimantas Čekuolis.

„Klajūnų“ klubo prezidentas Gintautas Babravičius, pasveikinęs visus renginio dalyvius, prisiminė savo klajones „Gudija‘2004“ ekspedicijos metu Černobylio atominės elektrinės katastrofos rajone, kur aplankė lietuvišką kaimą Mahiliovo srityje, Malkavoje. Neatsitiktinai jis paskelbė antrąją nominaciją „Kelionės užsienyje istorija“, kurios nugalėtoju tapo **Daumantas Liekis** už kelionės reportažus iš Černobylio.

„Kelionės fotografija“ nominacijoje nepralenkiamas buvo „Sniegynų tigras“ titulą neseniai pelnęs alpinistas **Saulius Damulevičius** už nuotraukų ciklą iš Pergalės viršūnės Tian Šanio kalnuose. Šią nominaciją paskelbė Sauliaus kalnų mokytojas, Lietuvos keliautojų sąjungos prezidentas Algimantas Jucevičius.

Keliautojas ir operatorius Vytas Jankevičius už nuotaikingą filmuką iš Namibijos paskelbė nominacijos „Vaizdo filmukas iš kelionės“ nugalėtoją **Egidijų Merkevičių**. Svarbiausią nominaciją „Metų keliautojas „Lietuvos Kolumbas“ už žaismingai aprašytus 9 mėnesių kelionės autostopu įspūdžius pelnė **Martynas Vingrys**. Jis kartu su drauge Ieva autostopu nukeliavo 25 000 km, aplankė 14 šalių ir 200 naktų nakvojo palapinėje.

„Nuo pat kelionės pradžios mes jokio konkretaus maršruto neturėjome. Dažniausiai buvome numatę tik kelionės kryptį, be to, ir ją dažnai pakeisdavome. Buvome porėlė nutrūktgalvių, autostopu keliaujančių per pasaulį. Kelyje mes išbuvome 9 mėnesius“, – sako M. Vingrys.

Kadangi laureatas dar buvo pakeliui į namus, sveikinimo laišką perskaitė ir prizą atsiėmė jo brolis Donatas. Laureato diplomą įteikė praėjusių metų šio konkurso „Metų keliautojo“ titulą pelnęs Vytautas Bukauskas.

Pagrindiniams nugalėtojams kiekvienoje nominacijoje atiteko 500 eurų vertės kuponai apsipirkti aktyvaus laisvalaikio aprangos „Hiatus Columbia“ parduotuvėje, juos laureatams įteikė parduotuvės vadovė Julija Surgėlienė.

Metų keliautojus iš konkurso dalyvių rinko kompetentinga komisija, vadovaujama žinomo žurnalisto ir keliautojo A. Čekuolio. Jo

knygos visada sulaukia didžiulio susidomėjimo, o paskutinioji „Iš ko šaiposi pasaulis“, išleista 2015 m., net tapo bestseleriu! Autorius visuomet rašo stiliumi, kurį pats vadina enciklopedine publicistika. A. Čekuolis pataria: „Negalima skaityti gerų knygų, negalima skaityti labai gerų knygų, galima skaityti tik pačias geriausias knygas, kurios yra pasaulinio garso ir skaityti šitaip... Geriant į save.“

Komisijoje taip pat dalyvavo keliautojas Dainius Kinderis, Lietuvos geografų draugijos prezidentė prof. dr. Dovilė Krupickaitė, kelionių rašytoja Kristina Stalnionytė, LRT režisierė Miglė Greičiuvienė, „National Geographic Lietuva“ vyriausiasis redaktorius Frederikas Jansonas, konkurso „Kolumbas LT‘2014“ laureatas Gytis Juodpulis, Interneto žiniasklaidos asociacijos pirmininkė Aistė Žilinskienė ir LŽS Kelionių ir pramogų klubo pirmininkas Gerimantas Statinis.

Konkursas skirtas Lietuvos žmonėms, entuziastams, kurie keliaudami užfiksuoja įdomias patirtis ir jomis dalijasi su kitais per savo rašinius, nuotraukas ar vaizdo filmukus, pagerbti. Konkurso metu išaiškinti labiausiai motyvuoti keliaujantys žmonės, nebijantys iššūkių ir atradimų, kaupiantys dvasines vertybes ir ieškantys tikslingo pasaulio pažinimo. Konkurso tęstinis tikslas – skatinti, kad ir ateityje kelionėmis būtų siekiama žinių ir asmeninių atradimų, tai kartu ir visuomenės žurnalistinio raštingumo ugdymas.

**Remia Spaudos, radijo ir
televizijos rėmimo fondas**

S. Žiūros nuotr.

Kas, kur, kada – 2016 metai: nuo sausio iki liepos

Parengė Jolanta Beniušytė

Nacionalinė žurnalistų kūrėjų asociacija (NŽKA) 2016-uosius pradėjo atsinaujinusi. Praėjusių metų pabaigoje įvyko ataskaitinė rinkimų konferencija. NŽKA pirmininku vėl išrinktas Dainius Radzevičius. Į naująją NŽKA valdybą vienbalsiai išrinkti Danutė Jokubėnienė, Zinas Kazėnas, Povilas Sigitas Krivickas, Vidas Mačiulis, Dainius Radzevičius, Gerimantas Statinis, Aida Vėželienė, Vytautas Žeimantas ir Aldona Žemaitytė-Petrauskienė.

LŽS sporto klubas „PRESS’as“ savo 10 metų jubiliejų pernai metų pabaigoje šventė futbolo aikštėje. LFF stadione žurnalistai susitiko su „Prelegentų“ komanda. Pažiūrėti kamuolį spardančių garsenybių susirinko ne tik būrys futbolo sirgalių, bet ir šalies sporto vadovai.

Senuosius metus gražiai išlydėjo LŽS Klai-pėdos apskrities skyrius: gruodžio 11 d. vyko skyriaus narių visuotinis ataskaitinis susirinkimas, o po jo – linksmas kalėdinis vakarėlis su talentų šou.

LŽS Vilniaus skyrius tradiciškai metų pabaigoje rengia tarp kolegų populiarius konkursus „Taikliausias šūvis“ ir „Metų kornišonas“. 2015-aisiais taikliausiai šovė DELFI naujienų portalo autorė žurnalistė Vilma Danauskienė. Konkurso diplomas ir simbolinė kulka (raktų pakabukas) jai atiteko už pilietinę stiprybę ir temos aktualumą. Kolegos įvertino V. Danauskienės žurnalistinius tyrimus apie Druskininkų mero Ričardo Malinausko pastangas įteisinginti Vijūnėlės dvaro statybas kurorto apsaugos zonoje, taip pat apie Druskininkų sveikatingumo centre „Aqua“ nemokamai pramogavusius politikus.

Lietuvos aplinkos ministerijos ir LŽS 2015 m. kūrybinio konkurso „Žmogus ir aplinka“ pirmoji vieta paskirta Birutei Davidonytei už DELFI portale skelbtą straipsnių ciklą apie nelegalias statybas

draustinyje. Antroji vieta – Jūratei Mičiulienei už straipsnių ciklą apie lankytinas Lietuvos vietas ir Audrei Srėbalienei už tikslumą, išsamumą rengiant straipsnį sudėtinga pesticidų pramonės tema. Trečioji vieta – Birutei Čižienei už gyvą ir jautrų pasakojimą apie dviejų brolių įkurtą riedulių parką, Kristinai Pivoriūnienei už sklandų ir įdomų sudėtingų temų pateikimą ir Kristinai Karlonei už vaizdo reportažų apie pavojingas atliekas Kauno r. ciklą. Apdovanojant konkurso nugalėtojus dalyvavo aplinkos ministras Kęstutis Trečiokas, LŽS ir NŽKA pirmininkas Dainius Radzevičius.

Metų pradžioje Teatro sąjungos salėje įvyko LŽS Senjorų klubo narių susirinkimas. Naujųjų metų proga dalyvius sveikino klubo pirmininkas Ipolitas Skridla. Gražiai pagerbtas penkiasdešimt penkerių metų darbo sukaktį švenčiantis ilgametis rajono laikraščio „Kaišiadorių aidai“ vyriausiasis redaktorius, rašytojas, Senjorų klubo narys, Kaišiadorių miesto garbės pilietis Jonas Laurinavičius.

Ukmergės rajone, Taujėnų seniūnijoje, Užulėnyje, Antano Smetonos dvare, 2016 m. sausį įvyko LŽS Kelionių ir pramogų klubo, Lietuvos geografų draugijos ir Ukmergės rajono savivaldybės organizuota konferencija „Prof. Kazio Pakšto idėjų sukuryje“.

2016 m. sausio 9 d. LŽS Kauno apskrities skyriaus valdybos pirmininką Vidą

LŽS archyvo nuotr.

Mačiulį 70-mečio jubiliejaus proga žurnalistų atskaitiniame susirinkime sveikino LŽS vadovai – pirmininkas Dainius Radzevičius ir pavaduotoja, Vytauto Didžiojo universiteto profesorė Audronė Nugaraitė. Sausio 24-ąją TV eterį išvydo tūkstantoji jo legendinė laida apie krepšinių, šiuo metu rodoma pavadinimu „Krepšinio pasaulyje su Vidu Mačiuliu“ ir transliuojama per BTV. Pirmoji laida gimė 1992 m. sausio 11-ąją. Praėjusiais metais sukako 50 metų, kai šis krepšinio metraštininkas pradėjo profesionalaus žurnalisto kelią, o šiemet – jau 25 metai, kai V. Mačiulis vadovauja LŽS Kauno skyriui.

LŽS, Lietuvos radijo ir televizijos komisija, Lietuvos Respublikos kultūros ministerija kartu su partneriais 2016 m. vasario 2 d. Nacionalinėje dailės galerijoje surengė tarptautinę regioninę konferenciją „Propaganda ir žodžio laisvė“. Į Vilnių atvyko ESBO atstovė žodžio laisvei Dunja Mijatovič. Konferencijos metu su įvairių šalių ekspertais aptartas propagandos ir žurnalistikos, taip pat žodžio laisvės santykis šiuolaikiniame globaliame žiniasklaidos pasaulyje.

Visuotiniame žurnalistų, viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų susirinkime 2016 m. vasario 29 d. Vilniuje žengtas reikšmingas žingsnis stiprinant Lietuvos žiniasklaidos ir žurnalistikos savitvarką – priimtas naujas Visuomenės informavimo etikos kodeksas. Kodekso kūrėjai siekė, kad naujos nuostatos atlieptų šiuolaikinės žurnalistikos ir žiniasklaidos iššūkiams, teiginiai būtų aiškesni, konkretesni, vengiama dviprasmiškų formuluočių, atsisakyta nebeaktualių nuostatų. Kodeksas, palyginti su ankstesniuoju, trumpesnis – jame 66 straipsniai.

Nuo 2016-ųjų vasario 6 d. naujienų agentūrą BNS Lietuvoje valdančios UAB „BNS“ vadovu paskirtas UAB „15min“ generalinis direktorius Tomas Balžekas. Jis užėmė abiejų bendrovių administracijos vadovo pareigas.

Vasario 27 d., šeštadienį, 15 val. Vilniaus knygų mugėje prie Leidybos idėjų centro stendo LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus nariai pristatė savo atsivežtas jūrinės tematikos knygas.

Kovo 7 d. išplatintas LŽS valdybos viešas laiškas kolegoms „Garbinga ir atsakinga žurnalistika nedera su prekyba poveikiu ir asmeniniais konfliktais“.

Kovo 8 d. LŽS valdyba kreipėsi į Kūno kultūros ir sporto departamentą dėl žurnalistų akreditavimo rekomendacijų patvirtinimo.

Kovo 30 d. J. Miltinio dramos teatre iškilmingai įteikti G. Petkevičaitės-Bitės atminimo medaliai „Tarnaukite Lietuvai“. Tarp apdovanotųjų – Romas Sakadolskis (po mirties, buvęs žurnalistas, VDU lektorius), Audrys Antanaitis (alkas.lt redaktorius, LŽS pirminko pavaduotojas), Mykolas Jurgis Druga (žurnalistas, filosofas, vertėjas, visuomenės veikėjas, VDU mokslo darbuotojas).

Lietuvos tautinio olimpinio komiteto prezidentė Daina Gudžinevičiūtė išdalijo net 21 apdovanojimą sportui nusipelnusiems žmonėms – tarp jų penkiems sporto žiniasklaidos atstovams: Antanui Račiui, Marytei Marcinkevičiūtei, Juozui Šalkauskui, Alfredui Pliadžiui, Linai Daugėlaitei. Jiems įteikti LTOK prizai „Citius. Altius. Fortius“.

Sostinėje įvyko devintojo tarptautinio fotožurnalistikos festivalio „Vilniaus fotografijos ratas“ fotografijų filmų ir apdovanojimų vakaras, kurio metu paskelbti ir apdovanoti šių metų festivalio konkursų nugalėtojai. Renginio metu buvo galima pamatyti festivalio laureatų darbus, tarptautinių naujienų agentūrų geriausių metų nuotraukų rinkinius ir sukurtas fotografijų istorijas.

Lietuvos žurnalistų bendruomenė balandį kreipėsi į Respublikos Prezidentę Dalią Grybauskaitę, prašydama vetuoti Seimo priimtas pataisas, kurios numato baudžiamąją atsakomybę už neviešų teismo posėdžių medžiagos atskleidimą. Prezidentė vetavo šias pataisas.

Gegužės 4 d. LRT klube vyko dokumentinio filmo „Odė Lietuvos baletui“ pristatymas. Lietuvos baletas neseniai minėjo 90-metį. 1925-ųjų gruodžio 4 d. Kaune įvyko Leo Delibo baletu „Kopelija“ premjera. Filmu „Odė Lietuvos baletui“ scenarijaus autoriai Laima Lingytė ir Žilvinas Dautartas, režisierė Laima Lingytė.

Gegužės 6-ąją Lietuvos kultūros ministerijoje įteiktos 2016 m. prestižinės Dr. Vinco Kudirkos ir Vytauto Gedgaudo vardo premijos, kurias kasmet žurnalistams teikia LŽS ir Nacionalinė žurnalistų asociacija. Vinco Kudirkos premija vertinimo komisijos sprendimu skirta Svajūnui Sabaliauskui-Geladuoniui už publicistiką knygoje „Atviri pokalbiai su Lietuvos nacionalinės premijos laureatais“ ir Povilui Sigitui Krivickui už 2015 m. skelbtą publicistiką popierinėje ir internetinėje žiniasklaidoje.

Vytauto Gedgaudo vardo premija skirta Juozui Kundrotui už knygą „Būti ar atrodyti“. Tai buvusio ilgamečio eterio žurnalisto J. Kundroto apmąstymai apie prabėgusį laiką ir darbą Kauno RTV redakcijoje. Knygoje gausu žaismės, svarstymų apie profesiją, žmogų, pašaukimą.

Spaudos, kalbos ir knygos atgavimo dienos paminėti LŽS vyko šventiniai renginiai: LŽS Kauno apskrities skyriuje surengtas tradicinis Spaudos balius, kuriame dalyvavo ir vilniečiai kolegos, LŽS Klaipėdos apskrities skyrius jau 16-ąją kartą įteikė

uostamiesčio žurnalistų bendruomenės Žurnalistų entuziastų nepriklausomų informatorių apdovanojimus (ŽENIA).

Gegužės 13-ąją Vilniaus Rotušėje vyko 15-ojo nacionalinio fotografijų konkurso „Lietuvos spaudos fotografija 2016“ nugalėtojų pagerbimo ceremonija. Jos metu fotografams įteikta dvylika „Auksinio kadro“ apdovanojimų.

Gegužės 10 d. Vitražo galerijoje (Seimo I rūmai) ketvirtus metus iš eilės LŽS pakvietė į jau tradicinį renginį – dailininkų parodą-konkursą „Laisva spauda – laisvas aš!“ Parodą, skirtą Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dienai, atidarė Seimo narys Linas Balsys bei NŽKA tarybos narė, žurnalistė, režisierė Aida Vėželienė.

Kaune ir Alytaus rajone įvyko praktiniai seminarai „Profesinių žurnalistikos standartų

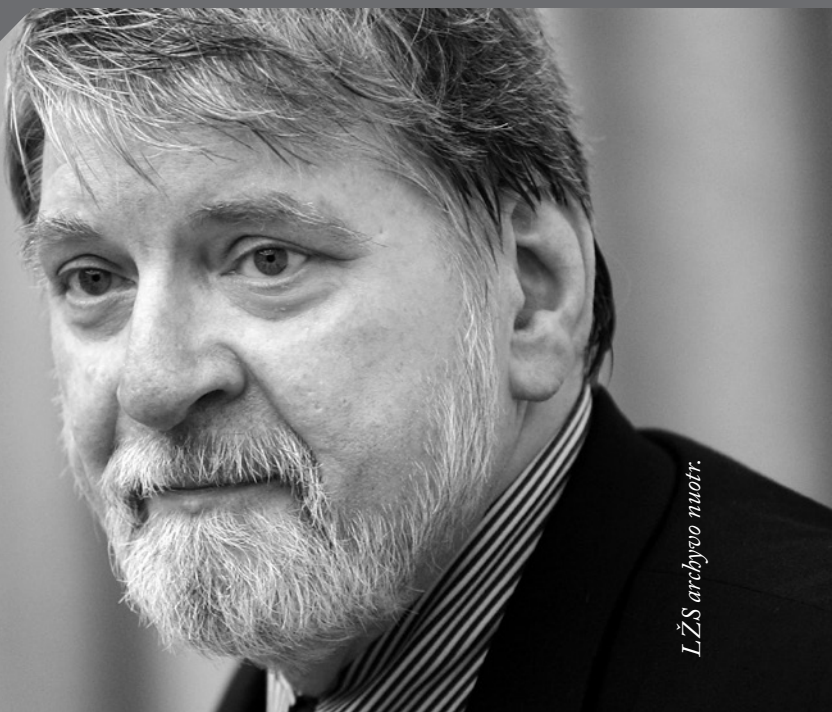
paieška propagandos ir informacinių karų fone“, kuriuos surengė LŽS ir F. Eberto fondas.

Gegužės 13 d. Eišiškių S. Rapolionio gimnazijoje jau dvyliktą kartą įteikta vieno pirmųjų lietuvių raštijos kūrėjų, reformacijos veikėjo Stanislovo Rapolionio premija. Šį kartą ji atiteko žurnalistei Aurelijai Arlauskienei.

„2016 m. birželio 21 d. Seimas per vieną dieną priėmė naująjį Darbo kodeksą. Ilgos diskusijos Trišalės tarybos posėdžiuose bei Seimo komitetuose parodė, jog šis Darbo kodekso variantas parengtas kaip vienašališkai naudingas darbdaviams, bloginantis darbuotojų sąlygas. Todėl buvo ieškoma subalansuoto sprendimo, tačiau Seimas jį ignoravo. Darbuotojų viltis – Prezidentės veto naujam Darbo kodeksui“, – kreipimesi į Prezidentę dėstė Lietuvos profesinių sąjungų konfederacija.

**Remia Spaudos, radijo ir
televizijos rėmimo fondas**

LŽS archyvo nuotr.

Romas Sakadolskis

(1947 05 31 Fulda – 2016 02 25 Niujorkas)

Vytautas Žeimantas

Vasario 25 d. rytą Niujorko ligoninėje po sunkios ligos mirė žinomas lietuvių žurnalistas Romas Sakadolskis. Jo mirtis sukretė žiniasklaidos bendruomenę.

R. Sakadolskis gimė 1947 m. gegužės 31 d. Vokietijoje, Fuldos mieste, išėivio šeimoje. Nuo jaunystės pradėjo bendradarbiauti su žiniasklaida ir lietuviška spauda. 1968–1972 m. buvo „Margučio“ radijo Čikagoje diktorius ir reporteris, 1971–1973 m. – JAV lietuvių TV programos „Lietuviai televizijoje“ darbuotojas. 1974 m. baigė Merilendo universiteto

RTV ir kino fakultetą. 1969–2004 m. buvo radijo stoties „Amerikos balsas“ bendradarbis: 1973–1977 m. Lietuvių redakcijos Vašingtone narys, 1977–1986 m. Čikagos biuro korespondentas, 1986–1995 m. Lietuvių redakcijos vedėjas, 1995–2004 m. Naujienų skyriaus vienas redaktorių. Rengė reportažus iš JAV, Kanados, Europos, Pietų Amerikos ir Australijos. 1987–1991 m. rengė laidas apie Lietuvos nepriklausomybės atkūrimą.

„Sovietmečiu per geležinę uždangą prasisiverždavęs „Amerikos balsas“ Lietuvos

žmonių namus pasiekdavo su R. Sakadolskio parengta ir jo balsu skaitoma žinia, kuri tais laikais buvo svarbi kaip oras. Žurnalistas siuntė Lietuvai tiesos žodį, neiškraipytą svetimos propagandos“, – rašoma Lietuvos Prezidentės Dalios Grybauskaitės užuojautoje.

R. Sakadolskis daug jėgų ir laiko skyrė pedagoginei veiklai, rūpinosi Lietuvos žurnalistikos ateitimi, moksleivius mokė informacinio raštingumo, žurnalistus – tiriamosios žurnalistikos, daug dėmesio skyrė lietuviškos žiniasklaidos pilietiškumui ir etikai. 1993 m. Vilniaus universitete jis skaitė paskaitų ciklą „Radijo žurnalistikos pagrindai“. 2005–2014 m. dėstė žurnalistiką Vilniaus universitete, nuo 2014 m. – Vytauto Didžiojo universitete.

Daug Lietuvos žurnalistų R. Sakadolskį vadina mokytoju. Tarp jų ir žurnalistė Rita Miliūtė. Jie kartu dirbo „Amerikos balse“, Lietuvoje kartu vedė vieną laidą. R. Sakadolskis būdavo ir dažnas svečias R. Miliūtės vedamoje LRT kanalo laidoje „Teisė žinoti“.

„Darbo metais mes bendraudavome kasdien ir kartais ne po vieną valandą. Visą laiką sakiau, kad jis buvo mano mokytojas, nors nebuvo dėstytojas – nesutapo mano mokymasis ir jo dėstymas Vilniaus universitete. Visko išmokau dirbdama „Amerikos balso“ lietuvių tarnyboje kartu su Romu ir kitais kolegomis, – sako R. Miliūtė. – Jis buvo ne tik geras žurnalistas, jis buvo apsigimęs pedagogas. Nedaug pažįstu šitokios kantrybės žmonių, kurie gali kantriai aiškinti 19-metei mergiotei, kodėl vienas žodis netinka, o kitas geriau, kodėl reikėjo

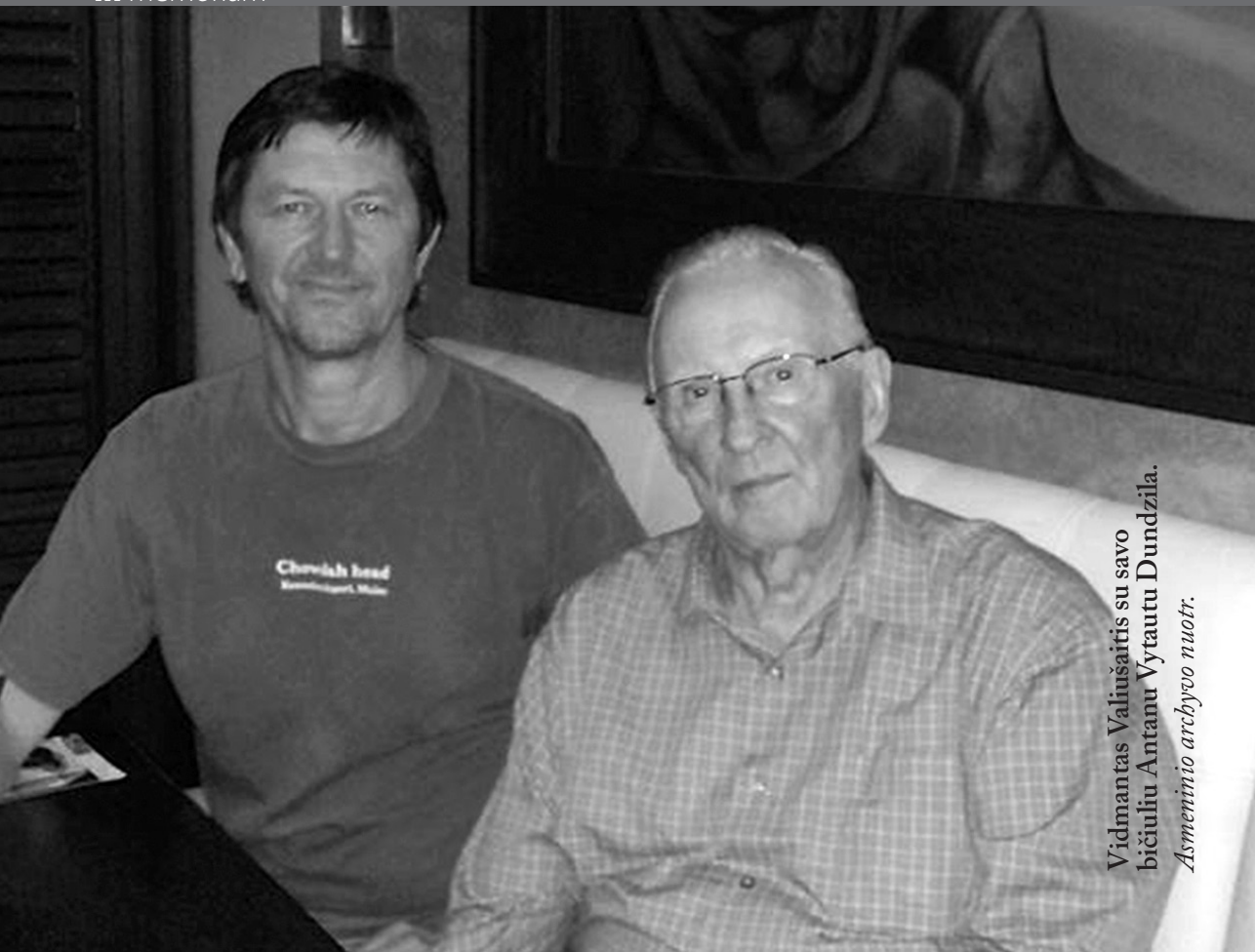
pakalbinti tą žmogų, o ne šitą. Jis buvo geriausias mokytojas.“

R. Sakadolskis buvo aktyvus visuomenininkas. 2006–2009 m. Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos tarybos narys, 1977–1979 m. žurnalo „Pasaulio lietuvis“ redkolegijos narys. Nuo 1968 m. organizacijos „Santaros-Šviesos federacija“ narys, 1969–1972 m. JAV LB Tarybos narys, 1975–1985 m. Lituaniškos seminaro komiteto narys. Nuo 1995 m. JAV žurnalistų draugijos narys, nuo 2011 m. JAV Žurnalistikos ir masinės komunikacijos mokymo draugijos narys.

„Mes buvome pažįstami. Jis dirbo „Amerikos balse“, o aš – Laisvosios Europos radijuje. Jis ilgą laiką gyveno Amerikoje, Vašingtone. Prisimenu, kaip jis vadovavo lietuvių redakcijai. Tuomet reikėdavo plačiau žvelgti į pasaulį Amerikos akimis, – sako jo kolega Kęstutis Girnius. – Kai pradėjo Lietuva laisvėti, R. Sakadolskis Sąjūdžio metais aktyviai ir gana energingai įsitraukė į veiklą, kalbėjo ir rengė pranešimus apie tuos procesus. Kiek prisimenu, jis parodė, kad pritarė Sąjūdžiui ir jo siekiams. Kaip korespondentas, atliko pareigą teikti tokią informaciją, kad žmonės galėtų padaryti deramą sprendimą.“

Vasario 25 d. R. Sakadolskis buvo paskelbtas vienu iš 2016 m. Gabrielės Petkevičaitės-Bitės atminimo medalio „Tarnaukite Lietuvai“ laureatų. Deja, apdovanojimo jis jau negalėjo atsiimti.

Reiškiamo nuoširdžią užuojautą R. Sakadolskio žmonai, artimiesiems ir kolegoms.

Vidmantas Valiušaitis su savo
bičiumiu Antanu Vytautu Dundzila.
Asmeninio archyvo nuotr.

Antanas Vytautas Dundzila

(1932 m. Kaunas – 2015 m. Florida)

Vidmantas Valiušaitis

Praėjusios vasaros pabaigoje Jungtinėse Valstijose, Port Orange, Floridoje, mirė lietuvių žurnalistikai nusipelnęs Antanas Vytautas Dundzila (1932–2015) – inžinierius informatikas, publicistas, redaktorius. Iškeliauo

tyliai, jo išėjimas Lietuvoje beveik nepastebėtas. O šviesus A. V. Dundzilos atminimas, ilgametis kruopštus, kūrybingas žurnalistinis darbas verti nuoširdžios pagarbos. Būtų prasminga parengti ir išleisti jo raštų tomą.

Turėjau garbės A. V. Dundzilą pažinoti asmeniškai. Redagavau laikraštį „Kauno laikas“, kai 1994 m. pabaigoje sulaukiau iš Vašingtono jo laiško su pasiūlymu bendradarbiauti. Iki tol nieko apie jį nežinojau. Iš laiško buvo akivaizdu, jog rašo patirties žurnalistikoje turintis išvalgus gyvenimo stebėtojas, sklandžiai ir aiškiai dėstantis savo mintis. Nedvejodamas sutikau ir pakviečiau bendradarbiauti.

Pasakyti, kad nenusivyliau, būtų labai netikslu. Antanas tapo tikru atradimu mūsų laikraščiui ir vienu populiariausių autorių. A. V. Dundzilos straipsnius palankiai vertino skaitytojai, jie tapo netgi laikraščio tam tikru išskirtinumu. Niekur kitur Lietuvoje A. V. Dundzilos straipsniai periodiškai nebuvo spausdinami.

Per pusantrų mūsų bendradarbiavimo metų (1995 m. sausis – 1996 m. birželis) „Kauno laikas“ paskelbė net 45 A. V. Dundzilos straipsnius. Jį labiausiai domino nepriklausomos Lietuvos valstybingumo raida, lietuvių tautos likimas, išgyventos istorinės dramos ir jų atspindžiai dabarties žmonių sąmonėje. Rašė tokiomis temomis, kurioms pagrindiniai žiniasklaidos kanalai daug dėmesio, juolab gilesnio, neskiria.

Antaną ypač domino rezistencijos istorija. Ne vien Lietuvos, bet ir kitų Baltijos šalių. Jis rašė apie laisvės kovas ir kėlė rimtus klausimus tuo metu, kai kiti dar apie tai nedaug kalbėjo: „Partizanai – laisvės kovotojai ar karo nusikaltėliai?“ (1995-02-10). Parašė kelių straipsnių ciklą „Sukaktys, kurių neminime“ (1995-01-31; 02-03; 02-07;

02-14), iškeldamas svarbius rezistencijos istorijos epizodus, kurie nėra įsirežę į žmonių sąmonę, bet yra svarbios gairės Lietuvos kelyje į laisvę.

Rašė ir apie partizanus pokario Estijoje (1996-03-08), apie už Lietuvą žuvusį amerikiečių leitenantą Samuelį J. Harį (1995-02-21). Pasakojo apie Holokausto muziejų Vašingtone (1995-04-21), Lietuvai nusišėpneliusį amerikietį Lane Kirklandą (1996-02-02), Baltistikos studijas JAV Vakaruose (1996-05-17).

A. V. Dundzilą domino Baltijos šalių saugumas ir jų pajėgumas pasitikti iššūkius. Jis sekė šalių ginkluotųjų pajėgų kūrimo procesą, vertino raidą ir istorinę perspektyvą. Taip ir rašė: „Lietuvos, Latvijos ir Estijos karinės pajėgos amerikiečio kariškio akimis“ (1996-01-19), „Estijos generolas Aleksander Einseln“ (1996-01-26), „Istorija ir istorijos politizavimas“ (1995-07-28).

Paskelbė didelį ir vertingą 6 straipsnių ciklą apie diplomata ir kandidata į Lietuvos prezidentus Stasį Lozoraitį jaunesnįjį (1995-06-06; 06-09; 06-13; 06-27; 06-30; 07-04). Ieškojo panašumų ir skirtumų tarp Vasario 16-osios ir Kovo 11-osios (1995-03-10). Savitai net mėgino pažvelgti į šias istorines datas: kas buvo vasario 17-oji ir kovo 12-oji? (1995-03-14). Pagarbiai vertino 1941 m. birželio sukilimą, nagrinėjo jo politinius ir moralinius nuopelnus (1996-06-14), analizavo jį skaičių, įvykių, vardų aspektu (1996-06-21), minėjo jame pasižymėjusius

asmenis („Žaidžų įrėžtas Vyčio kryžius. M. Naujokaičiui – 80“, 1995-09-12).

Nesvetimas Antanui buvo ir humoro jausmas. Parašė ne vieną straipsnį balandžio 1-osios ar kitai linksmesnei progai. Jo humoras buvo subtilus, turėjo angliško sąmojaus ypatybių („Tikėsit ar ne?“, 1995-03-31; „Kvailystės“, 1996-02-02; „Karikatūros spaudoje ir gyvenime“, 1996-04-19).

Man perėjus dirbti į kitą darbą, ryšys su Antanu nutrūko. Tiesiog kiekvienas buvom panirę į savus darbus. Pažintis atsinaujino 2012 m., kai viešėjau Amerikoje, pristatydamas dokumentinį filmą „Pavergtųjų sukilimas“. Į filmo peržiūrą Sent Pitersbergo Lietuvių klubo namuose atvyko ir A. V. Dundzila. Jis pagyrė mūsų darbą (prodiuseris Saulius Bartkus, režisierius Algis Kuzmickas), pasidžiaugė, kad sukilimo 70-metis buvo deramai pažymėtas. Vėliau susirašinėjome internetu, kol vėl susitikome 2013 m. lapkričio 9 d. tame pačiame Sent Pitersberge. Kartu apsilankėme Salvadoro Dali muziejuje – Antanas buvo geras S. Dali kūrybos žinovas ir puikus gidas.

Tai buvo savotiškas mūsų atsisveikinimas. Jutau, kad Antanas nebėra tas energijos ir idėjų fontanas, kokį jį pažinojau iš laišku ir straipsnių 1995–1996 m. Sveikata man nesiskundė, tačiau galėjai justti tam tikrą filosofinę rimtį. Kažkokį sukauptą, gal net ilgesingą žvilgsnį į pasaulį. Tai krito man

į akis. Nemaniau, kad matomės paskutinį kartą. Bet taip atsitiko.

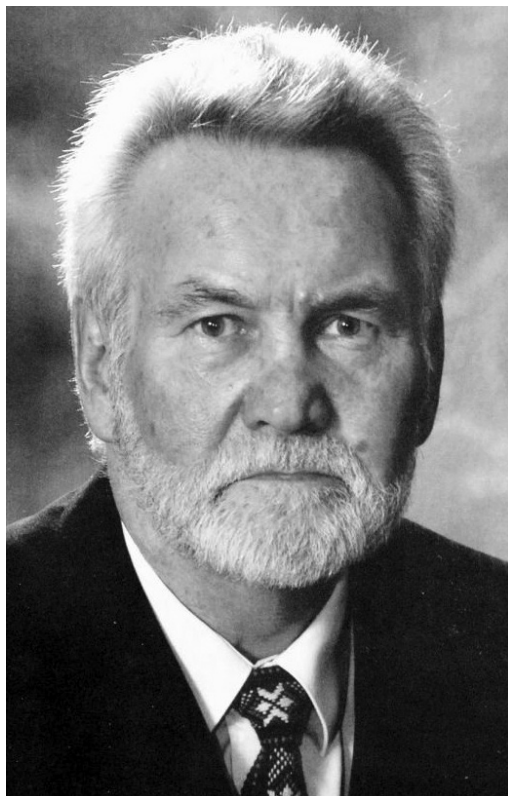
Lieka paminėti pagrindinius jo gyvenimo faktus. 1944 m. su tėvais pasitraukė į Vakarų. Mokėsi lietuvių gimnazijoje Vokietijoje. Baigė gimnaziją 1951 m. Čikagoje. 1951–1955 m. studijavo mechaninę inžineriją Ilinojaus universitete, įgijo bakalauro laipsnį. 1958 m. tapo Kalifornijos technologijos universiteto magistru. Dėstė įvairius matematikos ir elektroninių skaičiavimo mašinų taikymo kursus Čikagos regiono universitetuose. Dalyvavo skautų veikloje, 1960–1963 m. jiems vadovavo. Veikė JAV lietuvių bendruomenėje, 1986–1987 m. vadovavo Vašingtono apylinkei. Gavęs JAV valdžios Fulbrighto stipendiją, 1981 m. rudenį tris mėnesius Vilniuje ir Rygoje skaitė paskaitas apie skaičiavimo mašinas.

1954–1955 m. žurnalo „Lituanus“ steigėjas, pirmojo kolektyvo vyr. redaktorius ir vienas iš vėlesnių redaktorių. Žurnalo „Mūsų Vytis“ redaktorius 1961 m. Lietuvių enciklopedijos bendradarbis, nuolatinis žurnalų „Skautų aidas“, „Mūsų Vytis“, „Aidai“, dienraščio „Draugas“, savaitraščio „Dirva“ autorius. Laimėjo keturis novelių konkursus, 1998 m. apdovanotas Lietuvių bendruomenės žurnalistikos premija. Visus gautus premijų pinigus skyrė Lietuvoje atsiduriančioms skautams, Lietuvos pasiuntinybei Vašingtone, bolševizmo aukoms Lietuvoje ir Alytaus Adolfo Ramanausko-Vanago gimnazijai.

Vytautas Kaltenis

(1937 04 26 Kėdainiai – 2016 04 29 Vilnius)

Vytautas Žeimantas

LŽS archyvo nuotr.

2016 m. balandžio 29 d. Vilniuje mirė kolega, žurnalistas, kraštotyrininkas, LŽS ir NŽKA narys, Mažosios Lietuvos kultūros tyrėjas ir puoselėtojas Vytautas Kaltenis.

V. Kaltenis gimė 1937 m. balandžio 26 d. Kėdainiuose. Jo tėvas Andrius Kaltenis

buvo 1941 m. birželio 23-iosios sukilimo dalyvis, partizanas.

Kolega Vytautas nuo 1952 m. dirbo Klaipėdoje. Kartu su tėvu keliaudami po Klaipėdos kraštą 1956–1978 m. užrašė Rusnės ir Karklininkų (Karklės) liaudies dainų, kitos žvejų tautosakos, sovietinio genocido faktų. Padėjo steigti Liaudies meno draugijos Žemaitijos skyrių, buvo vienas iš Jūros muziejaus įkūrimo ir Jūros šventės atgaivinimo (1963 m.) iniciatorių. 1968 m. surengė Vydūno 100-ųjų gimimo metinių minėjimą Klaipėdos mieste. 1969–1972 m. dirbo Vilniuje Paminklų apsaugos kraštotyros draugijoje.

1970 m. baigė Vilniaus universitetą.

Beveik 25 metus kolega Vytautas atidavė žurnalistikai. 1972 m. pradėjo dirbti laikraščio „Tiesa“ redakcijoje: atsakingojo sekretoriaus pavaduotoju, skyriaus vedėju, redakcinės kolegijos nariu. „Tiesoje“ beveik dešimt metų teko kartu su juo dirbti. Jis buvo geras kolega, puikus bičiulis, pasižymėjęs taktiškumu, vidine kultūra, jautriomis publikacijomis.

1994–1996 m. V. Kaltenis dirbo dienraščio „Diena“ korespondentu. Įstojo į Lietuvos

žurnalistų sąjungą ir Nacionalinę žurnalistų kūrėjų asociaciją. Iki pat mirties jis buvo LŽS Senjorų klubo narys.

2000 m. pradėjo leisti keturių tomų „Mažosios Lietuvos enciklopediją“ (2000–2009); jos redakcinės kolegijos narys, vyriausiojo redaktoriaus pavaduotojas leidybai. Pateikė šiai enciklopedijai daug autorinių straipsnių, nuotraukų, iliustracijų. Rašė ir straipsnius į „Visuotinę lietuvių enciklopediją“.

Daugiausia rašė kraštotyros, istorijos, etnokultūros temomis. Ypač daug paskelbė straipsnių apie Mažąją Lietuvą, mažlietuvių gyvenimo apybraižų, atsiminimų apie rašytoją Ievą Simonaitytę, parašė radijo pjesę.

Išleido knygas „Kaip vyko Vilkišiaus „Teismas“ (1962), „Pagarba pati neateina“

(1976), „Ak, gražus dangau! Klaipėdietiškai pasakojimai“ (už ją apdovanotas „Sidabrinės nendrės“ premija, 2008), su kitais „Pasisvečiavimas: lietuviškos vietos senuose Karaliaučiaus atvirukuose“ (2005).

2009 m. kolega Vytautas apdovanotas Ievos Simonaitytės premija. Jis buvo ir Vydūno draugijos garbės narys.

Liko neįgyvendinti kūrybiniai sumanymai, parengta spaudai nauja knyga „Bėkit, bareliai!“.

Lietuvos žurnalistų ir enciklopedininkų šeimos neteko darbštaus ir kūrybingo kolegos, gero ir jautraus bičiulio.

V. Kaltenis palaidotas Vilniaus Karveliškių kapinėse.

Konkurso „Lietuvos spaudos fotografija 2016“
temos NAUJIENOS nugalėtojas

**Vilniaus Simono Daukanto gimnazijos moksleiviai paminėjo
Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo dieną.**

Domanto Umbraso nuotr. (www.lrytas.lt)

Turinys

Redaktorės žodis	3
Sėkmės istorijos	
„Vakarų Lietuvos“ savaitraštis pas skaitytojus keliauja jau 20 metų	6
Suglaudę pečius Vakarų Lietuvos vietos laikraščiai laimėjo	12
„Dorė“ – neringiškių tapatybės paieškos	16
Nobelio literatūros premijos laureatė Svetlana Aleksijevič: gyvenimas sukasi apie meilę ir mirtį	19
Pracities puslapius atvertus	
Klaipėdos žurnalistai sovietmečiu: juodu ant balto	24
Veidai iš arti	
Antrą kartą plaukti aplink pasaulį kažin ar tikslinga	36
Zinas Kazėnas – Palangos fotometraštininkas	45
Žurnalistė Jadvyga Godunavičienė – Klaipėda, Sibiras, Palanga...	53
Nauju žvilgsniu	
Žiniasklaidos metamorfozės, arba istorijos „dėl juoko“	60
Etika ir profesionalumas	
Akistata su psichiatrais Klaipėdoje: kaip geriau informuoti visuomenę?	71
Daugiatautis Klaipėdos veidas: jo rakursai žiniasklaidoje	78
Sąžinė ir garbė – vienintelis aktualus žurnalisto darbo matas visais laikais	83
Kelionės ir žurnalistika	
Klaipėdietis Venantas Butkus – LŽS Mato Šalčiaus premijos laureatas	108
Aktyviausių Lietuvos keliautojų konkursas „Kolumbas LT“	114
Lietuvos žurnalistai: įvykių kronika	
Kas, kur, kada – 2016 metai: nuo sausio iki liepos	117
In memoriam	
Romas Sakadolskis (1947 05 31 Fulda – 2016 02 25 Niujorkas)	122
Antanas Vytautas Dundzila (1932 m. Kaunas – 2015 m. Florida)	124
Vytautas Kaltenis (1937 04 26 Kėdainiai – 2016 04 29 Vilnius)	127

ISSN 0135-1346

9 770135 134000